

ROZDZIAŁ III

INSTYTUCJE RYNKOWE

Bloki zajęć jednogodzinne

Spis treści

Lekcja 17. Pieniądz, polityka monetarna państwa oraz charakterystyka wybranych instytucji finansowych.....	2
Lekcja 18. Pieniądz, polityka monetarna państwa oraz charakterystyka wybranych instytucji finansowych. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca	5
Lekcja 19. Lokaty bankowe.....	15
Lekcja 20. Lokaty bankowe. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca.....	18
Lekcja 21. Procent od kredytu.....	23
Lekcja 22. Procent od kredytu. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca.....	26
Lekcja 23. Charakterystyka nowego systemu emerytalnego.....	33
Lekcja 24. System emerytalny i wyliczanie wysokości emerytury. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca.....	35
Lekcja 25. Funkcjonowanie rynków instrumentów finansowych.....	46
Lekcja 26. Funkcjonowanie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca	51
Lekcja 27. Inwestowanie na rynku finansowym.....	71
Lekcja 28. Inwestowanie na giełdzie papierów wartościowych w Warszawie. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca	73
Lekcja 29. Podsumowanie wiadomości dot. rynku finansowego w gospodarce. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca	88
Lekcja 30. Podsumowanie wiadomości dot. pieniądza, instytucji finansowych i systemu emerytalnego. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca.....	99

Rozdział „Instytucje rynkowe” w grze Wirtualny Doradca został podzielony na dwie części:

- 1. Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny**
- 2. Rynek finansowy w gospodarce**

CZĘŚĆ I - PIENIĄDZ, INSTYTUCJE FINANSOWE I SYSTEM EMERYTALNY

Lekcja 17. Pieniądz, polityka monetarna państwa oraz charakterystyka wybranych instytucji finansowych.

SCENARIUSZ LEKCJI 17

	Opis
TEMAT LEKCJI	PIENIĄDZ, FUNKCJE PIENIĄDZA ORAZ ROLA INSTYTUCJI FINANSOWYCH W GOSPODARCE
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Pogadanka , elementy wykładu, prezentacja, dyskusja
FORMY PRACY	Praca w grupie, praca indywidualna
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Zeszyty, długopisy
CEL OGÓLNY:	Zapoznanie uczniów/uczennic z historią, funkcjami i formami pieniądza. Zapoznanie uczniów z rodzajami instytucji finansowych oraz rolami, jakie pełnią na rynku.
CELE SZCZEGÓŁOWE	Uczeń/uczennica zna podstawowe pojęcia z związane z pieniądzem; Uczeń/uczennica zna podstawowe rodzaje instytucji finansowych funkcjonujących na rynku, Uczeń/uczennica zna role jakie instytucje finansowe pełnią na rynku;
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none">• aktywność ucznia/uczennicy na lekcji,• poprawność wykonywania zadań,• aktywność pracy w grupie

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nauczyciel/nauczycielka wyświetla i omawia prezentację Prezentacja pt.: Formy i funkcje pieniądza (Załącznik 1) 2. Podczas prezentacji zadaje uczniom/uczennicom pytania sondujące stopień zrozumienia omawianych kwestii – np.: Wymień funkcje pieniądza, Podaj definicję pieniądza. 	Elementy wykładu, Prezentacja,	Załącznik 1. Prezentacja pt.: „Formy i funkcje pieniądza” ¹
	<ol style="list-style-type: none"> 3. W trakcie prezentacji uczniowie/uczennice wykonują zawarte w niej zadania. (Załącznik 1 i 2) 	Dyskusja Rozwiązywanie zadań	Załącznik 1. Prezentacja pt.: „Formy i funkcje pieniądza” Załącznik 2. Prawidłowe odpowiedzi do zadań z prezentacji pt.: Formy i funkcje pieniądza
	<ol style="list-style-type: none"> 4. Nauczyciel/nauczycielka wyświetla i omawia prezentację Prezentacja pt.: Rola instytucji finansowych w gospodarce (Załącznik 3) 5. Podczas prezentacji nauczyciel/nauczycielka zadaje uczniom/uczennicom pytania sondujące stopień zrozumienia omawianych kwestii – np.: Jakią rolę w gospodarce pełnią zakłady ubezpieczeń. 6. Uczniowie/uczennice przedstawiają rozwiązania zadań. Nauczyciel/nauczycielka prowokuje dyskusję na omawiane tematy. 	Wykład wizualizowany, Dyskusja.	Załącznik 3. Prezentacja pt.: „Rola instytucji finansowych w gospodarce” ²
II	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję i ocenia prace uczniów/uczennic na podstawie ich aktywności na lekcji. 	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik 1. Prezentacja pt.: Formy i funkcje pieniądza. Prezentacja znajduje się w oddzielnym pliku.

Załącznik 2. Prawidłowe odpowiedzi do zadań z prezentacji pt.: Formy i funkcje pieniądza

Załącznik 3. Prezentacja pt.: Rola instytucji finansowych w gospodarce. Prezentacja znajduje się w oddzielnym pliku.

¹ Załącznik 1. Prezentacja pt.: Formy i funkcje pieniądza. Prezentacja znajduje się w oddzielnym pliku.

² Załącznik 3. Prezentacja pt.: Rola instytucji finansowych w gospodarce. Prezentacja znajduje się w oddzielnym pliku.

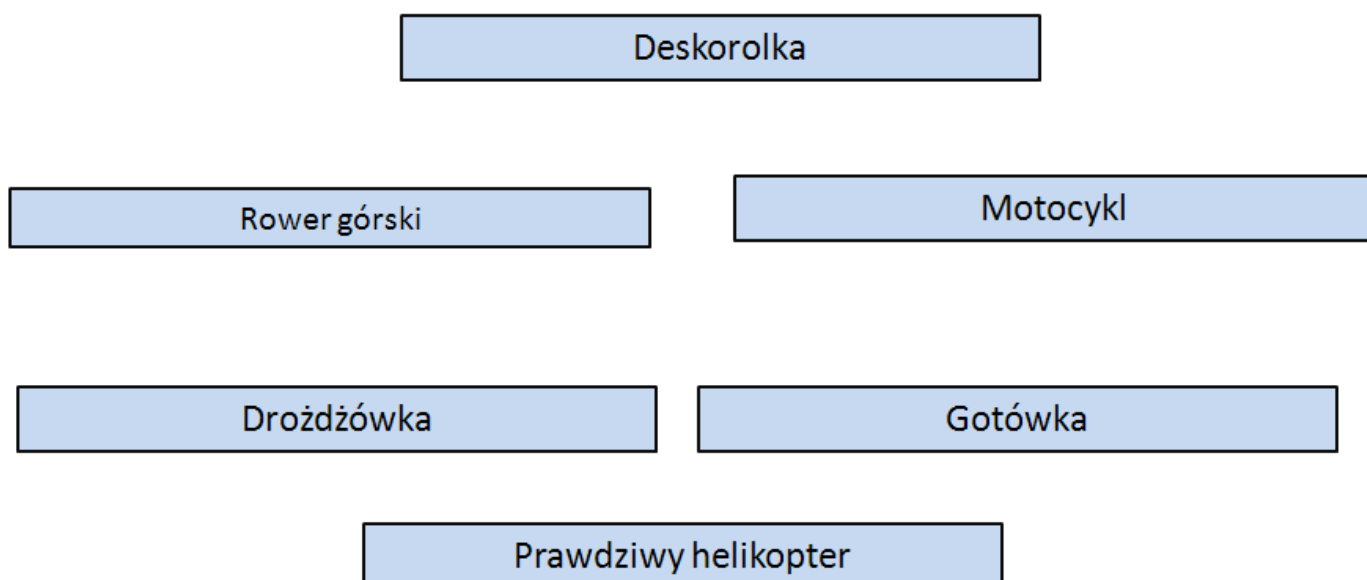
ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 2. Prawidłowe odpowiedzi do zadań z prezentacji pt.: Formy i funkcje pieniądza

Zadanie 1

- Treść zadania**

U szereguj poniższe składniki majątkowe od najmniej do najbardziej płynnego.

- Rozwiązanie zadania**

U szereguj poniższe składniki majątkowe od najmniej do najbardziej płynnego:

1. **Prawdziwy helikopter**
2. **Motocykl**
3. **Rower górski**
4. **Deskorolka**
5. **Drożdżówka**
6. **Gotówka**

Lekcja 18. Pieniądz, polityka monetarna państwa oraz charakterystyka wybranych instytucji finansowych. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca

SCENARIUSZ LEKCJI 18

	Opis
TEMAT LEKCJI	PIENIĄDZ, FUNKCJE PIENIĄDZA ORAZ ROLA INSTYTUCJI FINANSOWYCH W GOSPODARCE - GRY
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Dyskusja, gra symulacyjna Wirtualny Doradca pod kierunkiem nauczyciela/nauczycielki
FORMY PRACY	<ul style="list-style-type: none"> praca w grupie, praca indywidualna
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	gra Wirtualny Doradca, laboratorium komputerowe z dostępem do Internetu, instrukcja do gry, pisaki
CEL OGÓLNY:	Przećwiczenie na grach symulacyjnych treści teoretycznych związanych z pieniądzem, polityką monetarną państwa oraz z rodzajami instytucji finansowych oraz rolami jakie pełnią na rynku.
CELE SZCZEGÓŁOWE	<p>Uczeń/uczennica zna podstawowe pojęcia z związane z rolą i funkcjami pieniądza;</p> <p>Uczeń/uczennica zna podstawowe rodzaje instytucji finansowych funkcjonujących na rynku,</p> <p>Uczeń/uczennica zna role jakie instytucje finansowe pełnią na rynku;</p>
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none"> poprawność wykonania zadania (punkty w grze) aktywność pracy w grupie poprawność wykonywania poleceń zaangażowanie uczniów/uczennic podczas lekcji sposób przedstawiania argumentowania stanowiska podczas lekcji

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	1. Nauczyciel/nauczycielka dzieli uczniów/uczennice na grupy, każda grupa rozwiązuje grę pt.: „ Rodzaje pieniądza i motywy trzymania pieniądza ”. (Kejs 1 – załącznik 1) Uczniowie/uczennice rozwiązując kejs wcielają się w doradcę, który popada w tarapaty będąc na wycieczce w lesie na grzybobraniu. Dowiadują się jakie są rodzaje pieniądza, motywy trzymania pieniądza oraz rodzaje polityki monetarnej stosowanej przez państwo. 2. Nauczyciel /nauczycielka omawia grę.	Praca z kejssem, Dyskusja.	Załącznik 1. Kejs 1 - „Rodzaje pieniądza i motywy trzymania pieniądza”. (Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Rodzaje pieniądza i motywy trzymania pieniądza)
	3. Uczniowie/uczennice przystępują do rozwiązania gry pt.: „ Popyt na pieniądz i motywy trzymania pieniądza ”, w której uczniowie/uczennice mają za zadanie pomóc studentowi w zrozumieniu podstawowych kwestii związanych z pieniądzem. (Kejs2 – załącznik 2) 4. Nauczyciel/ nauczycielka podsumowuje grę.	Praca z kejssem, Dyskusja.	Załącznik 2. Kejs 2 „Popyt na pieniądz i motywy trzymania pieniądza”. (Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Popyt na pieniądz i motywy trzymania pieniądza)
Rozszerzenie			
	5. Uczniowie/uczennice w tych samych grupach przystępują do rozwiązania gry pt.: „ Projektowanie nowego systemu finansowego państwa ”, w którym uczniowie mają za zadanie zaprojektować system finansowy oparty na polskich wzorach. (Kejs 3 – załącznik 3) Nauczyciel/ nauczycielka podsumowuje grę.	Praca z kejssem, Dyskusja.	Załącznik 3. Kejs 3 - „Projektowanie nowego systemu finansowego państwa”. (Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Projektowanie nowego systemu finansowego państwa)
II	1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję, poprzez dyskusję i rozmowę z uczniami/uczennicami, co najbardziej ich zainteresowało, jakie elementy przeprowadzonej lekcji były najatrakcyjniejsze. 2. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje wyniki osiągnięte przez poszczególne zespoły w grze Wirtualny Doradca	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załączni 1 – Kejs 1 „Rodzaje pieniądza i motywy trzymania pieniądza”.

Załączni 2 – Kejs 2 „Popyt na pieniądz i motywy trzymania pieniądza”.

Załączni 3 – Kejs 3 „Projektowanie nowego systemu finansowego państwa”

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1. Kejs 1 „Rodzaje pieniądza i motywy trzymania pieniądza”.

Treść gry pt.: „Rodzaje pieniądza i motywy trzymania pieniądza”

W pewne upalne lato po całym tygodniu ciężkiej pracy w biurze konsultingowym postanawiasz odprężyć się nieco, wybierasz się na wycieczkę na grzyby, po 5 godzinnej wędrówce po lesie wypieś cały zapas płynów. Zastanawiasz się czy zakończyć już wędrówkę z powodu wzrastającego pragnienia. Dochodzisz do drogi, a przy niej stoi samochód dostawczy załadowany wodą mineralną. Podchodzisz do kierowcy i pytasz czy możesz u niego zakupić kilka butelek wody.

- 1. Kierowca oceniając sytuację proponuje, że odda Ci butelkę wody mineralnej w zamian za cztery dorodne prawdziwki, które masz w koszyku. Gdybyś zgodził się na taką transakcję, jak nazwać tego typu wymianę?**
 - a. wymiana barterowa
 - b. transakcja bezgotówkowa
 - c. transakcja przy pomocy pieniądza elektronicznego
 - d. wymiana pozaobiegowa
- 2. Nie zgodziłeś się na wymianę wody za prawdziwki, kierowca samochodu dostawczego w zamian za sześć butelek wody chciałby dostać od Ciebie srebrny łańcuszek z medalikiem który nosisz na szyi. Jaki rodzaj pieniądza chciał wykorzystać kierowca?**
 - a. pełny pieniądz towarowy
 - b. pieniądz kruszcowy
 - c. pieniądz papierowy
 - d. pieniądz bezgotówkowy
- 3. Nie zgadzasz się również na takie rozwiązanie i proponujesz kierowcy, że zapłacisz mu gotówką za wodę, którą ma na samochodzie. Przewornie zabrałeś ze sobą gotówkę na wypadek, gdyby była potrzebna. Jaki motyw trzymania gotówki przyświecał Ci w momencie kiedy zabierałeś pieniądze wychodząc do lasu?**
 - a. transakcyjny
 - b. przezornościowy
 - c. spekulacyjny (portfelowy)
- 4. Kierowca zgadza się na gotówkę, ale masz tylko banknot o wysokim nominale, a kierowca nie ma drobnych, żeby wydać Ci resztę. Proponuje, że wypisze Ci czek. Jaki to rodzaj pieniądza?**
 - a. pełnym pieniądzem towarowym
 - b. pieniądza kruszcowego
 - c. pieniądz papierowy
 - d. pieniądz bezgotówkowy
- 5. Kończysz swoje grzybobranie. Nie jesteś zadowolony z wyników. Jak na 6 godzin chodzenia po lesie nie masz zbyt wiele ładnych grzybów. Wracając samochodem do domu na skraju lasu widzisz osobę, która prezentuje swoje trofea grzybiarskie. Zatrzymujesz się i okazuje się, że w zamian za cały koszt prawdziwków osoba ta żąda bardzo niskiej ceny. Kupujesz, więc od tej osoby koszt przepięknych grzybów. Jaki motyw trzymania gotówki można wskazać jako właściwy do opisanej sytuacji?**
 - a. transakcyjny
 - b. przezornościowy
 - c. spekulacyjny (portfelowy)

Załącznik 2. Kejs 2 „Popyt na pieniądz i motywy trzymania pieniądza”.

Treść gry pt.: „Popyt na pieniądz i motywy trzymania pieniądza”

Do Twojego biura przychodzi student, informuje Cie, że właśnie przygotowuje się do egzaminu z ekonomii i mimo szczerych chęci nie może zrozumieć jednego z wykładów swojego wykładowcy. Chciał zgłosić się na konsultację do wykładowcy, ale okazało się, że do egzaminu już nie ma żadnego terminu, więc prosi Cie o wyjaśnienie kilku kwestii. Student przyznał się, że „wykuł” na pamięć na pamięć potrzebną teorię, ale chciałby jeszcze to zrozumieć, więc prosi Cie o kilka praktycznych przykładów. Najpierw rozmawiasz z nim przez chwilę, bo poznać jego sytuację i by wytłumaczyć mu te zagadnienia na jego własnym przykładzie.

- Pierwsze zagadnienie to wymiana pieniędzy i rodzaje pieniądza. Po dłuższym zastanowieniu podajesz przykład. Twój student wraz z innym studentem uczą się nawzajem. Twój klient jest dobry z matematyki, więc udziela korepetycji koledze, kolega natomiast jest dobry z angielskiego, więc udziela korepetycji Twojemu klientowi. We dwóch umówili się, że nie płacą sobie za świadczone w ten sposób usługi wzajemne. Jak nazwiesz taką wymianę:**
 - Wymiana barterowa
 - transakcja bezgotówkowa
 - Transakcja przy pomocy pieniądza elektronicznego
- Gdyby jednak Twój klient ustalił, że korepetycje z matematyki są więcej warte od korepetycji z angielskiego i do każdej lekcji z matematyki trzeba by dopłacać w gotówce pewną kwotę pieniędzy to byłaby to transakcja:**
 - Fakultatywna
 - Przy pomocy pieniądza elektronicznego
 - Gotówkowa
 - Wymienna
- Teraz przedstawiasz kolejny przykład dotyczący motywów trzymania gotówki. Twój klient dostaje co miesiąc przelew na konto od swoich rodziców na utrzymanie na studiach. Od razu wybiera część pieniędzy by opłacić mieszkanie i by móc za nie robić bieżące zakupy spożywcze. Jaki motyw trzymania gotówki mu przyświeca?**
 - Motyw transakcyjny
 - Motyw przezornościowy
 - Motyw spekulacyjny (portfelowy)

Podpowiedź:

Motywy trzymania pieniądza:

- Transakcyjny** – posiadanie pieniędzy oszczędza nasz czas i wysiłek związany z przeprowadzaniem transakcji, wydatki nie są zsynchronizowane w czasie z dochodami, więc trzymamy pewien poziom gotówki, by dokonywać bieżących transakcji.
 - Przezornościowy** – pieniądze służą pokryciu niespodziewanych, niemożliwych do przewidzenia wydatków. Chodzi tu o możliwość wykorzystania nadarżających się okazji. Wykorzystanie niespodziewanej super promocji. (Np. idziemy do supermarketu na bieżące zakupy, kupujemy chleb i mleko i widzimy wymarzony odtwarzacz DVD przeceniony o połowę. Mamy gotówkę tylko na bieżące wydatki, więc udajemy się do biura maklerskiego, żeby sprzedać obligacje. Obligacje sprzedane, wracamy do sklepu, ale niestety DVD już kupił ktoś inny.)
 - Spekulacyjny (portfelowy)** – dywersyfikacja portfela inwestycyjnego w celu zmniejszenia ryzyka straty. Gotówka to najpewniejsza inwestycja. Nie można jej stracić w wyniku zmian wartości papierów wartościowych. Rozkładając ryzyko inwestycyjne, można część oszczędności trzymać w gotówce, a nie np. w akcjach, by nie stracić tej części majątku. Często fundusze inwestycyjne, czy maklerzy inwestują w gotówkę, bo to najpewniejsza inwestycja, nie przyniesie wprawdzie zbyt wysokich zysków, ale nawet w najgorszych momentach bessy nie można jej stracić.
- Część pieniędzy Twój klient wybiera również z konta i nosi przy sobie, by kupić swój wymarzony telefon komórkowy. Sprzedawca z pewnego komisju poinformował Twojego klienta, że spodziewa się właśnie takiego modelu telefonu, ale nie może go zarezerwować, ponieważ na ten model jest bardzo wysoki popyt. Twój klient codziennie odwiedza komis i sprawdza, czy jego wymarzony telefon już się pojawił. Jaki motyw trzymania gotówki mu przyświeca?**
 - Motyw transakcyjny
 - Motyw przezornościowy
 - Motyw spekulacyjny (portfelowy)

Podpowiedź:

Motywy trzymania pieniądza:

- **Transakcyjny** – posiadanie pieniędzy oszczędza nasz czas i wysiłek związany z przeprowadzaniem transakcji, wydatki nie są zsynchronizowane w czasie z dochodami, więc trzymamy pewien poziom gotówki, by dokonywać bieżących transakcji.
 - **Przezornościowy** – pieniądze służą pokryciu niespodziewanych, niemożliwych do przewidzenia wydatków. Chodzi tu o możliwość wykorzystania nadarżających się okazji. Wykorzystanie niespodziewanej super promocji. (Np. idziemy do supermarketu na bieżące zakupy, kupujemy chleb i mleko i widzimy wymarzony odtwarzacz DVD przeceniony o połowę. Mamy gotówkę tylko na bieżące wydatki, więc udajemy się do biura maklerskiego, żeby sprzedać obligacje. Obligacje sprzedane, wracamy do sklepu, ale niestety DVD już kupił ktoś inny.)
 - **Spekulacyjny (portfelowy)** – dywersyfikacja portfela inwestycyjnego w celu zmniejszenia ryzyka straty. Gotówka to najpewniejsza inwestycja. Nie można jej stracić w wyniku zmian wartości papierów wartościowych. Rozkładając ryzyko inwestycyjne, można część oszczędności trzymać w gotówce, a nie np. w akcjach, by nie stracić tej części majątku. Często fundusze inwestycyjne, czy maklerzy inwestują w gotówkę, bo to najpewniejsza inwestycja, nie przyniesie wprawdzie zbyt wysokich zysków, ale nawet w najgorszych momentach bessy nie można jej stracić.
5. **Część pieniędzy, które Twój klient dostaje od rodziców inwestuje na giełdzie. Nie są to duże kwoty, ale nie inwestuje wszystkiego (część pieniędzy trzyma na swoim koncie oszczędnościowo-rozliczeniowym) z obawy przed stratą kapitału. Jaki motyw trzymania gotówki mu przyświeca?**
- a. Motyw transakcyjny
 - b. Motyw przezornościowy
 - c. **Motyw spekulacyjny (portfelowy)**

Podpowiedź:

Motywy trzymania pieniądza:

- **Transakcyjny** – posiadanie pieniędzy oszczędza nasz czas i wysiłek związany z przeprowadzaniem transakcji, wydatki nie są zsynchronizowane w czasie z dochodami, więc trzymamy pewien poziom gotówki, by dokonywać bieżących transakcji.
 - **Przezornościowy** – pieniądze służą pokryciu niespodziewanych, niemożliwych do przewidzenia wydatków. Chodzi tu o możliwość wykorzystania nadarżających się okazji. Wykorzystanie niespodziewanej super promocji. (Np. idziemy do supermarketu na bieżące zakupy, kupujemy chleb i mleko i widzimy wymarzony odtwarzacz DVD przeceniony o połowę. Mamy gotówkę tylko na bieżące wydatki, więc udajemy się do biura maklerskiego, żeby sprzedać obligacje. Obligacje sprzedane, wracamy do sklepu, ale niestety DVD już kupił ktoś inny.)
 - **Spekulacyjny (portfelowy)** – dywersyfikacja portfela inwestycyjnego w celu zmniejszenia ryzyka straty. Gotówka to najpewniejsza inwestycja. Nie można jej stracić w wyniku zmian wartości papierów wartościowych. Rozkładając ryzyko inwestycyjne, można część oszczędności trzymać w gotówce, a nie np. w akcjach, by nie stracić tej części majątku. Często fundusze inwestycyjne, czy maklerzy inwestują w gotówkę, bo to najpewniejsza inwestycja, nie przyniesie wprawdzie zbyt wysokich zysków, ale nawet w najgorszych momentach bessy nie można jej stracić.
6. **Któregoś dnia Twój klient przychodzi do komisju z telefonami komórkowymi i widzi, że jest do sprzedania jego wymarzony telefon w cenie 900 zł. Jaka funkcję pełni w tej sytuacji pieniądz?**
- a. Środka wymiany
 - b. **Jednostki rozrachunkowej, miernika wartości**
 - c. Środka tezauryzacji, czyli przechowywania wartości.

Podpowiedź:

Pieniądz pełni w społeczeństwie i gospodarce wiele funkcji. Poniżej zostały one wymienione i krótko scharakteryzowane.

- **Środek wymiany** – środek pośredniczący w dokonywanych transakcjach kupna sprzedaży.
 - **Jednostka rozrachunkowa, miernik wartości** – za pomocą pieniądza możemy podać wartość poszczególnych dóbr.
 - **Środek przechowywania wartości (gromadzenie bogactwa, środek tezauryzacji)** – pieniądz to majątek, najbardziej bezpieczna lokata kapitału.
7. **Cena jest do zaakceptowania przez Twojego klienta, więc kupuje on telefon za gotówkę. Jaka funkcję pełni w tej sytuacji pieniądz?**
- a. **Środka wymiany**
 - b. Jednostki rozrachunkowej, miernika wartości
 - c. Środka tezauryzacji, czyli przechowywania wartości.

Podpowiedź:

Pieniądz pełni w społeczeństwie i gospodarce wiele funkcji. Poniżej zostały one wymienione i krótko scharakteryzowane.

- **Środek wymiany** – środek pośredniczący w dokonywanych transakcjach kupna sprzedaży.

- **Jednostka rozrachunkowa, miernik wartości** – za pomocą pieniądza możemy podać wartość poszczególnych dóbr.
 - **Środek przechowywania wartości (gromadzenie bogactwa, środek tezauryzacji)** – pieniądz to majątek, najbardziej bezpieczna lokata kapitału.
8. **Cena za telefon była wyższa niż się Twój klient spodziewał. Wydał więcej niż mógł i teraz istnieje uzasadniona obawa, że nie Twojemu klientowi nie wystarczy, żeby zapłacić za bilet sieciowy na autobusy MPK. Przyjeżdża do komisju i pyta sprzedawcę w komisju, czy nie zechciałby odkupić od niego jego konsoli do gier? Sprzedawca jednak stwierdza, że chętniej odkupiłby od Twojego klienta jego stary telefon komórkowy ponieważ łatwiej będzie mu go sprzedać. Z jakim zagadnieniem związanym z pieniądzem mamy tu do czynienia?**
- a. Wymianą barterową
 - b. **Płynnością pieniądza**
 - c. Wymianą bezgotówkową
 - d. Jednym z działań polityki monetarnej

Załącznik

Płynność pieniądza:

Płynność pieniądza to łatwość z jaką dana pozycja aktywów może być zamieniana na inną, łatwo wydatkowaną formę z nieznaczną, bądź żadną stratą wartości. Chodzi więc o to jak szybko i bez utraty wartości sprzedać można za gotówkę dom, samochód, komputer, czy komórkę. Im szybciej dany składnik majątkowy można upłynnić tym bardziej charakteryzuje się wyższym poziomem płynności.

Najczęściej uważa się, że im droższe składnik majątkowy tym ma on mniejszą płynność.

9. **Część pieniędzy, które Twój klient dostaje od rodziców trzyma na swoim koncie oszczędnościowo-rozliczeniowym, by wydać je w przyszłości. Jaką funkcję pełni w tej sytuacji pieniądz?**
- a. Środka wymiany
 - b. Jednostki rozrachunkowej, miernika wartości
 - c. **Środka tezauryzacji, czyli przechowywania wartości. Twój klient jest zachwycony. Nie dość, że zrozumiał zagadnienia potrzebne mu na egzamin to jeszcze zdał sobie sprawę jak prostą nauką jest ekonomia, jakim on sam jest ekonomistą skoro od tylu lat potrafi poruszać się samodzielnie w świecie może nie największych, ale bądź co bądź finansów.**

Podpowiedź:

Pieniądz pełni w społeczeństwie i gospodarce wiele funkcji. Poniżej zostały one wymienione i krótko scharakteryzowane.

- **Środek wymiany** środek pośredniczący w dokonywanych transakcjach kupna sprzedaży.
- **Jednostka rozrachunkowa, miernik wartości** – za pomocą pieniądza możemy podać wartość poszczególnych dóbr.
- **Środek przechowywania wartości (gromadzenie bogactwa, środek tezauryzacji)** – pieniądz to majątek, najbardziej bezpieczna lokata kapitału.

Załącznik 3. Kejs 3 „Projektowanie nowego systemu finansowego państwa”.

Treść gry: „Projektowanie nowego systemu finansowego państwa”

Rodzi się nowe państwo, podczas wieloletnich zawieruch zostały zachwiane podstawy egzystencji wszystkich rynków w tym rynku finansowego. Parlament i naprędce powołany rząd planują odbudowę kraju. W rolę architekta nowego systemu finansowego wciela się Minister Finansów. Zastanawia się jakiego rodzaju instytucje powołać w pierwszej kolejności. Twoja agencja konsultingowa została wybrana jako główna instytucja doradzająca z zakresu rynku finansowego. Postaraj się doradzać Ministrowi Finansów w taki sposób, aby zbudować system finansowy podobny do tego działającego obecnie w Polsce.

1. **Aby mieć kontrolę nad samoistnie rodzącymi się instytucjami finansowymi oraz rodzącym się obiegiem pieniądza powołuje bank centralny. Zgodnie z powszechnie obowiązującą obecnie metodologią wskaż jakie role powinien pełnić bank centralny:**
 - a. powinien to być największy bank komercyjny w danym kraju, który będzie w posiadaniu największej wielkości aktywów by w ten sposób móc regulować sytuację na rynku bankowym i pozabankowym kraju, dodatkowo instytucja ta powinna zajmować się regulacją przepływów kapitału pomiędzy krajem a zagranicą
 - b. powinna to być instytucja, która pełni rolę bankiera w stosunku do banków komercyjnych, zajmująca się rozliczaniem przepływów pieniężnych budżetu państwa oraz emitująca pieniądź
 - c. to centralna instytucja kontrolująca działalność rynku finansowego od banków komercyjnych, przez zakłady ubezpieczeń aż po fundusze inwestycyjne.

Podpowiedź:

Bank centralny:

- nadzoruje działalność banków komercyjnych.
- organizuje rozliczenia międzynarodowe
- kontroluje jednostki gospodarki narodowej jako organ państwa, spełniający szereg czynności o charakterze zarządzania.

2. **Który z poniższych modeli funkcjonowania systemu bankowego poleciłbyś Ministrowi Finansów do wprowadzenia w jego kraju?**

- a. model o charakterze liberalnym, opierający się na oddzieleniu banków depozytowo- kredytowych od banków inwestycyjnych, uniemożliwiający bankom komercyjnym prowadzenia działalności inwestycyjnej na rynku kapitałowym,
- b. model, w którym banki komercyjne rozwijają swoją aktywność inwestycyjną, która jednak podlega pewnym ograniczeniom.

Podpowiedź:

Model anglo-amerykański ma charakter liberalny, opierający się na oddzieleniu banków depozytowo- kredytowych od banków inwestycyjnych, uniemożliwiający bankom komercyjnym prowadzenia działalności inwestycyjnej na rynku kapitałowym.

Model niemiecko- japoński (kontynentalny) ma charakter socjalny i jest stosowany w państwach Unii Europejskiej, w tym w Polsce. Banki komercyjne w tym systemie rozwijają swoją aktywność inwestycyjną. Jednakże działalność ta podlega pewnym ograniczeniom.

3. **Kolejna decyzja dotyczyć będzie powołania instytucji bankowych. W pierwszej kolejności powinny być dopuszczone do obrotu banki:**

- a. uprawnione do wykonywania wszystkich czynności bankowych,
- b. skoncentrowane na wybranych kierunkach działalności bankowej zwłaszcza inwestycyjnej
- c. oferujące wszechstronną współpracę z zagranicznymi systemami finansowymi

Podpowiedź:

- Funkcjonalna, polegająca na koncentracji działalności na świadczeniu danych czynności bankowych,
- Branżowa, której zadaniem jest obsługa określonych branż, np. banki rolne, banki handlu zagranicznego, banki rozwoju eksportu,

- Terytorialna to taki rodzaj specjalizacji, która ogranicza swoją aktywność do części terytorium kraju, np. bank regionalny, bank komunalny
4. Czy rozpoczęcie działalności bankowej powinno być przedmiotem swobody podejmowania działalności gospodarczej, czy Ministerstwo powinno nałożyć tu pewne ograniczenia polegające na konieczności uzyskania zezwolenia na działalność?
 - a. Rozpoczynanie działalności bankowej powinno podlegać procesowi uzyskiwania zezwolenia.
 - b. Rozpoczynanie działalności bankowej nie musi podlegać procesowi uzyskiwania zezwolenia
 5. Minister waha się, czy powołać giełdę papierów wartościowych? Zalecałbyś jej powstanie?
 - a. tak
 - b. nie

Podpowiedź:

Giełda papierów wartościowych – jest to instytucja, której zadaniem jest organizacja i zapewnienie możliwości obrotu papierami wartościowymi dopuszczonymi przez nią do obrotu.

6. Co wg Ciebie byłoby głównym argumentem przemawiającym za powstaniem giełdy papierów wartościowych?
 - a. organizacja i zapewnienie możliwości obrotu papierami wartościowymi dopuszczonymi przez nią do obrotu
 - b. możliwość dokonywania spekulacji i podnoszenia dochodów państwa
 - c. pranie za jej pomocą brudnych pieniędzy
 - d. dokonywanie za jej pośrednictwem sprzedaży majątku państwowego
 - e. rozmycie kontroli własnościowej na wielu drobnych nabywców
7. Minister pyta Cie o zdanie, czy pozwolić na działalność na rynku finansowym funduszom inwestycyjnym?
 - a. tak
 - b. nie
8. Kolejne postawione pytanie przez Ministra Finansów, czym miałyby się zajmować fundusze inwestycyjne?
 - a. zapewnieniem ochrony przed niekorzystnymi zdarzeniami losowymi
 - b. lokowaniem środków pieniężnych zebranych w drodze publicznego i niepublicznego, proponowania nabycia jednostek uczestnictwa albo certyfikatów inwestycyjnych, w papiery wartościowe, instrumenty rynku pieniężnego i inne prawa majątkowe
 - c. udzielaniem kredytów z pieniędzy pozyskanych z wkładów pieniężnych ludności i przedsiębiorstw

Podpowiedź:

Fundusz inwestycyjny – fundusz inwestycyjny jest osobą prawną, której wyłącznym przedmiotem działalności jest lokowanie środków pieniężnych zebranych w drodze publicznego, a w przypadkach określonych w ustawie o funduszach inwestycyjnych również niepublicznego, proponowania nabycia jednostek uczestnictwa albo certyfikatów inwestycyjnych, w określone w ustawie papiery wartościowe, instrumenty rynku pieniężnego i inne prawa majątkowe.

Jest to forma zbiorowego lokowania środków pieniężnych wpłacanych przez osoby fizyczne, osoby prawne, przedsiębiorstwa czy gminy.

9. Na kolejnym posiedzeniu gabinetu w ministerstwie dowiedziałeś się, iż masz zająć się organizacją rynku ubezpieczeniowego. Jak podzieliłbyś w pierwszej kolejności ubezpieczenia?
 - a. majątkowe i osobowe
 - b. finansowe i niefinansowe
 - c. gospodarcze i społeczne

Podpowiedź:

Rynek ubezpieczeniowy w Polsce w pierwszej kolejności podzielony jest na ubezpieczenia społeczne i gospodarcze

10. Czy ubezpieczenia gospodarcze i społeczne może prowadzić równocześnie jedna i ta sama instytucja?

a. tak,

b. nie w Polsce powszechnymi ubezpieczeniami społecznymi zajmuje się ZUS i KRUS, natomiast ubezpieczeniami gospodarczymi zajmują się wszystkie inne zakłady ubezpieczeń

Podpowiedź:

Podstawowy podział ubezpieczeń w Polsce to podział na ubezpieczenia społeczne i gospodarcze.

11. Czy należy podzielić rynek ubezpieczeń gospodarczych na ubezpieczenia na życie i pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe?

a. tak

b. nie

Podpowiedź:

Ubezpieczenia gospodarcze w Polsce dzielą się na dwa działy: dział I - ubezpieczenia na życie i dział II pozostałe ubezpieczenia majątkowe i osobowe

W podziękę za pomoc Minister Finansów proponuje Ci do otrzymanie najwyższego odznaczenia państwowego Kryształowej Filiżanki, które dla najbardziej zasłużonych osobistości wręcza prezydent kraju.

Lekcja 19. Lokaty bankowe.

DODATKOWY SCENARIUSZ LEKCJI 19

	Opis
TEMAT LEKCJI	LOKATY BANKOWE
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Pogadanka, elementy wykładu, prezentacja, dyskusja
FORMY PRACY	Praca w grupie, praca indywidualna
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Zeszyty, długopisy
CEL OGÓLNY:	Zapoznanie uczniów/uczennic z podstawowymi zagadnieniami dotyczącymi lokat bankowych.
CELE SZCZEGÓŁOWE	<ul style="list-style-type: none">• Uczeń/uczennica zna rodzaje lokat bankowych,• Uczeń/uczennica wie co należy wziąć pod uwagę oceniając opłacalność lokat bankowych,• potrafi obliczyć oprocentowanie lokat bankowych w różnych okresach czasu i o różnych okresach kapitalizacji,• uczeń/uczennica potrafi obliczyć zysk z lokaty po uwzględnieniu podatku od zysków kapitałowych,
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none">• aktywność ucznia/uczennicy na lekcji,• poprawność wykonywania zadań,• aktywność pracy w grupie.

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	1. Nauczyciel/nauczycielka wyświetla i omawia prezentację Prezentacja pt.: „Lokaty bankowe” 2. Podczas prezentacji zadaje uczniom/uczennicom pytania sondujące stopień zrozumienia omawianych kwestii	Elementy wykładu, Prezentacja, Wykład wizualizowany, Dyskusja.	Załącznik 1. Prezentacja pt.: Lokaty bankowe ³
	3. W trakcie prezentacji uczniowie/uczennice rozwiązują zawarte w niej zadanie. 4. Uczniowie/uczennice przedstawiają rozwiązania zadań. 5. Nauczyciel/nauczycielka prowokuje dyskusję na omawiane tematy.	Rozwiązywanie zadań, Dyskusja.	Załącznik 2. Prawidłowe odpowiedzi do zadania z prezentacji pt.: „Lokaty bankowe”
II	1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję i ocenia aktywność i pracę uczniów/uczennic podcza zajęć.	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik 1. Prezentacja pt.: „Lokaty bankowe”. Prezentacja znajduje się w oddzielnym pliku.

Załącznik 2. Prawidłowe odpowiedzi do zadania z prezentacji pt.: „Lokaty bankowe”

³ Załącznik 1. Prezentacja pt.: „Lokaty bankowe”. Prezentacja znajduje się w oddzielnym pliku.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 2. Prawidłowe odpowiedzi do zadania z prezentacji pt.: „Lokaty bankowe”

- **Treść zadania**

Państwo X posiadają lokatę bankową w wysokości 60000 zł. Oprocentowanie roczne lokaty wynosi 4%. Lokatę założyli na 3 miesiące. Oblicz kwotę jaką Państwo X otrzymaliby od banku po likwidacji lokaty, gdy na rynku obowiązuje podatek od zysków kapitałowych w wysokości 20%.

Wylicz rzeczywiste oprocentowanie roczne lokaty w przypadku obowiązywania podatku od zysków kapitałowych w wysokości 20%.

- **Rozwianie zadania**

$$60000 \cdot (1,01) = 60600$$

$$\text{Odsetki } 60600 - 60000 = 600$$

$$\text{Kwota opłaconego podatku } 600 \text{ zł} \cdot 20\% = 120 \text{ zł}$$

Gdy na rynku obowiązuje podatek od zysków kapitałowych w wysokości 20% Państwo X od banku po likwidacji lokaty otrzymają 60480 zł.

$$\text{Kwartalnie otrzymają } 480 \text{ zł, więc rocznie } 480 \cdot 4 = 1920 \text{ zł}$$

1920 zł dzielone przez 60000 zł daje 3,2% roczne oprocentowanie rzeczywiste.

Lekcja 20. Lokaty bankowe. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca

DODATKOWY SCENARIUSZ LEKCJI 20

	Opis
TEMAT LEKCJI	LOKATY BANKOWE - GRY
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Dyskusja, praca z kejsami w ramach programu Wirtualny Doradca pod kierunkiem nauczyciela/nauczycielki.
FORMY PRACY	Praca w grupie, praca indywidualna
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Arkusze papieru, pisaki, gra Wirtualny Doradca, laboratorium komputerowe z dostępem do Internetu, instrukcja do gry.
CEL OGÓLNY:	Zapoznanie uczniów/uczennic z podstawowymi zagadnieniami dotyczącymi lokat bankowych.
CELE SZCZEGÓŁOWE	<ul style="list-style-type: none">• Uczeń/uczennica zna rodzaje lokat bankowych,• Uczeń/uczennica wie co należy wziąć pod uwagę oceniając opłacalność lokat bankowych,• potrafi obliczyć oprocentowanie lokat bankowych w różnych okresach czasu i o różnych okresach kapitalizacji,• uczeń/uczennica potrafi obliczyć zysk z lokaty po uwzględnieniu podatku od zysków kapitałowych,
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none">• poprawność wykonania zadania (punkty w grze)• aktywność pracy w grupie• poprawność wykonywania poleceń• zaangażowanie uczniów/uczennic podczas lekcji• sposób przedstawiania argumentowania stanowiska podczas lekcji

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	<p>1. Uczniowie/uczennice rozwiązują pierwszą grę pt.: „Finansowy analfabeta” (Załącznik 1), w której uczniowie/uczennice mają za zadanie pomóc młodemu małżeństwu w wyborze najkorzystniejszej oferty zakupu mebli na raty. Z trzech ofert, jakie za pośrednictwem salonu meblowego przedstawił bank dokonują wyboru najbardziej atrakcyjnej oferty kredytowej.</p> <p>2. Nauczyciel/nauczycielka omawia grę.</p>	Praca z kejsami, Dyskusja.	<p>Załącznik 1. Kejs 4 - „Finansowy analfabeta”.</p> <p>(Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Finansowy analfabeta)</p>
	<p>3. Uczniowie/uczennice przystępują do rozwiązania drugiej gry pt.: „Mieszkanie czy lokata” (Załącznik 2), w której uczniowie pomagają starszemu człowiekowi w dokonaniu wyboru najbardziej opłacalnej lokaty bankowej. W wyborze biorą pod uwagę przepisy pozwalające na niepłacenie podatku od zysków kapitałowych.</p> <p>4. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje grę.</p>	Praca z kejsami, Dyskusja.	<p>Załącznik 2. Kejs 5 - „Mieszkanie czy lokata”.</p> <p>(Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Mieszkanie czy lokata)</p>
	Rozszerzenie		
	<p>5. Uczniowie/uczennice przystępują do rozwiązania kolejnej gry pt.: „Analiza opłacalności lokat bankowych” (Załącznik 3), w której uczniowie pomagają młodemu ludziom podjąć decyzję co do wyboru lokaty i mieszkania.</p> <p>1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje grę.</p>	Praca z kejsami, Dyskusja.	<p>Załącznik 3. Kejs 6 - „Analiza opłacalności lokat bankowych”.</p> <p>(Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Analiza opłacalności lokat bankowych)</p>
II	<p>2. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję, poprzez dyskusję i rozmowę z uczniami/uczennicami, co najbardziej ich zainteresowało, jakie elementy przeprowadzonej lekcji były najatrakcyjniejsze.</p> <p>3. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje wyniki osiągnięte przez poszczególne zespoły w grze Wirtualny Doradca</p>	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik 1. Kejs 4 „Finansowy analfabeta”.

Załącznik 2. Kejs 5 „Mieszkanie czy lokata”.

Załącznik 3. Kejs 6 „Analiza opłacalności lokat bankowych”.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1. Kejs 4 „Finansowy analfabeta”.

Treść gry „Finansowy analfabeta”

Do Twojej agencji konsultingowej przychodzi człowiek i informuje Cie, że jest zupełnym finansowym analfabetą. Nie ma zielonego pojęcia o tym, gdzie i jak przechowywać pieniądze, do tej pory trzymał je w przysłowiowej skarpecie, a wie, że można je gdzieś równie bezpiecznie i bez straty przechować.

1. Tradycyjnie najbezpieczniejszą instytucją finansową oferującą możliwość przechowania pieniędzy jest:
 - **Bank**
 - Zakład ubezpieczeń
 - fundusze inwestycyjne i powiernicze
2. Banki oferują swoim klientom lokaty bankowe, które można zdefiniować jako:
 - operacja, podczas której bank zobowiązuje się udostępnić określoną sumę pieniędzy na określony cel
 - umowa zawierana z bankiem, gdzie założyciel zobowiązuje się do wpłacenia na określone konto bankowe określonej kwoty środków finansowych
 - operacja, podczas której bank zobowiązuje się udostępnić określoną sumę pieniędzy na dowolny cel
3. Dochód dla zakładającego lokatę to jej:
 - **Oprocentowanie**
 - Prowizja
 - Kapitalizacja
4. Najkorzystniejsza dla zakładającego lokatę byłaby kapitalizacja
 - Roczna
 - Kwartalna
 - **Miesięczna**
5. Twój klient ma zaoszczędzone 10000 zł, gdyby ulokował tę kwotę na lokacie o kapitalizacji rocznej i oprocentowaniu 10 % w skali roku, po roku oszczędzania wybrałby z banku kwotę (zakładamy, że nie ma podatku od zysków kapitałowych):
 - 1000 zł
 - 10000 zł
 - **11000 zł**

Klient dziękuje Ci za wyjaśnienia, wychodzi. Pewno swe kroki skieruje do najbliższej placówki banku ☺

Załącznik 2. Kejs 5 „Mieszkanie czy lokata”.

Treść gry pt.: „Mieszkanie czy lokata”

Młode małżeństwo wynajmuje mieszkanie za wynajem którego płaci roczny czynsz w wysokości 10 000 PLN. Dostali oni propozycję kupna tego mieszkania za 100 000 PLN. Posiadają oni lokatę w banku w wysokości 100 000 PLN. Czy powinni oni zdecydować się na zakup mieszkania za pieniądze z lokaty?

- Gdyby wysokość stóp procentowych lokat kształtowała się na poziomie 5% rocznie? Ile rocznie zarobią na odsetkach od utrzymywanej lokaty?
 - 5000 zł**
 - 10000 zł
 - 20000 zł
- Co powinni zrobić kupić mieszkanie, czy dalej je wynajmować?
 - Za pieniądze ze zlikwidowanej lokaty kupić mieszkanie.**
 - Nie likwidować lokaty i nadal wynajmować mieszkanie.
 - Obojętne co zrobią oba rozwiązania są tak samo korzystne.
- Ile kosztowałyby ich pozostawienie lokaty bankowej?
Zostawiając lokatę zyskaliby 5000 zł rocznie, ale straciliby płacąc za wynajem mieszkania 10000 zł rocznie.
 - 5000 zł**
 - 10000 zł
 - 20000 zł
- Gdyby wysokość stóp procentowych lokat kształtowała się na poziomie 10% rocznie? Ile rocznie zarobią na odsetkach od utrzymywanej lokaty?
 - 5000 zł
 - 10000 zł**
 - 20000 zł
- Co powinni zrobić kupić mieszkanie, czy dalej je wynajmować?
 - Za pieniądze ze zlikwidowanej lokaty kupić mieszkanie.
 - Nie likwidować lokaty i nadal wynajmować mieszkanie.
 - Obojętne co zrobią oba rozwiązania są tak samo korzystne.**
- Gdyby wysokość stóp procentowych lokat kształtowała się na poziomie 20% rocznie? Ile rocznie zarobią na odsetkach od utrzymywanej lokaty?
 - 5000 zł
 - 10000 zł
 - 20000 zł**
- Co powinni zrobić kupić mieszkanie, czy dalej je wynajmować?
 - Za pieniądze ze zlikwidowanej lokaty kupić mieszkanie.
 - Nie likwidować lokaty i nadal wynajmować mieszkanie.**
 - Obojętne co zrobią oba rozwiązania są tak samo korzystne.
- Ile straciliby w przypadku likwidacji lokaty bankowej i zakupu mieszkania?
Na likwidacji lokaty tracą 20000 zł rocznie, zyskują to, że nie muszą płacić czynszu.
 - 5000 zł
 - 10000 zł**
 - 20000 zł

Załącznik 3. Kejs 6 „Analiza opłacalności lokat bankowych”.

Treść gry pt.: „Analiza opłacalności lokat bankowych”

W Twoim biurze pojawia się starszy człowiek. Przez wiele lat pracy odłożył kapitał w wysokości 60000 zł. Chciałby je ulokować bezpiecznie w jakiejś instytucji finansowej na rok czasu. Na rynku obowiązuje podatek od zysków kapitałowych w wysokości 19%.

1. Jaka instytucję finansową mu polecisz?

- a) **Bank**
- b) Fundusz inwestycyjny
- c) Zakład ubezpieczeń

2. Twój klient po przedstawieniu Twoich argumentów przyznaje Ci rację. Teraz dokonujecie wyboru oferty. Pierwsze rozwiązanie to roczna lokata oprocentowana na poziomie 5%. Jaka kwotę zysku netto (po odjęciu kwoty podatku) przyniesie taka inwestycja? (Odpowiedź wpisz z dokładnością do jednego grosza nie wpisując jednostki pieniężnej, np. 5341,23)

- a) **2430,00**

Pomoc: Pomnóż kwotę kapitału przez stopę procentową, wyliczysz w ten sposób kwotę zysku brutto. Teraz pomnóż kwotę zysku brutto przez stopę podatku od zysków kapitałowych. Następnie od kwoty zysku brutto odejmij kwotę podatku i wyliczysz kwotę zysku netto.

3. Drugą analizowaną ofertą jest lokata kwartalna. Oprocentowanie roczne takiej lokaty to 4,75%. Jaka kwotę zysku netto (po odjęciu podatku) przyniesie taka inwestycja? (Odpowiedź wpisz z dokładnością do jednego grosza nie wpisując jednostki pieniężnej, np. 5341,23)

- a) **2342,02**

Pomoc: Wykorzystaj wzór na wartość przyszłą. Pamiętaj, że to lokata kwartalna, więc musisz uwzględnić kapitalizację odsetek ($t=4$ i r roczne musisz podzielić przez 4) oraz cokuwartalne opłacenie podatku od zysków kapitałowych. Pomnóż kwotę kapitału przez stopę procentową (pamiętaj, że na rynku funkcjonuje podatek od zysków kapitałowych w wysokości 19%, więc w deklarowanej przez bank stopie procentowej musisz uwzględnić 19% podatek – możesz to zrobić mnożąc deklarowaną przez bank stopę przez współczynnik 0,81) wtedy od razu wyliczysz kwotę zysku netto.

4. Ostatnia proponowana przez Ciebie oferta dotyczy lokaty jednodniowej oprocentowanej w skali roku w wysokości 4,5% Jaka kwotę zysku netto (po odjęciu podatku) przyniesie taka inwestycja? (Odpowiedź wpisz z dokładnością do jednego grosza nie wpisując jednostki pieniężnej, np. 5341,23)

- a) **2227,23**

Pomoc: Wykorzystaj wzór na wartość przyszłą. Pamiętaj, że to lokata dzienna, więc musisz uwzględnić kapitalizację odsetek ($t=365$ i r roczne musisz podzielić przez 365) oraz codzienne opłacenie podatku od zysków kapitałowych. Pomnóż kwotę kapitału przez stopę procentową (pamiętaj, że na rynku funkcjonuje podatek od zysków kapitałowych w wysokości 19%, więc w deklarowanej przez bank stopie procentowej musisz uwzględnić 19% podatek – możesz to zrobić mnożąc deklarowaną przez bank stopę przez współczynnik 0,81) wtedy od razu wyliczysz kwotę zysku netto.

5. Którą z lokat bankowych poleciłbyś klientowi jako najbardziej opłacalną?

- a) **Roczna**
- b) Kwartalną
- c) Jednodniową

Lekcja 21. Procent od kredytu.

SCENARIUSZ LEKCJI 21

	Opis
TEMAT LEKCJI	KREDYT BANKOWY I PROCENT OD KREDYTU
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Pogadanka, elementy wykładu, prezentacja, dyskusja
FORMY PRACY	Praca w grupie, praca indywidualna
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Zeszyty, długopisy
CEL OGÓLNY:	Zapoznanie uczniów/uczennic z podstawowymi zagadnieniami dotyczącymi kredytu bankowego oraz procentu od kredytu
CELE SZCZEGÓŁOWE	<ul style="list-style-type: none">• Uczeń/uczennica zna podstawowe pojęcia z związane z kredytem bankowym,• Uczeń/uczennica potrafi obliczyć cenę kredytu,• Uczeń/uczennica potrafi obliczyć roczną rzeczywistą stopę oprocentowania kredytu,• Uczeń/uczennica potrafi wskazać podstawowe warunki udzielania kredytu oraz czynniki wpływające na zdolność kredytową,
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none">• aktywność ucznia/uczennicy na lekcji,• poprawność wykonywania zadań,• aktywność pracy w grupie.

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nauczyciel/nauczycielka wyświetla i omawia prezentację Prezentacja pt.: „Kredyt bankowy i procent od kredytu” (Załącznik 1) 2. Podczas prezentacji zadaje uczniom/uczennicom pytania sondujące stopień zrozumienia omawianych kwestii. 	Elementy wykładu, Prezentacja, Wykład wizualizowany, Dyskusja.	Załącznik 1. Prezentacja pt.: „Kredyt bankowy i procent od kredytu” ⁴
	<ol style="list-style-type: none"> 1. W trakcie prezentacji uczniowie/uczennice wykonują zawarte w niej zadania. 2. Uczniowie/uczennice przedstawiają rozwiązania zadań. (Załącznik 2) Nauczyciel/nauczycielka prowokuje dyskusję na omawiane tematy. 	Rozwiązywanie zadań, Dyskusja.	Załącznik 2. Prawidłowe odpowiedzi do zadania z prezentacji pt.: „Procent od kredytu”
II	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcje i ocenia aktywność i pracę uczniów/uczennic podcza zajęć. 	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik 1. Prezentacja pt.: „Kredyt bankowy i procent od kredytu”. Prezentacja znajduje się w oddzielnym załączniku.

Załącznik 2. Prawidłowe odpowiedzi do zadania z prezentacji pt.: „Procent od kredytu”

⁴ Załącznik 1. Prezentacja pt.: „Kredyt bankowy i procent od kredytu”. Prezentacja znajduje się w oddzielnym załączniku.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 2. Prawidłowe odpowiedzi do zadania z prezentacji pt.: „Procent od kredytu”

- **Treść zadania**

Młode małżeństwo postanowiło wyjechać w podróż poślubną. Znaleźli w biurze podróży doskonałą ofertę – 2 tygodnie w środku zimy na zielonej wyspie. Na dodatek biuro podróży oferuje potężne zniżki oraz możliwość zaciągnięcia kredytu na zapłatę za wycieczkę. Wycieczka dla dwóch osób będzie ich kosztować 12.800 zł.

Promocyjna oferta kredytowa banku polega na tym, iż mają tylko opłacić ubezpieczenie kredytu, wysokość składki ubezpieczeniowej płatnej z góry za cały rok ubezpieczenia to 140 zł. Wartość odsetek, które będą musieli zapłacić to 500 zł.

Wylicz R.R.S.O. dla przedstawionej wyżej sytuacji.

- **Rozwiązanie zadania**

Koszt kredytu wylicza się dzieląc opłaty przez kwotę kredytu

Kwota kredytu – 12800 zł

Koszty kredytu – 500 zł+ 140zł

$R.R.S.O. = 640/12800 = 0,05$, aby otrzymać z tego koszt w procentach wystarczy pomnożyć otrzymaną liczbę przez 100. Całkowity koszt kredytu to 5% w skali rocznej.

Lekcja 22. Procent od kredytu. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca

SCENARIUSZ LEKCJI 22

	Opis
TEMAT LEKCJI	PROCENT OD KREDYTU I LOKATY BANKOWEJ- GRY
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Dyskusja, praca z kejssem w ramach programu Wirtualny Doradca pod kierunkiem nauczyciela/nauczycielki.
FORMY PRACY	Praca w grupie, praca indywidualna
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Arkusze papieru, pisaki, kalkulatory, gra Wirtualny Doradca, laboratorium komputerowe z dostępem do Internetu, instrukcja do gry.
CEL OGÓLNY:	Zapoznanie uczniów/uczennic z podstawowymi zagadnieniami dotyczącymi procent od kredytu i lokat bankowych.
CELE SZCZEGÓŁOWE	<ul style="list-style-type: none"> • Uczeń/uczennica zna podstawowe pojęcia z związane z kredytem bankowym, • Uczeń/uczennica zna podstawowe funkcje i cechy kredytu, • Uczeń/uczennica potrafi obliczyć cenę kredytu, • Uczeń/uczennica potrafi obliczyć roczną rzeczywistą stopę oprocentowania kredytu, • Uczeń/uczennica potrafi wskazać podstawowe warunki udzielania kredytu oraz czynniki wpływające na zdolność kredytową,
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none"> • poprawność wykonania zadania (punkty w grze) • aktywność pracy w grupie • poprawność wykonywania poleceń • zaangażowanie uczniów/uczennic podczas lekcji • sposób przedstawiania argumentowania stanowiska podczas lekcji

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	1. Uczniowie/uczennice rozwiązują pierwszą grę pt.: „Egzamin z bankowości” (Załącznik 1) , w której uczniowie/uczennice mają za zadanie pomóc młodemu małżeństwu w wyborze najkorzystniejszej oferty zakupu mebli na raty. Z trzech ofert, jakie za pośrednictwem salonu meblowego przedstawił bank dokonują wyboru najbardziej atrakcyjnej oferty kredytowej. 2. Nauczyciel/nauczycielka omawia grę.	Praca z kejsami, Dyskusja.	Załącznik 1. Kejs 7 „Egzamin z bankowości”. (Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Egzamin z bankowości)
	3. Uczniowie/uczennice przystępują do rozwiązania drugiej gry pt.: „Kredyt meble” (Załącznik 2) , w której uczniowie pomagają starszemu człowiekowi w dokonaniu wyboru najbardziej opłacalnej lokaty bankowej. W wyborze biorą pod uwagę przepisy pozwalające na niepłacenie podatku od zysków kapitałowych. 4. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje grę.	Praca z kejsami, Dyskusja.	Załącznik 2. Kejs 8 „Kredyt meble” . (Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Kredyt meble)
	Rozszerzenie		
	5. Uczniowie/uczennice przystępują do rozwiązania kolejnej gry pt.: „Wyliczanie zmian wartości pieniądza w czasie” (Załącznik 3,4) , w której uczniowie pomagają młodemu ludziom podjąć decyzję co do wyboru lokaty i mieszkania. 6. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje grę.	Praca z kejsami, Dyskusja.	Załącznik 3. Kejs 9 „Wyliczanie zmian wartości pieniądza w czasie” . (Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Wyliczanie zmian wartości pieniądza w czasie) Załącznik 4 Pomoc do kejsu nr 9 - Wyliczanie zmian wartości pieniądza w czasie ⁵
II	1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję, poprzez dyskusję i rozmowę z uczniami/uczennicami, co najbardziej ich zainteresowało, jakie elementy	Pogadanka	

^{5 5} Załącznik 4. Pomoc do kejsu nr 9 - Wyliczanie zmian wartości pieniądza w czasie. Dostępny w odrębnym pliku.

	przeprowadzonej lekcji były najatrakcyjniejsze. 2. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje wyniki osiągnięte przez poszczególne zespoły w grze Wirtualny Doradca		
--	---	--	--

Wykaz załączników

Załącznik 1 - Kejs 7 „Egzamin z bankowości”

Załącznik 2 - Kejs 8 „Kredyt meble”.

Załącznik 3 - Kejs 9 „Wyliczanie zmian wartości pieniądza w czasie”.

Załącznik 4 - Pomoc do kejsu nr 9 - Wyliczanie zmian wartości pieniądza w czasie

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1. Kejs 7 „Egzamin z bankowości”.

Treść gry pt.: „Egzamin z bankowości”

Wyszedłeś na chwile z biura. Jest strasznie duszno, zbiera się na burze i postanowiłeś/łaś odetchnąć świeżym powietrzem. Postanawiasz wybrać się na spacer do pobliskiego parku. Spacerując alejkami widzisz że na ławce siedzi zatroskana młoda osoba z nosem w książce. Poznajesz książkę, to „Bankowość: podręcznik akademicki” praca pod red. Władysława L. Jaworskiego i Zofii Zawadzkiej ; aut. Ireneusz Badowski [et al.], Warszawa, Poltext, 2002. Podchodzisz, nawiązujesz rozmowę i okazuje się, że masz przed sobą studenta przygotowującego się do egzaminu z bankowości. Dla sprawdzenia jego wiedzy zadajesz mu pytania:

1. Kredyt to:

- operacja, podczas której bank zobowiązuje się udostępnić określoną sumę pieniędzy na określony cel
- umowa zawierana z bankiem, gdzie założyciel zobowiązuje się do wpłacenia na określone konto bankowe określonej kwoty środków finansowych
- operacja, podczas której bank zobowiązuje się udostępnić określoną sumę pieniędzy na dowolny cel

2. Czym charakteryzuje się kredyt bankowy?

- może być przeznaczony na dowolny cel
- spłacony w dowolnym nawet długim terminie
- kosztuje, a ceną kredytu jest oprocentowanie

3. Aby kredyt został udzielony kredytobiorca musi posiadać:

- Rachunek w banku, gdzie ubiega się o kredyt
- Zdolność kredytową
- Określoną ilość gotówki by opłacić pierwszą ratę

4. Zdolność kredytowa to:

- zdolność banku do udzielania kredytów
- zdolność banku do ściągania zaległych kredytów
- zdolność do spłaty zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami w terminach określonych w umowie

5. Rzeczywisty koszt kredytu obrazuje:

- suma rat kredytowych
- wysokość oprocentowania
- R.R.S.O.

7. R.R.S.O. to skrót od:

- Rocznej Rzeczywistej Stopy Oprocentowania
- Rezerwy Rozliczeniowej Systemu Odsetkowego
- Realnego Rozwiązania Społecznie Odbieranego

Student bardzo dobrze odpowiadał na Twoje pytania, życzysz mu powodzenia na egzaminie i wracasz do pracy.

Załącznik 2. Kejs 8 „Kredyt meble”.

Treść gry pt.: Treść gry pt.: „Kredyt na meble”

Obiecałeś pomóc młodemu małżeństwu w wyborze najkorzystniejszej oferty kredytowej. Młodzi wykańczają nowo wybudowane i długo oczekiwane mieszkanie. Są już na finiszu prac i właśnie przyszła kolej na zakup mebli. Przebyli już trudną drogę wyboru oferty i oferenta mebli, teraz przyszedł czas na decyzję co do warunków zakupu. Wybrane meble mają według cen katalogowych kosztować 18000 zł. Prześledź z nimi wszystkie możliwe oferty i wybierz najtańszą z nich.

1. Pierwszą z możliwości jest zakup na raty. Sprzedawca w salonie meblowym omawia promocję o nazwie „RATY 0%” deklaruje, że proponowany kredyt ma nieoprocentowane raty. Wszystkie 12 rat będzie w równej wysokości. Jaka w związku z tym powinna być wysokość raty kredytowej? (Odpowiedź wpisz z dokładnością do jednego grosza nie wpisując jednostki pieniężnej, np. 2341,23)

- Pytanie otwarte: 1500 zł

Podpowiedź: Podziel wysokość kwoty kredytu, naliczonych odsetek i pozostałych kosztów przez liczb rat.

2. Tymczasem klienci przedstawiają Ci ofertę rzeczywistą, gdzie sprzedawca wyliczył im wysokość raty na poziomie 1575 zł. Czy jest to rzeczywiście tak tania oferta jak przedstawia ją sprzedawca?

a) Tak

- b) Nie – rzeczywiście okazuje się, że suma wpłaconych rat jest wyższa niż wartość początkowa mebli.

3. Wylicz ile wynosi procentowy koszt kredytu dla tego rozwiązania – 12 rat po 1575 zł? (Odpowiedź wpisz w procentach z dokładnością do setnych części procenta, nie wpisuj znaku %, np. 7,00)

- Pytanie otwarte 5.00%

Podpowiedź: Koszt kredytu wylicza się dzieląc opłaty przez kwotę, aby otrzymać z tego koszt w procentach wystarczy pomnożyć otrzymaną liczbę przez 100.

4. Z czego może wynikać większy koszt kredytu niż obiecywał sprzedawca?

a) Sprzedawca doliczył zapewne koszty inflacji.

b) Cena mebli będzie rosła w kolejnych miesiącach.

c) Sprzedawca doliczył jakieś ukryte koszty związane z zakupem na raty.

d) Dostaną jakiś dodatkowy towar w promocji.

Dzwonicie do salonu meblowego i okazuje się, że raty nie są oprocentowane, ale w ratach uwzględnione składki na ubezpieczenie kredytu w wysokości 900 zł

5. Oferta druga dotyczy oferty kredytowej o nazwie „Promocyjne raty 3%”. Kredyt należy spłacić w 12 ratach oprocentowanych w wysokości 3%. Sprzedawca w salonie przekonywał, że są to rewelacyjnie niskie raty. Obliczył klientom 12 rat od kapitału w wysokości 1560 zł. Ile wyniesie realny koszt kredytu przy założeniu, że trzeba do tych rat doliczyć również koszt ubezpieczenia kredytu wynosi 180 zł. ? (Odpowiedź wpisz w procentach z dokładnością do setnych części procenta, nie wpisuj znaku %, np. 7,00)

- Pytanie otwarte: 4.00 %

Podpowiedź: Koszt kredytu wylicza się dzieląc wszystkie opłaty (odsetki, ubezpieczenia) przez kwotę kredytu, aby otrzymać z tego koszt w procentach wystarczy pomnożyć otrzymaną liczbę przez 100.

6. Trzecia promocyjna oferta kredytowa o nazwie „Gadżety na start” polega na tym, iż kupujący płacą wprawdzie podwyższone oprocentowanie 10%, ale mogą sobie wybrać w promocji dodatków do mebli w wysokości 10% wartości kredytu. Kwota kredytu dzielona jest na 12

równych rat. Ile wyniesie rata kredytu przy założeniu, że koszt ubezpieczenia kredytu wynosi 90 zł.

- **Pytanie otwarte:** 1657,5 zł

Podpowiedź: Podziel wysokość kwoty kredytu, naliczonych odsetek i pozostałych kosztów przez liczb rat.

7. Wylicz ile wynosi koszt kredytu dla tego rozwiązania. ? (Odpowiedź wpisz w procentach z dokładnością do setnych części procenta, nie wpisuj znaku %, np. 7,00)

- **Pytanie otwarte:** 10,50%

Podpowiedź: Koszt kredytu wylicza się dzieląc wszystkie opłaty (odsetki, ubezpieczenia) przez kwotę kredytu, aby otrzymać z tego koszt w procentach wystarczy pomnożyć otrzymaną liczbę przez 100 i odjąć 100.

8. Którą z ofert powinieneś im zaproponować? Która z nich charakteryzuje się najniższym rzeczywistym finansowym kosztem kredytu?

- „RATY 0%”
- „Promocyjne raty 3%”.
- „Gadżety na start”

9. Ile wyniósłby koszt kredytu, gdyby przyjąć rzeczywiste koszty związane z kredytem wynoszą 19890 zł, a w wartość kredytu, którą dostaje małżeństwo jest równa wartości towaru, który dostaną ze sklepu 19800 zł? (Odpowiedź wpisz w procentach z dokładnością do setnych części procenta, nie wpisuj znaku %, np. 7,00)

- **Pytanie otwarte:** 0,45%

Podpowiedź:

W takiej sytuacji najtaniej wychodzi promocja „Gadżety na start”, ponieważ kwotę gadżetów, które wybierają kupujący wliczamy, jako kwotę kredytu. Jednakże kupujący muszą postawić sobie pytanie, czy te gadżety rzeczywiście będą im potrzebne. Salon meblowy może w ten sposób kusić swoich klientów i oferować im artykuły zalegające w magazynach, których to produktów nikt wcześniej nie chciał kupić. Mogą być nieatrakcyjne. Dodatkowo na tego typu produkty może być naliczana wysoka marża, co dodatkowo może zaciemniać sytuację. Do promocji oferowanych przez sklepy warto podchodzić z pewną podejrzliwością.

Załącznik 3. Kejs 9 „Wyliczanie zmian wartości pieniądza w czasie”.

Treść gry pt.: „Wyliczanie zmian wartości pieniądza w czasie”

Przychodzi do Twojego biura młoda osoba. Otrzymała od nieznanego darczyńcy 10 000 zł. Wraz z przekazem pieniędzy została poinformowana, że kwota ta powstała z długotrwałego oszczędzania w instytucji finansowej. Darczyńca poinformował ją, że oszczędzał przez 15 lat, a stopa procentowa wynosiła 5%. Klient ma do Ciebie wiele pytań, na które sam nie potrafi odpowiedzieć.

1. **Wylicz jaką kwotę musiał zainwestować darczyńca przed 15 laty według rocznej stopy procentowej 5 %, by móc obecnie wręczyć klientowi sumę 10000 zł.**
 - a. 3786,45
 - b. 4810,17
 - c. 5278,12
 - d. 6001,01
2. **Klient informuje Cie, że może wykorzystać prezent tylko na wyznaczone przez darczyńcę cele. Jednym z nich jest stypendium na studiach. Studia klient rozpocznie dopiero za 3 lata. Policz jakim kapitałem będzie dysponował przed rozpoczęciem studiów? Załóż, że całą kwotę lokuje w instytucji finansowej, stopa procentowa wynosi 6 %, kapitalizacja roczna.**
 - a. 10987,45
 - b. 11910,16
 - c. 12528,65
 - d. 16001,01
3. **A gdyby Ci się udało znaleźć lepszą ofertę inwestycyjną, instytucja finansowa oferowałaby 8% zysku od lokaty, jaką kwotą dysponowałby Twój klient tuż przed studiami?**
 - a. 12597,12
 - b. 13876,23
 - c. 14901,21
 - d. 16390,12
4. **Niestety wyższy zwrot z inwestycji obarczony jest zbyt dużym ryzykiem (klient mógłby wręcz stracić wszystkie zainwestowane pieniądze) decydujecie się na lokatę o zwrocie 6%. Jednakże okazuje się, że w powodu rosnącej dziury budżetowej rząd wprowadza podatek od zysków kapitałowych w wysokości 10 %. Jakim kapitałem będzie dysponował klient przed podjęciem studiów?**
 - a. 10987,23
 - b. 11719,14
 - c. 12012,43
 - d. 13490,54
5. **Klient zaczyna studia. Okazało się, że od samego początku pobiera pomoc stypendialną, więc zgromadzony kapitał plus jego oszczędności może dalej lokować. W sumie zgromadzone ma 15 000 zł. Lokuje pieniądze od razu na 5 lat, co daje mu możliwość osiągnięcia stopy zwrotu na poziomie 7% rocznie. Państwo stosuje podatek od zysków kapitałowych w wysokości 8%. Na koniec studiów będzie dysponował kapitałem w wysokości:**
 - a. 16987,23
 - b. 17919,51
 - c. 20555,21
 - d. 21349,69

Lekcja 23. Charakterystyka nowego systemu emerytalnego.

SCENARIUSZ LEKCJI 23

	Opis
TEMAT LEKCJI	ANALIZA OFERT INSTYTUCJI FINANSOWYCH, CHARAKTERYSTYKA NOWEGO SYSTEMU EMERYTALNEGO ORAZ WYLICZANIE WYSOKOŚCI NOWEJ EMERYTURY
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Elementy wykładu, prezentacja, dyskusja
FORMY PRACY	Praca indywidualna
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Tablica, zeszyty, długopisy, kalkulatory
CEL OGÓLNY:	Zapoznanie uczniów/uczennic z czynnikami, na które należy zwrócić uwagę analizując oferty instytucji finansowych, zasadami funkcjonowania nowego systemu emerytalnego w Polsce oraz zasadami wyliczania wysokości nowej emerytury
CELE SZCZEGÓŁOWE	<ul style="list-style-type: none">• Uczeń/uczennica zna podstawowe czynniki pozwalające analizować oferty instytucji finansowych;• Uczeń/uczennica zna podstawowe pojęcia z zakresu funkcjonowania systemu emerytalnego,• Uczeń/uczennica zna zasady wyliczania wysokości nowej emerytury.
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none">• aktywność ucznia/uczennicy na lekcji,• poprawność wykonywania zadań,

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	<ol style="list-style-type: none">1. Nauczyciel /nauczycielka wyświetla i omawia prezentację Prezentacja pt.: „Charakterystyka nowego systemu emerytalnego oraz analiza oferty instytucji finansowych” (Załącznik 1)2. Podczas prezentacji zadaje uczniom/uczennicom pytania sondujące stopień zrozumienia omawianych kwestii.3. Nauczyciel/nauczycielka prowokuje dyskusję na omawiane tematy	Wykład, Dyskusja.	Załącznik 1. Prezentacja pt.: „Charakterystyka nowego systemu emerytalnego oraz analiza oferty instytucji finansowych ⁶ ”
II	<ol style="list-style-type: none">1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcje i ocenia prace uczniów/uczennic na podstawie ich aktywności na lekcji.		

Wykaz załączników

Załącznik 1. Prezentacja pt.: „Charakterystyka nowego systemu emerytalnego oraz analiza oferty instytucji finansowych”. Prezentacja dostępna w oddzielnym pliku.

⁶ Załącznik 1. Prezentacja pt.: „Charakterystyka nowego systemu emerytalnego oraz analiza oferty instytucji finansowych”. Prezentacja dostępna w oddzielnym pliku.

Lekcja 24. System emerytalny i wyliczanie wysokości emerytury. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca

SCENARIUSZ LEKCJI 24

	Opis
TEMAT LEKCJI	ANALIZA OFERT INSTYTUCJI FINANSOWYCH, CHARAKTERYSTYKA NOWEGO SYSTEMU EMERYTALNEGO ORAZ WYLICZANIE WYSOKOŚCI NOWEJ EMERYTURY - GRY
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Dyskusja, praca z kejsami w ramach programu Wirtualny Doradca pod kierunkiem nauczyciela/nauczycielki
FORMY PRACY	Praca w grupie, praca indywidualna
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Arkusze papieru, pisaki, kalkulatory, gra Wirtualny Doradca, laboratorium komputerowe z dostępem do Internetu, instrukcja do gry
CEL OGÓLNY:	Przećwiczenie na grach symulacyjnych treści teoretycznych związanych z systemem emerytalnym i wyliczaniem wysokości emerytury oraz inwestowaniem w papiery wartościowe.
CELE SZCZEGÓŁOWE	<ul style="list-style-type: none"> • Uczeń/uczennica zna podstawowe pojęcia z zakresu funkcjonowania systemu emerytalnego; • Uczeń/uczennica zna algorytm wyliczania nowej emerytury. • Uczeń/uczennica zna podstawowe pojęcia z zakresu funkcjonowania systemu emerytalnego; • Uczeń/uczennica zna podstawowe zagadnienia oceniające oferty instytucji finansowych;
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none"> • poprawność wykonania zadania (punkty w grze) • aktywność pracy w grupie • poprawność wykonywania poleceń • zaangażowanie uczniów/uczennic podczas lekcji • sposób przedstawiania argumentowania stanowiska podczas lekcji

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	<p>1. Uczniowie/uczennice rozwiązują grę pt.: „Wyliczenie wysokości nowej emerytury” (Załącznik 1), w której do agencji konsultingowej zgłasza się młoda osoba. Chce wiedzieć jak będzie wyglądać jej sytuacja emerytalna w przyszłości. Uczniowie/uczennice wyliczają wysokość przyszłej emerytury oraz analizują możliwe warianty rozwiązań mające na celu zwiększenie wysokości świadczenia emerytalnego.</p> <p>2. Nauczyciel/ nauczycielka podsumowuje grę.</p>	Praca z kejsami, Dyskusja.	<p>Załącznik 1. Kejs 10 „Wyliczenie wysokości nowej emerytury”.</p> <p>(Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Wyliczenie wysokości nowej emerytury)</p>
	<p>3. Uczniowie/uczennice rozwiązują kolejną grę pt.: „Charakterystyka inwestowania w fundusze inwestycyjne” (Załącznik 2), podczas której uczniowie doradzają swojemu klientowi, z którym Otwartym Funduszem Emerytalnym powinien on podpisać umowę. Uczniowie analizują wysokość opłat, wyniki inwestycyjne oraz sytuacje gospodarczą kraju, na tej podstawie dokonują możliwie najwłaściwszego wyboru OFE.</p> <p>6. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje grę.</p>	Praca z kejsami, Dyskusja	<p>Załącznik 2. Kejs 11 „Charakterystyka inwestowania w fundusze inwestycyjne”.</p> <p>(Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Charakterystyka inwestowania w fundusze inwestycyjne)</p>
Rozszerzenie			
	<p>5. Uczniowie/uczennice rozwiązuje kejs pt.: „Wyliczenie wysokości starej emerytury” (Załącznik 3), w którym uczniowie pomagają podjąć decyzję starszemu człowiekowi, czy warto już przechodzić na emeryturę. Uczniowie wyliczają wysokość starej emerytury.</p> <p>2. Nauczyciel/ nauczycielka podsumowuje grę.</p>	Praca z kejsami, Dyskusja	<p>Załącznik 3. Kejs 12 „Wyliczenie wysokości starej emerytury”.</p> <p>(Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Wyliczenie wysokości starej emerytury)</p>

II	<p>1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję, poprzez dyskusję i rozmowę z uczniami/uczennicami, co najbardziej ich zainteresowało, jakie elementy przeprowadzonej lekcji były najatrakcyjniejsze.</p> <p>2. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje wyniki osiągnięte przez poszczególne zespoły w grze Wirtualny Doradca</p>	Pogadanka	
----	--	-----------	--

Wykaz załączników:

Załącznik 1 - Kejs 10 „Wyliczanie wysokości nowej emerytury”.

Załącznik 2 - Kejs 11 „Charakterystyka inwestowania w fundusze inwestycyjne”.

Załącznik 3 - Kejs 12 „Wyliczanie wysokości starej emerytury”.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1. Kejs 10 „Wyliczanie wysokości nowej emerytury”.

Treść gry „Wyliczenie wysokości nowej emerytury”

Przychodzi do Ciebie młody 25 letni człowiek i zastanawia się nad wysokością swojej przyszłej nowej emerytury. Zakładasz, że przez cały okres jego przyszłej 40 letniej pracy zarabiać będzie 3000 zł brutto. Nie ma przez ten okres inflacji, nie ma wzrostu płac, nie ma przerw w opłacaniu składki emerytalnej. Składka na ubezpieczeni emerytalne wynosi 20%. Notuj sobie otrzymane wyniki. Potrzebny będzie kalkulator z wylizaniem wysokich potęg, lub arkusz kalkulacyjny. Wszystkie wyniki podawaj z dokładnością do groszy, grosze wpisując po przecinku (np.: 1323456,34). Wynik w kalkulatorze zaokrąglaj do całych groszy w ten sposób, że jak jest 0,5 i więcej zaokrąglasz w górę, jak wynik wyjdzie mniejszy niż 0,5 grosza zaokrąglasz w dół.

1. W momencie kiedy Twój klient będzie przechodzić na emeryturę obowiązywać będzie jednakowy wiek przejścia na emeryturę dla mężczyzn i kobiet, który będzie wynosił 65 lat. Interesuje go jaką kwotę pieniędzy odłoży na emeryturę osiągając wiek emerytalny przyjmując, że stopa waloryzacji środków w ZUS oraz stopa zwrotu OFE przez cały okres trwania jego pracy jest taka sama i wynosi 0,5% miesięcznie?

- **Pytanie otwarte: 1194894,44 zł**

Podpowieź1: Pomoc eksperta:

Masz za zadanie wylizzyć wysokość kapitału jaki zgromadzi młody człowiek w wieku 65 lat. Najpierw określ jaką kwotę będzie przekazywał comiesięcznie jako swoje środki emerytalne. Skoro zarabia co miesiąc 3000 zł, a składki emerytalne wynoszą 20% odpowiedź na to pierwsze pytanie jest prosta. Masz więc wartość parametru A we wzorze załącznika. Stopa dyskontowa „r” jest podana w treści zadania. Wylizując liczbę okresów pamiętaj, że masz podaną miesięczną stopę zwrotu oraz miesięczne wpłaty. Podstawiasz dane do wzoru i pozostaje tylko wylizzyć wartość.

Załącznik:

Wartość przyszła Annuity na koniec okresu FVA

FVA_n – wartość przyszła kapitału powstałego z cyklicznie wpłacanych kwot przez n okresów

A – okresowa płatność

r – stopa dyskontowa

n – liczba okresów

$$FVA_n = A \left(\frac{(1+r)^n - 1}{r} \right)$$

2. W momencie kiedy Twój klient będzie przechodzić na emeryturę obowiązywać będzie jednakowy wiek przejścia na emeryturę dla mężczyzn i kobiet, który będzie wynosił 65 lat. Główny organ statystyczny przedstawi dane dotyczące długości okresu pobierania świadczenia emerytalnego. Według ich obliczeń przeciętny emeryt przechodzący na emeryturę w ustawowym wieku pobiera ją przez 20 lat. Oblicz ile w takich warunkach wyniosłaby emerytura Twojego klienta.

- **Pytanie otwarte: 4978,73 zł**

Podpowieź: Pomoc eksperta: Nie ma informacji kto będzie wypłacał świadczenie i na jakich zasadach, zastosuj więc najprostszy sposób wylizzenia dzieląc kwotę zaoszczędzonego kapitału przez liczbę okresów (miesiące), przez które emeryt będzie pobierał świadczenie.

3. Przyjmując założenie, że struktura odprowadzanej składki do ZUS i do OFE jest taka sama jak obecnie i nie zmienia się przez cały okres pracy klienta, oblicz jaka część przyszłej emerytury pochodzić będzie z ZUS a jaka z OFE (przyjmij strukturę składki: ZUS 12,22/19,52, OFE 7,3/19,52)?

- a. ZUS – 748033,30 zł OFE 446 861,14 zł
 b. Emerytura z ZUS = 3116,80 zł, natomiast z OFE = 1861,92 zł

Podpowiedź: Pomnóż wysokość emerytury przez udział ZUS w finansowaniu składki (12,22/19,52).

4. Gdyby klient zdecydował się o przedłużeniu aktywności zawodowej o 1 rok do jakiej kwoty wzrósłby jego kapitał emerytalny?

- Pytanie otwarte: 1275994,25

Podpowiedź: Pomoc eksperta: Otwórz załącznik. Masz za zadanie wyliczyć wysokość kapitału jaki zgromadzi młody człowiek w wieku 66 lat. Najpierw określ jaką kwotę będzie przekazywał comiesięcznie jako swoje środki emerytalne. Skoro zarabia co miesiąc 3000 zł a składki emerytalne wynoszą 20% odpowiedź na to pierwsze pytanie jest prosta. Masz więc wartość parametru A we wzorze załącznika. Stopa dyskontowa „r” jest podana w treści zadania.

Wyliczając liczbę okresów pamiętaj, że masz podaną miesięczną stopę zwrotu oraz miesięczne wpłaty. Podstawiasz dane do wzoru i pozostaje tylko wyliczyć wartość.

Załącznik:

Wartość przyszła Annuity na koniec okresu FVA

FVA_n – wartość przyszła kapitału powstałego z cyklicznie wpłacanych kwot przez n okresów

A – okresowa płatność

r – stopa dyskontowa

n – liczba okresów

$$FVA_n = A \left(\frac{(1+r)^n - 1}{r} \right)$$

5. Do jakiej wysokości wzrosłoby jego miesięczne świadczenie emerytalne, gdyby podjął decyzję o przedłużeniu aktywności zawodowej o 1 rok? Główny organ statystyczny przedstawi dane dotyczące długości okresu pobierania świadczenia emerytalnego. Według ich obliczeń przeciętny emeryt przechodzący na emeryturę w ustawowym wieku pobiera ją przez 20 lat.

Podpowiedź: Pomoc eksperta: Nie ma informacji kto będzie wypłacał świadczenie i na jakich zasadach, zastosuj więc najprostszy sposób wyliczenia dzieląc kwotę zaoszczędzonego kapitału przez liczbę okresów (miesiące), przez które emeryt będzie pobierał świadczenie.

- Pytanie otwarte: 5596,47 zł

Pomoc eksperta: Pamiętaj, że nie tylko rośnie jego kapitał dzięki temu, że pracuje dłużej, ale również rok krócej pobiera świadczenie emerytalne.

6. O ile procent rośnie jego przewidywane świadczenie emerytalne w momencie przedłużenia aktywności zawodowej o 1 rok? Wynik wpisz w procentach z dokładnością do jednego miejsca po przecinku, np.: 22,5 %)

- Pytanie otwarte: 12,4 %

Podpowiedź: Podziel wysokość emerytury, którą by dostał pracując do 66 roku życia przez wysokość emerytury, którą by dostał pracując do 65 roku życia, pomnóż razy 100 i odejmij 100.

7. Ile wyniosłaby miesięczna wysokość emeryturą Twojego klienta gdyby zdecydował się na pracę do 70 roku życia? Według obliczeń urzędu statystycznego przeciętny emeryt przechodzący na emeryturę w ustawowym wieku pobiera ją przez 20 lat. (Wynik wpisz z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku bez oznaczeń walutowych, np.: 2234,55)

- Pytanie otwarte: 9186,64 zł

Podpowiedź: Otwórz załącznik. Masz za zadanie wyliczyć wysokość kapitału jaki zgromadzi młody człowiek w wieku 70 lat. Najpierw określ jaką kwotę będzie przekazywał comiesięcznie jako swoje

środki emerytalne. Skoro zarabia co miesiąc 3000 zł a składki emerytalne wynoszą 20 % odpowiedź na to pierwsze pytanie jest prosta. Masz więc wartość parametru A we wzorze załącznika. Stopa dyskontowa „r” jest podana w treści zadania. Wyznaczając liczbę okresów pamiętaj, że masz podaną miesięczną stopę zwrotu oraz miesięczne wpłaty. Podstawiasz dane do wzoru i pozostaje tylko wyliczyć wartość kapitału. Następnie podziel wartość kapitału przez wyliczoną przez urząd statystyczny liczbę okresów jego pobierania. W ten sposób wyliczysz wysokość świadczenia emerytalnego.

Załącznik:

Wartość przyszła Annuity na koniec okresu FVA

FVA_n – wartość przyszła kapitału powstałego z cyklicznie wpłacanych kwot przez n okresów

A – okresowa płatność

r – stopa dyskontowa

n – liczba okresów

$$FVA_n = A \left(\frac{(1+r)^n - 1}{r} \right)$$

8. O ile procent rośnie jego przewidywane miesięczne świadczenie emerytalne w momencie przedłużenia aktywności zawodowej o 5 lat? Wynik wpisz w procentach z dokładnością do jednego miejsca po przecinku, np.: 22,5 %)

- **Pytanie otwarte: 84,5 %**

Podpowiedź: Podziel wysokość emerytury, którą by dostał pracując do 70 roku życia przez wysokość emerytury, którą by dostał pracując do 65 roku życia, pomnóż razy 100 i odejmij 100.

Załącznik 2. Kejs 11 „Charakterystyka inwestowania w fundusze inwestycyjne”.

Treść gry pt.: „Charakterystyka inwestowania w fundusze inwestycyjne”

Siedzisz sobie w swoim biurze. Twoja agencja konsultingowa przeżywa mały kryzys, więc postanowiłeś rozszerzyć działalność również na doradztwo finansowe. Nie spodziewasz się tłumów klientów, aż tu wchodzi pewien młody człowiek z rulonem mniej lub bardziej pomiętych kartek. Czekasz z niecierpliwością kiedy Twój nowy klient przedstawi cel swojej wizyty.

Klient siada rozkłada na Twoim biurku papiery i informuje, że pragnie zainwestować posiadane przez siebie oszczędności. Przez ostatnie kilka lat pracował na budowach za granicą i udało mu się odłożyć pewien kapitał, który teraz chce korzystnie ulokować. Nie jest biegły w finansach, wszystko co wie to opinie swoich kolegów z budowy, którzy doradzili mu, żeby nie lokował na lokacie, bo to się nie opłaca, tylko by kupić fundusze. Jeden z kolegów wydrukował mu ściągawkę z funduszami. Klient prosi o wyjaśnienie nurtujących go kwestii.

- 1. Po pierwsze chce wiedzieć co to są te fundusze inwestycyjne?**
 - a. Fundusze inwestycyjne to instytucje finansowe udzielające kredytów z pieniędzy pozyskanych z wkładów pieniężnych ludności i przedsiębiorstw.
 - b. Fundusze inwestycyjne lokują środki pieniężne zebrane w drodze publicznego i niepublicznego, proponowania nabycia jednostek uczestnictwa albo certyfikatów inwestycyjnych, w papiery wartościowe, instrumenty rynku pieniężnego i inne prawa majątkowe.
 - c. Fundusze inwestycyjne to jednostki zajmujące się wykonywaniem czynności związanych z oferowaniem i udzielaniem ochrony na wypadek ryzyka wystąpienia skutków zdarzeń losowych.
 - 2. Co jest lepsze, inwestycja w fundusze czy na lokacie bankowej?**
 - a. Inwestycja w fundusze.
 - b. Inwestycja na lokacie bankowej.
 - c. Nie ma jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie, to zależy od wielu kryteriów.
 - 3. Dlaczego fundusze przynoszą wyższe zyski niż lokaty?**
 - a. Inwestycja w fundusze MOŻE, ale wcale nie musi być bardziej korzystna dla inwestora dzięki udziałowi papierów wartościowych(akcji, obligacji) w strukturze inwestycji.
 - b. Ponieważ pieniądze z lokat nie są inwestowane przez banki.
 - c. Ponieważ środkami w nich zgromadzonymi zajmują się wyższej klasy profesjonaliści.
 - 4. Co oznacza skrót „j.u.” użyty w tabeli w załączniku?**
 - a. Jednorazowe uzupełnienie, czyli kolumna tabeli przedstawia minimalną wartość jednorazowej wpłaty.
 - b. Jednostka uczestnictwa czyli kolumna tabeli przedstawia wartość jednostki uczestnictwa.
 - c. Jednostkowy udział – czyli kolumna tabeli przedstawia wartość udziału akcji w portfelu funduszu.
 - 5. Co to są jednostki uczestnictwa?**
 - a. Jednostka uczestnictwa to prawny tytuł do udziału w aktywach funduszu inwestycyjnego.
 - b. Jednostka uczestnictwa to osoba, która uczestniczy w zarządzaniu majątkiem funduszu.
 - c. Jednostka uczestnictwa to rachunek na którym zapisane są aktywa członków funduszu inwestycyjnego.
- Podpowiedź:** **Jednostka uczestnictwa** reprezentuje część majątku funduszu, któremu jest przypisana. Jej wartość jest przeliczana codziennie, w oparciu o zmieniającą się wartość aktywów funduszu. Jeśli inwestycje funduszu są trafione i wartość aktywów rośnie, rośnie również wartość pojedynczej jednostki.
- 6. Co to jest stopa zwrotu?**
 - a. To miara efektywności inwestycyjnej funduszu, czyli obrazuje wzrost, lub spadek wartości jednostki rozrachunkowej.
 - b. Obrazuje jaką część zarobionych pieniędzy fundusz inwestycyjny pobrał w ramach opłaty za zarządzanie.
 - c. Obrazuje jaki zwrot aktywów należy się funduszowi za skuteczne inwestowanie pieniędzy klientów.
 - 7. Jak się wylicza stopę zwrotu funduszu?**

- a. Stopę zwrotu wylicza się: od wartości jednostki uczestnictwa na dany moment odejmuje się wartość jednostki uczestnictwa na dany moment w przeszłości oraz dzieli się przez wartość jednostki uczestnictwa na dany moment w przeszłości. Czyli roczna stopa zwrotu to: wartość jednostki dziś odjąć wartość jednostki uczestnictwa przed rokiem, a następnie podzielić się przez wartość jednostki uczestnictwa przed rokiem.
- b. Stopę zwrotu wylicza się: od wartości jednostki uczestnictwa na dany moment odejmuje się wartość jednostki uczestnictwa na dany moment w przeszłości. Czyli roczna stopa zwrotu to: wartość jednostki dziś odjąć wartość jednostki uczestnictwa przed rokiem.
- c. Stopę zwrotu wylicza się: wartość jednostki uczestnictwa na dany moment dzieli się przez wartość jednostki uczestnictwa na dany moment w przeszłości. Czyli roczna stopa zwrotu to: wartość jednostki dziś dzieli się przez wartość jednostki uczestnictwa sprzed roku.

Podpowiedź: Stopa zwrotu jest miarą efektywności inwestycyjnej funduszu. Określana jest w procentach, określa o jaką procentową wielkość zmienił się zainwestowany kapitał.

8. Co oznacza rysunek parasola koło niektórych nazw funduszy?

- a. To taki znaczek, zapewne wirus w komputerze kolegi drukującego kartkę.
- b. Oznacza fundusz typu parasolowego.
- c. Parasol oznacza ochronę, czyli fundusz ochrony kapitału.

Podpowiedź: Fundusz parasolowy jest odmianą funduszu inwestycyjnego. W ramach jednego funduszu możesz inwestować w subsfundusze np. akcji, zrównoważone, obligacji, sektorowe. Taka budowa portfela pozwala na przenoszenie pieniędzy między subfunduszami bez płacenia podatku od dochodów, podatek zostanie pobrany w momencie wycofania środków z funduszu parasolowego.

9. Twój klient zastanawia się czy trzeba uiszczać jakiegokolwiek opłaty za inwestowanie w funduszu?

- a. Nie
- b. Tak

10. W takim razie jakie są opłaty?

- a. Opłata jest stała wyrażona w kwocie, wynosi najczęściej kilka/kilkanaście złotych miesięcznie.
- b. Płaci się comiesięczną opłatę za zarządzanie i opłatę dystrybucyjną, przy każdej wpłacie.
- c. Wysokość opłaty uzależniona jest od wysokości zysków dla inwestora i waha się w przedziale 10 do 30% wygenerowanych przez fundusz zysków.

11. Twojego klienta interesuje ile wynosi taka opłata za zarządzanie?

- a. Od około 1 do 4% zgromadzonego kapitału w skali roku. Wysokość tej opłaty waha się w zależności od rodzaju funduszu. To około 1% rocznie w przypadku funduszy rynku pieniężnego, do około 4% rocznie w przypadku funduszy akcyjnych i zrównoważonych. Opłata pobierana jest niezależnie od tego czy fundusz zarobił czy stracił w danym roku.
- b. Od około 10 do 50% zgromadzonego kapitału w skali roku.
- c. Od 20 zł do 2000 zł w skali roku.

12. Który z funduszy inwestycyjnych powinieneś polecić klientowi?

- a. Akcyjny, ponieważ mogą dać najwyższe stopy zwrotu.
- b. Papierów dłużnych, ponieważ gwarantują najwyższy poziom bezpieczeństwa.
- c. Nie można odpowiedzieć na to pytanie bez określenie profilu inwestycyjnego klienta.

Zakończenie. Zadajesz mu pytania mające za zadanie zbadanie jego preferencji, ale są to pytania na tyle trudne dla klienta, że nie zna na nie odpowiedzi. Trudność polega na tym, że on sam jeszcze nie zdecydował o swojej i swoich pieniądzy przyszłości. Be takiej wiedzy nie możesz udzielić mu profesjonalnej porady. Dziękujecie sobie nawzajem i zapraszasz swego gościa na kolejną rozmowę w przyszłości.

Załącznik 3. Kejs 12 „Wyliczanie wysokości starej emerytury”.

Treść gry „Wyliczanie wysokości starej emerytury”

Masz kolejnego klienta. Starszy mężczyzna zastanawia się, czy z końcem 2010 r. przejść na emeryturę. Decyzje o przejściu uzależnia od wysokości emerytury, którą dostawałby w przyszłości. Ma jednak pewne problemy z wyliczeniem wysokości emerytury. Pomóż mu w określeniu jej wysokości. Klient deklaruje 38 lata składkowe i 5 lat nieskładkowych.

Załącznik do kejsu:

Informacje potrzebne do rozwiązania kejsu:

Kwota bazowa stanowi 100 % przeciętnego wynagrodzenia, pomniejszonego o potrącone od ubezpieczonych składki na ubezpieczenie społeczne. Do wyliczenia wysokości emerytury stosuje się kwotę bazową obowiązującą w dniu złożenia wniosku o emeryturę.

Jako **podstawę wymiaru emerytury** przyjmuje się najwyższy ze wskaźników wynagrodzenia wyliczonych jako średnie z kolejnych 10 lat kalendarzowych, wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę lub z 20 najkorzystniejszych lat kalendarzowych, wybranych z całego okresu aktywności zawodowej.

Okresy składkowe: to przede wszystkim okresy opłacania składek na ubezpieczenie społeczne, czyli m. in.: okresy służby wojskowej, pobierania zasiłku macierzyńskiego itp.

Okresy nieskładkowe: to okresy braku aktywności zawodowej, za które nie została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne, np. okresy pobierania zasiłku chorobowego, nauki w szkole wyższej, czy urlopu wychowawczego.

Okresy uzupełniające: okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym, które uwzględnia się, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe są krótsze od okresu wymaganego do uzyskania świadczenia emerytalnego; okresy uzupełniające uwzględnia się w rozmiarze brakującym do okresu wymaganego do uzyskania świadczenia. Traktuje się je jak okresy składkowe.

Okresy pobierania: to okresy przysługującej z ZUS, renty z tytułu niezdolności do pracy. Okresy te uwzględnia się przy ustalaniu prawa do emerytury w zakresie niezbędnym do jej przyznania dla osoby, która osiągnęła wiek emerytalny wynoszący 60 lat dla kobiet i 65 dla mężczyzn i utraciła prawo do tej renty. Okres pobierania renty nie jest okresem składkowym ani też okresem nieskładkowym i nie podlega uwzględnieniu przy obliczaniu wysokości emerytury.

Obliczenie wysokości emerytury przebiega przez trzy etapy:

1. Wyliczenie części socjalnej emerytury, wylicza się ją: $24\% \cdot \text{kwota bazowa}$
2. Wyliczenie części emerytury, uzależnionej od liczby lat składkowych wylicza się ją: $\text{liczba lat składkowych} \cdot 1,3\% \cdot \text{podstawa wymiaru emerytury} \cdot \text{kwota bazowa}$
3. Wyliczenie części emerytury, uzależnionej od liczby lat składkowych wylicza się ją: $\text{liczba lat nieskładkowych} \cdot 0,7\% \cdot \text{podstawa wymiaru emerytury} \cdot \text{kwota bazowa}$

Sumujemy ze sobą te składniki i otrzymujemy wysokość emerytury na zasadach zbliżonych do tych panujących przed 1.01.1999 r.

1. Jaką kwotę bazową powinieneś przyjąć wyliczając wysokość emerytury? W załączniku znajdziesz wysokość kwoty bazowej obowiązującej w poszczególnych okresach. (Odpowiedź wpisz z dokładnością do jednego grosza nie wpisując jednostki pieniężnej, np. 5341,23).

- Pytanie otwarte: 2716,71 zł

Załącznik

Okres obowiązywania	Wysokość kwoty bazowej
Od 1 czerwca 1999 r.	1327,44 zł
Od 1 czerwca 2000 r.	1540,20 zł
Od 1 czerwca 2001 r.	1683,27 zł
Od 1 czerwca 2002 r.	1775,89 zł
Od 1 marca 2003 r.	1862,62 zł
Od 1 marca 2004 r.	1829,24 zł
Od 1 marca 2005 r.	1903,03 zł
Od 1 marca 2006 r.	1977,20 zł
Od 1 marca 2007 r.	2059,92 zł
Od 1 marca 2008 r.	2275,37 zł
Od 1 marca 2009 r.	2578,26 zł
Od 1 marca 2010 r.	2716,71 zł

Podpowiedź: kwota bazowa stanowi 100% przeciętnego wynagrodzenia, pomniejszonego o potrącone od ubezpieczonych składki na ubezpieczenie społeczne, w kwartale poprzedzającym termin waloryzacji.

2. Wylczyłeś dla swojego klienta wskaźniki wynagrodzenie za poszczególne lata. W załączniku znajduje się owoc Twoich wyliczeń. Który wskaźnik powinieneś przyjąć jako podstawa wymiaru emerytury? (Odpowiedź wpisz z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku nie wpisując jednostki procentowej, np. 5341,23)?

- Pytanie otwarte: 90,01%

Załącznik

Wskaźnik za lata	Wskaźniki wynagrodzenia
Z najlepszych 20 lat	71,37%
1991-2000	66,10%
1992-2001	67,21%
1993-2002	68,48%
1994-2003	70,73%
1995-2004	81,98%
1996-2005	80,72%
1997-2006	67,21%
1998-2007	63,48%
1999-2008	70,89%
2000-2009	90,01%
2001-2010	89,72%

Podpowiedź: Podstawę wymiaru emerytury stanowi przeciętna podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe lub na ubezpieczenie społeczne. Do podstawy wymiaru przyjmuje się te składniki wynagrodzenia (dochodu, przychodu) od których istniał obowiązek opłacania składek. To przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne z kolejnych 10 lat kalendarzowych, wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 19 lat w przypadku zgłoszenia wniosku w 1999r, zaś w 2000r i w latach następujących z 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok w którym zgłoszono wniosek o emeryturę lub z 20 najkorzystniejszych lat kalendarzowych wybranych z całego okresu aktywności zawodowej (podlegania ubezpieczeniu). Jako podstawę wyliczania emerytury przyjmujemy najwyższy z wyliczonych wskaźników.

3. Ile wyniesie część socjalna emerytury Twojego klienta? (Odpowiedź wpisz z dokładnością do jednego grosza nie wpisując jednostki pieniężnej, np. 5341,23)

- Pytanie otwarte: 652,01 zł

Podpowiedź: Część socjalna emerytury: 24% * kwota bazowa

4. Jaką wysokość ma część emerytury Twojego klienta uzależniona od liczby lat składkowych?
(Odpowiedź wpisz z dokładnością do jednego grosza nie wpisując jednostki pieniężnej, np. 5341,23)

- **Pytanie otwarte: 1207,98 zł**

Podpowiedź: Okres składkowy- liczba lat składkowych * 1,3% * podstawa wymiaru emerytur * kwota bazowa

5. Jaką wysokość ma część emerytury Twojego klienta uzależniona od liczby lat nieskładkowych?

- **Pytanie otwarte: 85,59 zł**

Podpowiedź: Część emerytury uzależniona od okresów nieskładkowych - liczba lat nieskładkowych * 0,7% * podstawa wymiaru emerytury * kwota bazowa

6. Ile wyniesie emerytura Twojego klienta?

- **Pytanie otwarte: 1945,58 zł**

Podpowiedź: Wysokość emerytury otrzymuje się poprzez zsumowanie wysokości części socjalnej za okresy składkowe i nieskładkowe.

CZĘŚĆ II – RYNEK FINANSOWY W GOSPODARCE

Lekcja 25. Funkcjonowanie rynków instrumentów finansowych.

SCENARIUSZ LEKCJI 25

	Opis
TEMAT LEKCJI	FUNKCJONOWANIE RYNKÓW INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Elementy wykładu, prezentacja, praca z materiałem źródłowym, praca w grupach
FORMY PRACY	Praca indywidualna Praca w grupie
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Karty z zadaniami do wykonania, pracownia komputerowa z dostępem do internetu, projektor multimedialny, prezentacja multimedialna w MS Power Point, ekran, tablica
CEL OGÓLNY:	Doskonalenie umiejętności kojarzenia poznanej teorii z rzeczywistością, kształtowanie postawy logicznego myślenia, wyciągania wniosków, rozwijanie umiejętności pracy w zespole, dbałość o poprawny język ekonomiczny, kształcenie umiejętności autoprezentacji i prezentacji pracy grupy
CELE SZCZEGÓŁOWE	Po zajęciach uczeń/uczennica powinien/powinna: <ul style="list-style-type: none">• Znać podstawowe segmenty rynku finansowego• Rozumieć jakie są najważniejsze funkcje rynku finansowego• Znać podstawowe rodzaje instrumentów finansowych występujących na rynku
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none">• aktywność ucznia/uczennicy na lekcji,• poprawność wykonywania zadań,• aktywność pracy w grupie.

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	1. Przypomnienie wiadomości na temat funkcjonowania rynku w gospodarce.	Pogadanka	
	2. Prezentacja dotycząca podstawowych zagadnień związanych z rynkiem finansowym pt. „System finansowy” (Załącznik 1)	Elementy wykładu	Załącznik 1 Prezentacja „System finansowy” ⁷
	3. Praca w grupach – analiza materiałów źródłowych, dotyczących różnych instrumentów finansowych 4. Każda grupa ma za zadanie przygotować krótką prezentację jednego instrumentu finansowego. 5. Prezentacje poszczególnych grup.	Praca w grupach, analiza tekstu	Załącznik 2 Materiały źródłowe
	6. Oglądnie filmu podsumowującego zdobytą wiedzę.		Załącznik 3 Link do filmu ⁸
II	1. Nauczycie/nauczycielka podsumowuje lekcje i ocenia prace uczniów/uczennic na podstawie ich aktywności na lekcji.	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik 1. Prezentacja multimedialna pt. „System finansowy”. Prezentacja w oddzielnym pliku.

Załącznik 2. Materiał źródłowy

Załącznik 3. Link do filmu:

http://www.nbportal.pl/pl/np/animacje/prezentacje/rynek_kapitalowy/charakterystyka-ryнку-kapitalowego

⁷ **Załącznik 1** - Prezentacja multimedialna „System finansowy” dostępna w oddzielnym pliku

⁸ **Załącznik 3. Link do filmu:**

http://www.nbportal.pl/pl/np/animacje/prezentacje/rynek_kapitalowy/charakterystyka-ryнку-kapitalowego

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 2. Materiał źródłowy

• Tekst dla ucznia/uczennicy

Bon pieniężny jest papierem wartościowym emitowanym przez **Narodowy Bank Polski**. Kupno bonów pieniężnych możliwe jest jedynie przez banki spełniające określone przez NBP kryteria. Grupa banków spełniających takie kryteria to tzw. dealerzy rynku pieniężnego. Wartość nominalna bonu pieniężnego to 10.000 zł. Najczęściej sprzedawane są papiery o okresach wykupu 1, 28, 91, 182, 273 lub 364 dni.

Bank centralny może wykorzystywać bony pieniężne w operacjach otwartego rynku. Do najważniejszych rodzajów tych operacji zaliczyć można transakcje:

- repo (warunkowego odkupu)
- reverse repo (warunkowej sprzedaży)

W transakcjach **repo** bank centralny kupuje od banków komercyjnych papiery wartościowe zobowiązując się równocześnie do ich odsprzedaży po określonej cenie w ustalonym terminie. Dzięki tym transakcjom bank centralny okresowo może zwiększyć ilość wolnych środków pieniężnych będących w posiadaniu banków komercyjnych.

W transakcjach **reverse repo** (warunkowej sprzedaży) bank centralny sprzedaje bankom komercyjnym papiery wartościowe, a banki komercyjne zobowiązują się do odsprzedaży bankowi centralnemu zakupionych papierów po z góry określonej cenie w ustalonym terminie. Tego typu operacje pozwalają bankowi centralnemu zmniejszyć płynność sektora bankowego.

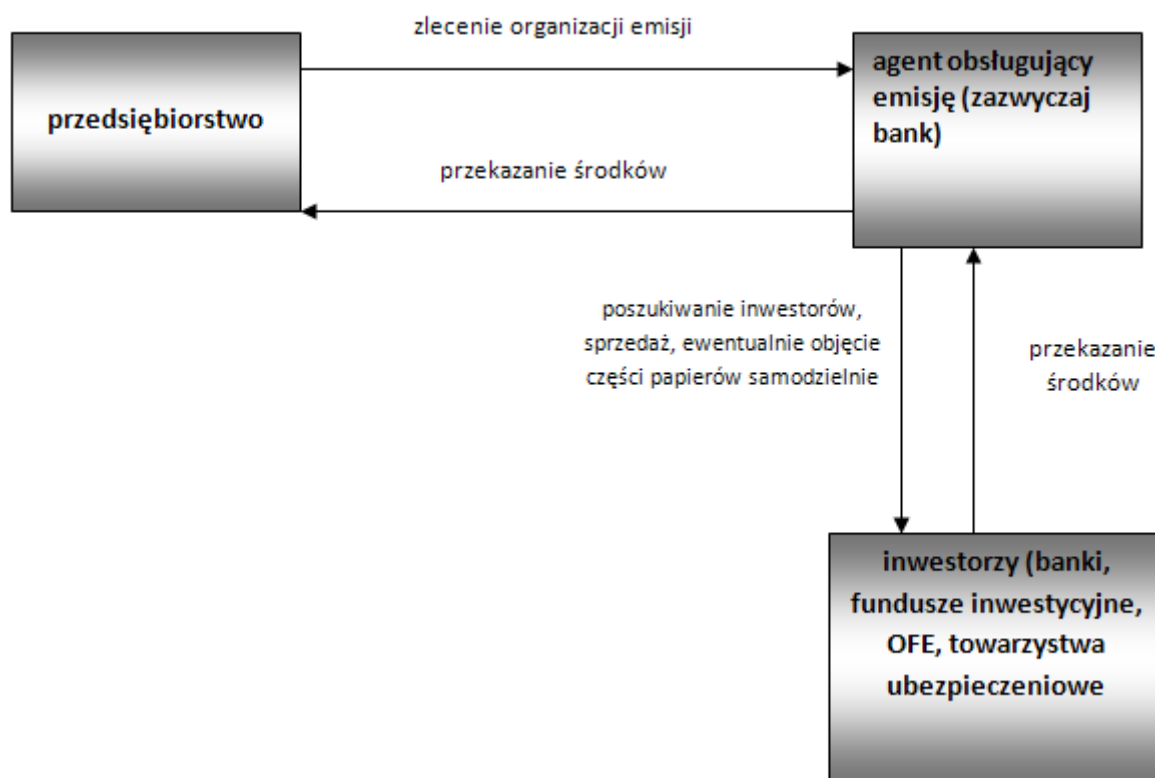
Bon skarbowy jest to papier wartościowy emitowany przez skarb państwa. Pozwala sfinansować bieżące potrzeby budżetu państwa, w tym również zazwyczaj deficyt budżetowy. Skarb państwa jest reprezentowany przez Ministerstwo Finansów. Agentem obsługującym emisję bonów skarbowych jest Narodowy Bank Polski. Bony skarbowe są dokumentami na okaziciela, istnieją w postaci elektronicznego zapisu w Centralnym Rejestrze Bonów Skarbowych, który jest prowadzony przez NBP. Taka forma tych papierów wartościowych sprzyja bezpiecznemu i łatwemu ich nabywaniu i zbywaniu. Wartość nominalna bonów skarbowych wynosi 10.000 zł. Są one emitowane na okresy 2,4,8,13,26 i 52 tygodni. Ponieważ emitentem bonów skarbowych jest skarb państwa papiery te są uważana za bardzo bezpieczne.

Rynek bonów skarbowych można podzielić na rynek **pierwotny i wtórny**. Na rynku pierwotnym bony są sprzedawane na aukcjach organizowanych przez Narodowy Bank Polski. Uczestnikami takich aukcji mogą być podmioty spełniające określone warunki – zazwyczaj podmiotami takimi są banki oraz towarzystwa ubezpieczeniowe. Mogą one dokonywać zakupu bonów skarbowych na własny rachunek lub działać w imieniu innych podmiotów. Uczestnicy przetargu podają maksymalną cenę jaką są skłoni zapłacić za te papiery wartościowe. Ministerstwo Finansów podejmuje ostateczną decyzję jaką najniższą cenę jest w stanie zaakceptować.

Wtórny rynek bonów skarbowych jest organizowany przez banki. Uczestnikami tego rynku mogą być wszystkie podmioty zainteresowane kupnem lub sprzedażą bonów skarbowych. O cenie decyduje popyt i podaż.

Krótkoterminowe papiery dłużne (commercial papers) są to papiery wartościowe emitowane przez przedsiębiorstwa. Należą one do instrumentów rynku pieniężnego ponieważ są emitowane na okresy krótsze niż 1 rok. Dzięki emisji tych papierów przedsiębiorstwa pozyskują kapitał na finansowanie bieżącej działalności. Przedsiębiorstwa coraz chętniej wykorzystują taki sposób pozyskiwania kapitału ponieważ jest on często **tańszy niż kredyt bankowy**. Jest to możliwe ponieważ papiery te skierowane są bezpośrednio do inwestorów (jednostek nadwyżkowych na rynku), przez co unika się kosztów związanych z pośrednictwem przy transferze środków finansowych. Dostęp do tego typu finansowania mają w Polsce jedynie największe i najbardziej znane firmy, ponieważ inwestorzy (aby ograniczyć ryzyko) kupują papiery jedynie od takich emitentów.

Rysunek Schemat emisji krótkoterminowych papierów dłużnych

Rynek krótkoterminowych papierów dłużnych cieszy się coraz większym zainteresowaniem wśród największych polskich przedsiębiorstw.

Na rynku lokat **międzybankowych** banki posiadające w danym momencie nadwyżki środków pieniężnych pożyczają je innym podmiotom (najczęstszy rodzaj transakcji to te, które dotyczą terminów 1 dniowych, 1 tygodniowych oraz 1,3 i 6 miesięcznych). Stronami w takich transakcjach mogą być wyłącznie banki.

Banki część swoich aktywów utrzymują w formie płynnych środków. Te płynne rezerwy wykorzystywane są w procesie codziennych rozliczeń międzybankowych. Ważną rolę w tym procesie odgrywa Krajowa Izba Rozliczeniowa. Do niej banki przesyłają codziennie określone dokumenty rozliczeniowe. Na ich podstawie dokonywana jest kompensata należności i zobowiązań pomiędzy bankami. Zadaniem Krajowej Izby Rozliczeniowej jest określenie codziennego salda rozliczeniowego poszczególnych banków. Prezentuje ono wzajemne zobowiązania banków komercyjnych. Ponieważ niemożliwe jest dokładne prognozowanie wysokości takiego salda. Codziennie dochodzi do sytuacji w których jedne banki posiadają nadwyżki płynnych środków, inne zaś niedobór. Taka sytuacja skutkuje tym, iż banki są zainteresowane dokonywaniem transakcji polegających na pożyczaniu wolnych środków pieniężnych.

Rynek międzybankowy jest bardzo wygodnym i najszybszym sposobem na pozyskanie niezbędnych środków finansowych przez banki komercyjne. Na rynku lokat międzybankowych dominującą rolę odgrywają **transakcje krótkoterminowe**, wśród nich najczęściej dochodzi do transakcji jednodniowych.

Wśród transakcji jednodniowych można wyodrębnić:

- transakcje O/N (overnight) – bank pozyskujący środki otrzymuje je w dniu zawarcia umowy i zwraca je wraz z odsetkami w następnym dniu roboczym,
- transakcje T/N (tomorrow/next) – bank pozyskujący środki otrzymuje je w następnym dniu roboczym po dniu zawarcia transakcji. Spłata środków odbywa się w kolejnym dniu roboczym (po otrzymaniu środków).
- transakcje S/N (spot/next) - bank pozyskujący środki otrzymuje je w 2 dni po dniu zawarcia transakcji. Zwrot środków wraz z odsetkami następuje w następnym dniu roboczym (po otrzymaniu środków).

Oprócz transakcji jednodniowych na rynku lokat międzybankowych występują transakcje o następujących terminach:

- jeden dzień - 1 W (week)
- jeden miesiąc 1 M (month)
- trzy miesiące 3 M
- sześć miesięcy 6 M

Wszystkie wyżej wymienione transakcje rozpoczynają się w dwa dni po zawarciu umowy, tzn. w taki sposób jak transakcje spot/next.

Akcja jest papierem wartościowym, w którym zawarte są prawa udziałowe w spółkach akcyjnych. Akcja przedstawia sobą ułamek kapitału akcyjnego, z objęciem którego związane jest prawo akcjonariusza do udziału w spółce akcyjnej.

Akcje mogą emitować **spółki akcyjne** (zgodnie z prawem także spółki komandytowo-akcyjne, ale jak na razie takie emisje są bardzo rzadkie, dlatego w dalszej części zajmujemy się charakterystyką spółki akcyjnej). Każdy kto kupuje akcje staje się jej współwłaścicielem, przysługują mu z tym określone prawa.

Najważniejsze prawa związane z posiadaniem akcji są następujące:

- Prawo do głosu na Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszy
- Prawo do dywidendy, czyli do udziału w zyskach wypracowanych przez spółkę
- Prawo do udziału w masie likwidacyjnej (np. w sytuacji kiedy spółka upada)
- Prawo poboru, prawo pierwszeństwa do zakupu akcji nowej emisji
- Prawo do kontroli zarządzania spółką

Jeśli statut spółki nie stanowi inaczej akcje mogą być zbywane w dowolnym momencie w przyszłości po określonej cenie. Jeśli akcja jest sprzedawana po cenie wyższej niż ta, za którą została kupiona, inwestor otrzyma przychody z tytułu przyrostu wartości kapitału (zyski kapitałowe).

Obligacja jest dłużnym papierem wartościowym. Wystawca obligacji (emitent) zaciąga pożyczkę od podmiotu nabywającego obligację, jednocześnie zobowiązuje się do spełnienia określonego świadczenia na rzecz nabywcy obligacji. Świadczenie to może mieć charakter **pieniężny bądź niepieniężny**. Świadczenie pieniężne polega na zwrocie w wyznaczonym terminie pożyczonej kwoty wraz z odsetkami. Świadczenia niepieniężne mogą polegać m.in. na prawie pierwszeństwa do objęcia akcji nowej emisji, możliwości zamiany w określonych sytuacjach obligacji na akcje emitenta, udziału w przyszłych zyskach remitenta itp.

Obligacje mogą być emitowane przez bardzo szeroki krąg podmiotów m.in.: Skarb Państwa, banki, podmioty gospodarcze posiadające osobowość prawną, gminy itp. Mogą to być papiery wartościowe na okaziciela lub imienne.

Certyfikaty inwestycyjne są to papiery wartościowe emitowane przez **zamknięte fundusze inwestycyjne**. Liczba certyfikatów wyemitowanych przez fundusz zmienia się jedynie w momencie nowej emisji certyfikatów. Zazwyczaj są to papiery wartościowe na okaziciela, mogą więc być w takim przypadku przedmiotem obrotu na Giełdzie Papierów Wartościowych. Cena certyfikatów zależy od popytu i podaży, jest skorelowana z wartością aktywów netto przypadających na jeden certyfikat. W praktyce zazwyczaj certyfikaty są notowane z dyskontem w stosunku do wartości aktywów przypadających na papier wartościowy.

Zamknięte fundusze inwestycyjne są ciekawą propozycją dla szerokiej grupy podmiotów. Ustawa zezwala, im bowiem na inwestowanie w bardzo różnorodne instrumenty finansowe (waluty, instrumenty pochodne, udziały w spółkach z o.o itp.) a także np. w nieruchomości. Stwarza to możliwość wykorzystywanie przez nie ciekawych niestandardowych strategii inwestycyjnych.

Lekcja 26. Funkcjonowanie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca

SCENARIUSZ LEKCJI 26

	Opis
TEMAT LEKCJI	FUNKCJONOWANIE GIEŁDY PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH W WARSZAWIE
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Pogadanka, prezentacja, pokaz, Praca z kejsami w ramach programu Wirtualny Doradca pod kierunkiem nauczyciela/nauczycielki
FORMY PRACY	Praca indywidualna Praca w grupie
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Karty z zadaniami do wykonania, projektor multimedialny, prezentacja multimedialna w MS Power Point, ekran, tablica, gra Wirtualny Doradca, laboratorium komputerowe z dostępem do Internetu, instrukcja do gry
CEL OGÓLNY:	Doskonalenie umiejętności kojarzenia poznanej teorii z rzeczywistością, kształtowanie postawy logicznego myślenia, wyciągania wniosków, rozwijanie umiejętności pracy w zespole, dbałość o poprawny język ekonomiczny, kształcenie umiejętności autoprezentacji i prezentacji pracy grupy
CELE SZCZEGÓŁOWE	Po zajęciach uczeń powinien: <ul style="list-style-type: none"> • Rozumieć istotę funkcjonowania giełd papierów wartościowych • Znać podstawowe rodzaje instrumentów notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none"> • poprawność wykonania zadania (punkty w grze) • aktywność pracy w grupie • poprawność wykonywania poleceń • zaangażowanie uczniów/uczennic podczas lekcji • sposób przedstawiania argumentowania stanowiska podczas lekcji

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	1. Przypomnienie wiadomości na temat obrotu instrumentami finansowymi, rynku pierwotnego i wtórnego	Pogadanka	
	2. Oglądanie prezentacji poświęconej funkcjonowaniu GPW w Warszawie		Załącznik 1. Link do prezentacji ⁹
	3. Uczniowie/uczennice rozwiązują pierwszą grę pt.: „GPW w Warszawie” (Załącznik 2)	Praca z kejsami	Załącznik 2. Kejs 1 - „GPW w Warszawie”. (Gra WD – zakładka: Rynek finansowy w gospodarce – GPW w Warszawie)
	4. Uczniowie/uczennice rozwiązują drugą grę pt.: „Rynek finansowy” (Załącznik 3)	Praca z kejsami	Załącznik 3. Kejs 2 - „Rynek finansowy”. (Gra WD – zakładka: Rynek finansowy w gospodarce – Rynek finansowy)
Rozszerzenie			
	5. Uczniowie/uczennice rozwiązują trzecią grę pt.: „Wybór źródła pozyskania kapitału” (Załącznik 3)	Praca z kejsami	Załącznik 4. Kejs 3 - „Wybór źródła pozyskania kapitału”. (Gra WD – zakładka: Rynek finansowy w gospodarce – Wybór źródła pozyskania kapitału)
	6. Podsumowanie procesu rozwiązywania kejsów. Wskazanie grup, które uzyskały najlepsze wyniki. Dyskusja na temat rozwiązywanych kejsów (sposrożeń, uwagi, problemy).	Dyskusja	
	7. Praca w grupach, uczniowie zastanawiają się nad odpowiedziami na pytania: <ul style="list-style-type: none"> • Co to znaczy inwestować? • Po co inwestujemy? 	Praca w grupie	

⁹Załącznik 1. Link do prezentacji

http://www.nbportal.pl/pl/np/animacje/prezentacje/rynek_kapitalowy/instrumenty-gpw

	<ul style="list-style-type: none"> • W jakie instrumenty możemy inwestować? • Jaka jest rola GPW w procesie inwestowania? 		
	8. Przedstawiciele poszczególnych grup udzielają odpowiedzi na pytania, dyskusja	Pogadanka, prezentacja	
II	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję, poprzez dyskusję i rozmowę z uczniami/uczennicami, co najbardziej ich zainteresowało, jakie elementy przeprowadzonej lekcji były najatrakcyjniejsze. 2. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje wyniki osiągnięte przez poszczególne zespoły w grze Wirtualny Doradca 	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik 1. Link do prezentacji

http://www.nbportal.pl/pl/np/animacje/prezentacje/rynek_kapitalowy/instrumenty-gpw

Załącznik 2 Kejs 1 pt. „GPW w Warszawie”.

Załącznik 3 Kejs 2 pt. „Rynek finansowy”.

Załącznik 4 Kejs 3 pt. „Wybór źródła pozyskania kapitału”.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 2 - Kejs 1 „GPW w Warszawie”.

Rozwiązanie kejsu „GPW w Warszawie”

Firma doradzająca w procesie prywatyzacji Giełdy Papierów Wartościowych zwróciła się do Twojego przedsiębiorstwa z prośbą o przygotowanie materiałów informacyjnych o historii i funkcjonowaniu GPW. Rozwiązanie kejsu GPW:

1. Wykorzystując dane zawarte w załączniku odpowiedz na kilka pytań dotyczących głównego parkietu GPW. Który rok był najbardziej zyskowny dla osób inwestujących na głównym parkiecie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie?

a. 1993 (w roku 1993 indeks WIG wzrósł o 1095%. Co przez wiele lat było absolutnym rekordem wśród giełd światowych)

b. 1999

c. 2003

d. 2006

Załącznik

Podstawowe statystyki GPW

stan na listopad 2010

Rok	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997	1996	1995	1994	1993	1992	1991
Kurs USD na koniec okresu	3,13	2,85	2,96	2,46	2,91	3,26	2,99	3,74	3,84	3,99	4,14	4,15	3,50	3,52	2,88	2,47	2,44	2,13	bd	bd
Kurs EURO na koniec okresu	4,07	4,11	4,17	3,61	3,83	3,86	4,08	4,72	4,02	3,52	3,85	4,17	4,09	3,89	3,57	3,16	2,97	2,39	bd	bd
Liczba sesji	231	252	251	249	251	251	255	251	249	250	250	249	250	249	250	249	188	152	100	36
Liczba rachunków inwestycyjnych (tys.)	—	1 133	1 029	997	909	853	851	947	1 016	1 085	1 236	1 158	1 262	1 181	894	808	831	281	76	54
Liczba notowanych instrumentów																				
Spółki	396	379	374	351	284	255	230	203	217	230	225	221	198	143	83	65	44	22	16	9
w tym zagraniczne	25	25	25	23	12	7	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
liczba debentur	27	13	33	81	38	35	36	5	6	9	13	28	57	62	18	21	22	6	7	9
liczba wycofań	10	8	10	14	9	10	9	19	19	4	9	5	2	2	0	0	0	0	0	0
Obligacje	50	51	51	57	65	76	81	70	61	53	48	47	44	44	42	33	20	10	5	—
w tym zagraniczne	3	3	3	4	4	4	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kontrakty terminowe	52	37	40	42	48	54	49	51	46	40	16	13	7	—	—	—	—	—	—	—
Opcje	102	110	138	98	154	122	18	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wartości indeksów																				
WIG20	2 611,60	2 388,72	1 789,73	3 456,05	3 285,49	2 654,95	1 960,57	1 574,04	1 175,64	1 208,34	1 816,19	1 788,60	1 241,20	1 487,20	1 441,80	791,90	732,00	—	—	—
mWIG40	2 693,65	2 346,14	1 511,27	4 028,37	3 733,26	2 207,74	1 730,10	1 269,34	950,24	1 020,49	1 004,68	1 114,80	787,40	1 000,00	—	—	—	—	—	—
sWIG80	11 730,92	11 090,93	6 852,79	15 917,92	12 716,59	5 471,33	4 738,62	2 740,68	1 365,62	1 763,73	2 748,62	2 085,90	1 674,50	3 284,50	2 661,70	1 007,40	1 000,00	—	—	—
WIG	45 361,07	39 985,99	27 228,64	55 648,54	50 411,82	35 600,79	26 636,19	20 820,07	14 366,65	13 922,16	17 847,55	18 083,60	12 795,60	14 668,00	14 342,80	7 585,90	7 473,10	12 439,00	1 040,70	919,10
TechWIG	—	—	—	1 052,13	1 201,50	844,41	666,26	571,86	356,07	590,21	1 456,91	1 000,00	—	—	—	—	—	—	—	—
WIG-PL	44 699,03	39 372,61	27 167,25	55 011,93	50 361,39	35 277,67	26 540,11	20 825,02	14 366,65	13 922,16	17 847,55	18 083,60	12 795,60	14 668,00	14 342,80	7 585,90	7 473,10	12 439,00	1 040,70	919,10
Stopy zwrotu indeksów																				
WIG20 (%)	9,33	33,47	-48,21	5,19	23,75	35,42	24,56	33,89	-2,70	-33,46	3,40	43,80	-16,20	1,10	82,10	8,20	—	—	—	—
mWIG40 (%)	14,81	55,24	-62,48	7,90	69,10	27,61	36,30	33,58	-6,88	1,57	-8,60	41,40	-22,30	—	—	—	—	—	—	—
sWIG80 (%)	5,77	61,85	-56,95	25,17	132,42	15,46	72,90	100,69	-22,57	-35,83	31,80	24,60	-49,00	23,40	164,20	0,70	—	—	—	—
WIG (%)	13,44	46,85	-51,07	10,39	41,60	33,66	27,94	44,92	3,19	-21,99	-1,30	41,30	-12,80	2,30	89,10	1,50	-39,90	1 095,30	13,20	-8,09
TechWIG (%)	—	—	—	-12,43	42,29	26,74	16,51	60,60	-39,67	-59,48	45,70	—	—	—	—	—	—	—	—	—
NIF (%)	—	—	—	—	—	6,47	66,85	-1,76	1,27	-1,32	-1,30	-7,60	-46,50	—	—	—	—	—	—	—
WIG-PL (%)	13,53	44,93	-50,62	9,23	42,76	32,92	27,44	44,95	3,19	-21,99	-1,30	41,30	-12,80	2,30	89,10	1,50	-39,90	1 095,30	13,20	—
Kapitalizacja																				
Spółki krajowe (mln zł)	520 598	421 178	267 359	509 887	437 719	308 418	214 313	140 001	110 565	103 370	130 085	123 411	72 442	43 766	24 000	11 271	7 450	5 845	351	161
Spółki zagraniczne (mln zł)	243 336	294 643	197 756	570 370	198 190	116 482	77 385	27 715	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Obligacje krajowe (mln zł)	476 510	406 112	362 704	349 184	324 087	286 982	226 541	181 785	149 961	99 041	74 103	58 559	51 686	32 625	26 458	12 922	5 129	2 417	0	—
Obligacje zagraniczne (mln zł)	586	586	586	719	720	1 129	796	806	511	229	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Akcje																				
Wartość obrotów ogółem (mln zł)	431 326	351 885	331 316	479 480	338 696	197 033	119 518	80 235	63 668	80 599	169 273	89 343	62 382	52 342	29 895	13 671	23 420	7 873	228	30
Wartość obrotów sesyjnych (mln zł)	379 290	333 391	320 715	461 917	323 920	181 133	110 467	66 714	47 735	60 702	103 804	71 134	53 296	47 656	28 319	13 276	23 420	7 870	228	30
Liczba transakcji na sesję	48 517	51 395	38 211	60 820	44 979	19 834	15 589	12 279	11 363	12 546	14 925	17 456	14 367	14 048	9 025	7 730	25 352	10 175	1 233	877
Wartość obrotów w transakcjach pakietowych (mln zł)	52 036	18 494	10 601	17 563	14 776	15 900	9 051	13 521	15 933	19 897	65 469	18 210	9 085	4 686	1 575	395	—	3	—	—
Liczba transakcji pakietowych	3 674	2 888	2 464	2 509	1 409	593	816	742	688	1 160	2 687	2 033	1 230	509	143	63	—	bd	—	—
Wskaźniki akcji																				
C/Z*	18,40	14,30	11,00	17,70	10,10	15,50	24,40	79,00	70,30	15,90	28,50	36,20	16,30	13,20	12,40	7,80	16,40	13,30	3,40	4,10
C/WK*	1,16	1,04	1,57	2,83	1,95	2,06	1,86	1,51	1,35	1,28	1,98	1,91	1,43	1,33	1,96	1,47	3,43	2,14	0,60	0,47
Stopa dywidendy (%)*	2,40	3,60	3,10	2,83	1,95	1,80	1,50	1,30	1,30	1,30	0,80	0,60	0,90	1,30	1,20	2,30	0,40	0,40	5,50	0,00
Wskaźnik obrotu (%)	46,20	58,30	44,20	22,40	23,50	22,30	18,60	20,10	18,90	24,20	42,90	46,10	58,20	69,40	77,20	67,50	128,70	194,60	49,10	18,50
Obligacje																				
Wartość obrotów ogółem (mln zł)	2 521	2 951	4 999	3 495	5 536	5 507	8 353	12 673	4 131	5 133	4 590	4 766	8 581	13 488	16 219	19 276	3 300	557	21	—
Wartość obrotów sesyjnych (mln zł)	2 132	2 862	4 499	3 264	5 488	5 059	7 820	7 840	3 986	5 093	4 381	4 676	4 950	5 653	5 905	4 154	2 149	301	21	—
Liczba transakcji na sesję	81	94	118	116	161	210	411	410	330	525	534	544	602	1 235	1 048	140	115	72	48	—
Wartość obrotów w transakcjach pakietowych (mln zł)	389	89	500	231	48	448	533	4 833	145	40	209	91	3 632	7 835	10 314	15 122	1 151	256	—	—
Liczba transakcji pakietowych	14	20	74	111	55	35	113	1 278	45	13	45	38	327	422	480	660	bd	bd	—	—
Kontrakty terminowe																				
Wartość obrotów (mln zł)	625 037	517 366	613 495	674 132	380 939	238 025	125 494	116 201	77 334	98 646	58 612	6 368	602	—	—	—	—	—	—	—
Wolumen obrotu na sesję	56 126	53 272	48 741	38 064	25 442	21 428	14 153	16 860	12 755	15 019	6 064	836	97	—	—	—	—	—	—	—
Wskaźnik płynności dla kontraktów na WIG20 (%)	220,00	201,80	240,20	260,90	175,80	170,40	164,70	207,00	177,30	621,00	68,60	15,20	2,20	—	—	—	—	—	—	—
Otwarte pozycje na koniec okresu	131 969	110 199	73 475	53 430	73 946	33 418	30 270	22 535	19 283	12 815	11 952	5 360	699	—	—	—	—	—	—	—
Opcje																				
Wartość obrotów (mln zł)	30 100	16 781	16 590	28 511	19 453	11 556	2 786	636	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wartość obrotów wg premii (mln zł)	386	402	465	468	307	146	50	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wolumen obrotu na sesję	2 633	1 673	1 301	1 603	1 306	1 014	309	299	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wskaźnik płynności dla opcji na WIG20 (%)	10,80	6,80	6,60	11,10	8,90	8,60	3,80	3,70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Otwarte pozycje na koniec okresu	85 510	20 830	6 925	11 181	4 509	6 845	4 775	847	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

* wskaźnik średnioroczny dla wszystkich spółek

2. Wymień dwa lata, w których spółki giełdowe wypłacały (procentowo) najwyższą dywidendę.

- Lata: 1994, 2010.
- Lata: 1993, 2005.
- Lata 2008, 2009.
- Lata: 1992, 2009

Załącznik – taki sam jak w pytaniu 1

3. Czy na parkiecie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie mogą być notowane akcje spółek zagranicznych (np. z Ukrainy, USA, Czech)?

- Tak (Z roku na rok można zaobserwować rosnące zainteresowanie podmiotów zagranicznych notowaniami na GPW w Warszawie).
- Nie

4. Przeczytaj krótką notkę o rynku Catalyst, a następnie odpowiedz na kilka pytań. Rynek Catalyst jest rynkiem przeznaczonym przede wszystkim dla:

- Obligacji skarbowych
- Obligacji komunalnych i korporacyjnych
- Akcji dużych przedsiębiorstw
- Akcji małych przedsiębiorstw

Załącznik

Rynek obligacji Catalyst rozpoczął działalność 30 września 2009 roku. Prowadzony jest na platformach transakcyjnych Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie i BondSpot (dawniej: MTS CeTO). Catalyst tworzą cztery platformy obrotu. Dwie prowadzone przez GPW – w formule rynku regulowanego i ASO - przeznaczone są dla klientów detalicznych, analogiczne dwa rynki BondSpotu dedykowane są klientom hurtowym. Wszystkie przeznaczone są dla nieskarbowych instrumentów dłużnych - obligacji komunalnych, korporacyjnych oraz listów zastawnych. Taka architektura Catalyst sprawia, że jest on dostosowany do emisji o różnych wielkościach i różnej charakterystyce, a także do potrzeb różnych inwestorów – hurtowych i detalicznych, instytucjonalnych i indywidualnych.

Zasady notowań sesyjnych na rynkach regulowanych i alternatywnych są identyczne. Jedyne różnice dotyczą sposobu zawierania transakcji pakietowych. Na wszystkich rynkach tworzących Catalyst realizacja transakcji gwarantowana jest przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych, a na emitentach spoczywają obowiązki informacyjne dotyczące raportów bieżących i okresowych.

Źródło: gpw catalyst.pl

5. Biorąc pod uwagę trzy główne rynki prowadzone przez GPW (główny parkiet, NewConnect oraz Catalyst). Rynek Catalyst powstał jako:
- [Trzeci \(Rynek Catalyst powstał jako trzeci w roku 2009.\)](#)
 - Pierwszy
 - Drugi
6. Przeczytaj krótką notkę o rynku NewConnect, a następnie odpowiedz na kilka pytań. Zastanów się, jakie są główne zalety rynku NewConnect z punktu widzenia przedsiębiorstw? Opierając się na dołączonych statystykach sprawdź, jaka była najmniejsza i największa kwota pozyskanego przez spółki kapitału (uwzględnij jedynie spółki, które pozyskały jakikolwiek kapitał).
- Najmniejsza kwota pozyskanego kapitału: 140'000 złotych (spółka Oponix) Największa kwota pozyskanego kapitału: 15'000'000 złotych (Kujawskie Zakłady Poligraficzne)
 - [Najmniejsza kwota pozyskanego kapitału: 140'000 złotych \(spółka Oponix\) Największa kwota pozyskanego kapitału: 22'800'000 złotych \(spółka Mabion\)](#)

Załącznik 1

Lp.	Spółka	Cena emisyjna*	Data debiutu spółki	Rodzaj oferty	Wartość oferty - nowe akcje (w zł)	Wartość sprzedaży istniejących akcji (w zł)	Cena na zamknięcie w dniu debiutu (w zł)	Relacja video z debiutu
1	WASPOL	12,50	19.01.10	oferta prywatna	2 558 000	0,00	15,39	
2	OPONIX	0,70	26.01.10	oferta prywatna	140 000	700 000	2,16	
3	NOTORIA	3,68	27.01.10	oferta prywatna	1 839 996	0,00	4,33	
4	EURO-TAX	5,50	28.01.10	oferta prywatna	2 887 500	0,00	5,99	
5	ATLANTIS	3,20	09.02.10	oferta publiczna	1 612 800	0,00	0,30	
6	GWARANT	6,00	16.02.10	oferta prywatna	1 440 000	0,00	6,73	
7	SZAR	0,10	19.02.10	oferta prywatna	1 000 000	0,00	0,18	
8	PLASMA SYSTEM	10,00	26.02.10	oferta prywatna	10 000 000	0,00	13,47	
9	INVEST-REMEX	0,40	10.03.10	oferta prywatna	1 500 000	0,00	0,63	
10	MEW	3,40	18.03.10	oferta prywatna	2 300 000	0,00	3,40	
11	IBIZA ICE CAFE	0,30	19.03.10	oferta prywatna	1 174 600	0,00	0,42	
12	AGROMA	0,02	22.03.10	bez oferty	0,00	0,00	0,03	
13	PROMET	3,50	31.03.10	oferta prywatna	1 050 000	0,00	6,30	

14	BLACK PEARL CAPITAL	0,40 seria B ; 0,50 seria C	31.03.10	oferta prywatna	5 000 000	0,00	0,42
15	ASTRO	0,15	07.04.10	bez oferty	0,00	0,00	0,15
16	HMSG	0,08	08.04.10	oferta prywatna	850 000	0,00	0,08
17	BIO INVENTIONS	0,50	12.04.10	oferta prywatna	500 000	0,00	0,99
18	LAUREN PESO POLSKA	0,01 seria C 0,33 seria D	16.04.10	oferta prywatna	531 000	0,00	0,31
19	SMT SOFTWARE	2,74	21.04.10	oferta prywatna	1 012 641	0,00	4,20
20	BLACK POINT	4,50	14.05.10	oferta prywatna	0,00	8 955 000,00	4,85
21	MAXIMUS	0,55	18.05.10	oferta prywatna	0,00	140 100,00	0,85
22	PROXYAD	0,60	31.05.10	oferta prywatna	0,00	642 902,00	0,75
23	PUBLIC IMAGE ADVISORS	10,00	02.06.10	oferta prywatna	500 000	204 750,00	9,89
24	VENTURE INCUBATOR	0,50	07.06.10	oferta prywatna	420 000	0,00	0,52
25	BIOMAXIMA	5,20	08.06.10	oferta prywatna	3 120 000	0,00	6,69
26	KOMFORT-KLIMA	1,00	11.06.10	oferta prywatna	1 000 000	0,00	1,00
27	SITE	0,33	18.06.10	oferta prywatna	581 800	0,00	0,33
28	E-ENERGO	1,00	22.06.10	oferta prywatna	960 000	0,00	1,15
29	BUDOSTAL-5	1,45	24.06.10	oferta prywatna	2 248 950	2 293 720	1,51
30	ATC CARGO	5,00	25.06.10	oferta prywatna	2 500 000	0,00	5,49
31	MONDAY DEVELOPMENT	19,20	28.06.10	oferta prywatna	8 290 000	0,00	25,00
32	MO- BRUK	73,03	29.06.10	oferta prywatna	25 999 994,54	0,00	83,00
33	EUROSNACK	1,10	01.07.10	oferta prywatna	1 093 699	0,00	0,73
34	ASSETUS	4,14	05.07.10	oferta prywatna	800 000	0,00	7,20
35	INFINITY	3,00	06.07.10	oferta prywatna	1 464 806	0,00	1,10
36	STOPKLATKA	4,09	12.07.10	oferta prywatna	784 559	0,00	4,19
37	COPERNICUS SECURITIES	120,00	13.07.10	oferta prywatna			144,00

38	WERTH- HOLZ	0,60	15.07.10	oferta prywatna		18 180 000	1,03
39	AZTEC INTERNATIONAL	3,00	27.07.10	oferta prywatna	3 632 000	0,00	5,40
40	GALVO	4,00	29.07.10	oferta prywatna	6 000 000	0,00	5,20
41	NANOTEL	5,00	30.07.10	oferta prywatna	1 000 000	0,00	5,00
42	ROVITA	1,50	30.07.10	oferta prywatna	600 000	0,00	2,40
43	WDB BROKERZY UBEZPIECZENIOWI	1,10	30.07.10	oferta prywatna	1 100 000	0,00	1,10
44	FON ECOLOGY	0,96	02.08.10	oferta publiczna	4 320 000	0,00	1,50
45	NOVAINVEST	2,50	03.08.10	oferta prywatna	1 900 000	0,00	2,50
46	GEOINVENT	0,24	04.08.10	oferta prywatna	460 750	0,00	0,40
47	MABION	12,00	10.08.10	oferta prywatna	22 800 000	0,00	13,48
48	INTERCAPITAL PROPERTY DEVELOPMENT ADSIC	6,00 (ostatni kurs na giełdzie w Sofii)	11.08.10	bez oferty			8,16
49	CALESCO	2,70	13.08.10	oferta prywatna	603 000	0,00	2,56
50	AQUA	14,00	16.08.10	oferta prywatna	1 260 000	0,00	19,50
51	TELEMEDYCYNĄ POLSKA	1,80	18.08.10	oferta prywatna	1 440 000	0,00	2,20
52	ESKIMOS	0,87	19.08.10	oferta prywatna	563 061,39	0,00	0,94
53	MAGNIFICO	1,05	06.09.10	oferta prywatna	341 550	0,00	1,03
54	APOLONIA MEDICAL	0,60	07.09.10	oferta prywatna	1 200 000	0,00	0,52
55	WIERZYCIEL	0,35	08.09.10	oferta prywatna	3 458 852,10	0,00	0,29
56	MOMO	0,40	09.09.10	oferta prywatna	1 200 000	0,00	0,40
57	EMMERSON	5,80	10.09.10	oferta prywatna	1 000 000	0,00	4,79
58	DR KENDY	1,00	13.09.10	oferta prywatna	875 000	0,00	1,38
59	TRO MEDIA	0,98	20.09.10	oferta prywatna	1 893 033,03	1 001 000	0,97
60	CENTRUM WSPIERANIA PROJEKTÓW EUROPEJSKICH	4,00	23.09.10	oferta prywatna	600 000	0,00	6,50
61	EGB INVESTMENTS	1,95	29.09.10	oferta prywatna	3 900 000	0,00	2,88

61	EGB INVESTMENTS	1,95	29.09.10	oferta prywatna	3 900 000	0,00	2,88
62	POLTRONIC	5,50	01.10.10	oferta prywatna	1 499 998,5	0,00	6,06
63	ANALIZY ONLINE	11,90	05.10.10	oferta prywatna	1 309 000	0,00	20,65
64	PARTEX	1,20	06.10.10	oferta prywatna	1 492 843,8 zł		0,95
65	VIDIS	5,70	11.10.10	oferta prywatna	1 200 596,70		8,05
66	ABAK	2,00	14.10.10	oferta prywatna	1 000 000		2,02
67	AIR MARKET	2,90	25.10.10	oferta prywatna	441 527,90		2,88
68	11 BIT STUDIOS	1,92	28.10.10	oferta prywatna	722 997,12		3,95
69	MAŁKOWSKI-MARTECH	2,60	15.11.10	oferta prywatna	1 048 040		3,80
70	BIO-MED INVESTORS	0,50	16.11.10	oferta prywatna			0,33
71	FINHOUSE	2,00	18.11.10	oferta prywatna	225 000		2,51
72	REMEDIS	0,30	19.11.10	oferta prywatna	510 000		0,52
73	INWESTYCJE.PL	1,21	24.11.10	oferta prywatna	918 689		2,06
74	STANUSCH TECHNOLOGIES	4,40	07.12.10	oferta prywatna	1 086 822		8,79
75	TELIANI VALLEY POLSKA	0,70	08.12.10	oferta prywatna	504 000		0,70
76	SMOKE SHOP	1,30	08.12.10	oferta prywatna	400 400		2,05
77	TONSIL ACOUSTIC COMPANY	0,20	14.12.10	oferta prywatna	200 000		0,29
78	POLSKI HOLDING REKRUTACYJNY	0,35	15.12.10	oferta prywatna	332 876,60		0,76
79	Kujawskie Zakłady Poligraficzne Druk-Pak S.A.	20,38	20.12.10	oferta prywatna	15 000 006,08		20,01
80	AQUA	29,50	21.12.10				25,77
81	RSY	1,00	22.12.10	oferta prywatna	868 000		1,50
82	CSY	1,00	23.12.10	oferta prywatna	2 260 000		2,08
83	DEPEND	0,65	27.12.10	oferta prywatna	601 250		1,48
84	IPO	0,33	28.12.10	oferta prywatna	412 500		0,69
85	IPO DORADZTWO STRATEGICZNE	6,00	28.12.10	oferta prywatna	600 000		9,00

86. ALKAL (data debiutu: 30.12.2010 , cena emisyjna: 4,25 ; oferta prywatna)

Załącznik 2

NewConnect jest rynkiem akcji, opartym na alternatywnym systemie obrotu prowadzonym przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie S.A.

30 sierpnia 2007 r. ruszył nowy, zorganizowany i prowadzony przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie, rynek finansujący rozwój młodych przedsiębiorstw o wysokim potencjale wzrostu. To również nowa propozycja GPW dla inwestorów akceptujących podwyższone ryzyko, w zamian za potencjalnie wysoki zwrot z inwestycji.

NewConnect powstał z myślą o młodych, dynamicznych polskich firmach, którym zastrzyk kapitału otworzy możliwość wykorzystania potencjału tkwiącego w ich innowacyjności, a w efekcie da szansę na rozwój uwieńczony awansem do grona dużych i wartościowych polskich spółek. Ze względu na specyfikę emitentów, rynek NewConnect oferuje bardziej liberalne wymogi formalne i obowiązki informacyjne, a co za tym idzie - tańsze pozyskanie kapitału. NewConnect w założeniu ma także stanowić początek kariery giełdowej dla notowanych tu przedsiębiorstw.

NewConnect jest rynkiem dla spółek:

- o dużej dynamice wzrostu,
- o historii nie dłuższej niż 3-4 lata lub dopiero powstających, które budują swoją "historię",
- o przewidywanej kapitalizacji do ok. 20 mln zł,
- poszukujących kapitału rzędu od kilkuset tysięcy do kilkunastu milionów złotych,
- reprezentujących sektory innowacyjne, oparte przede wszystkim na aktywach niematerialnych (np. IT, media elektroniczne, telekomunikacja, biotechnologie, ochrona środowiska, energia alternatywna, nowoczesne usługi),
- z wizją i prawdopodobieństwem debiutu na rynku giełdowym w nieodległej przyszłości.

NewConnect to:

- nowoczesny rynek finansujący dynamiczne przedsiębiorstwa,
- niewielkie wymogi formalne (dopuszczeniowe oraz wynikające z obowiązków informacyjnych),
- niskie koszty debiutu i notowań,
- doskonała ekspozycja firmy na inwestorów,
- prestiż i renoma organizatora rynku,
- promocja i rozpoznawalność firmy.

Źródło: informacja w całości pochodzi ze strony: www.newconnect.pl)

-
7. **Sprawdź jakie były ceny debiutów w porównaniu do cen sprzedaży tych akcji w ofercie prywatnej. Czy ktoś kto zainwestował 10000 złotych kupując akcje spółki na rynku pierwotnym mógł sprzedając akcje na pierwszej sesji otrzymać ponad 30000 złotych?**
- a. Nie można było zarobić, aż tak dużo.
- b. [Tak było to możliwe \(Inwestorzy kupujący akcje spółki Oponix po 0.70 groszy mogli je sprzedać na pierwszej sesji po 2.16 złotego.\)](#)

Załącznik – załącznik ten sam jak do pytania 6

Załącznik 3 Kejs 2 pt. „Rynek finansowy”.

Rozwiązanie kejsu „Rynek finansowy”

Twoja firma doradcza otrzymała zlecenie sporządzenia analizy polskiego rynku finansowego. Raport ma posłużyć między innymi zagranicznym inwestorom do oceny możliwości inwestycyjnych na polskim rynku (zarówno jeśli chodzi o instrumenty dłużne jak i akcje).

1. Pierwszym Twoim zadaniem jest ocena rynku bonów skarbowych i krótkoterminowych papierów dłużnych przedsiębiorstw. Potrzebujesz do tego danych statystycznych. Z jakiego rynku potrzebne Ci są dane statystyczne, aby przeanalizować rynek bonów skarbowych i krótkoterminowych papierów dłużnych przedsiębiorstw?

a. Potrzebne są dane o rynku pieniężnym. (Oba wymienione instrumenty należą do instrumentów krótkoterminowych, a więc są instrumentami rynku pieniężnego.)

b. Potrzebne są dane o rynku kapitałowym.

c. Potrzebne są dane o rynku instrumentów pochodnych.

2. Opierając się na danych statystycznych znajdujących się w załączonym dokumencie, odpowiedz jaki rodzaj papierów wartościowych ma największe znaczenie (mierzone udziałem w zadłużeniu lub wartością obrotów) na rynku pieniężnym w Polsce w roku 2009?

a. Bony pieniężne.

b. Krótkoterminowe bankowe papiery dłużne.

c. Krótkoterminowe papiery dłużne przedsiębiorstw.

d. Bony skarbowe.

e. Lokaty międzybankowe.

Załącznik

Wszystkie tabele i wykresy pochodzą z raportu NBP: „Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2009 roku”, red. P. Sobolewski, D. Tymoczko, Warszawa 2010. (dostępny na stronie www.nbp.pl)

Tabela 5.1.2. Struktura terminowa bonów skarbowych wyemitowanych w latach 2006-2009 (w %, wg wartości bonów sprzedawanych na rynku pierwotnym)

	2006	2007	2008	2009
13-tygodniowe	0,7	5,9	21,4	0,0
26-tygodniowe	3,4	0,0	14,7	10,3
39-tygodniowe	0,0	2,6	3,8	0,9
52-tygodniowe	81,4	68,7	51,6	83,8
Inne	14,5	22,8	8,5	5,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0
Średni pierwotny okres do wykupu (w tygodniach)	44,0	38,9	35,1	48,3

Uwaga: kategoria „Inne” obejmuje: w 2006 r. bony trzy- i pięcioletniowe, w 2007 r. bony 6-tygodniowe, a w 2008 r. dwudniowe oraz trzy- i sześciotygodniowe, w 2009 r. 25-, 28- i 49-tygodniowe.

Źródło: obliczono na podstawie danych MF.

Tabela 5.1.1. Zadłużenie na koniec roku z tytułu poszczególnych instrumentów rynku pieniężnego oraz wartość obrotów na rynku transakcji lokacyjnych w latach 2006-2009 (w mld zł)

	2006	2007	2008	2009
Rynek instrumentów dłużnych (zadłużenie na koniec okresu)				
Bony skarbowe	25,8	22,6	50,4	47,5
Bony pieniężne	18,4	7,8	10,2	41,0
Krótkoterminowe bankowe papiery dłużne	4,5	2,9	2,1	2,6
Krótkoterminowe papiery dłużne przedsiębiorstw	6,3	10,6	11,6	6,2
Rynek transakcji lokacyjnych (średnie dzienne obroty netto)				
Lokaty niezabezpieczone (lokaty międzybankowe)	9,8	11,5	10,3	7,3
FX swap	14,2	12,5	11,7	9,4
Transakcje repo/SBB/BSB	8,4	9,0	8,8	8,1

Uwaga: ze względu na korekty dane mogą różnić się od danych zaprezentowanych w poprzednich edycjach opracowania.

Źródło: NBP.

3. Aby inwestorzy zainteresowali się Giełdą Papierów Wartościowych - powinna ona zapewniać odpowiednią płynność, bezpieczeństwo obrotu oraz szeroki wybór instrumentów, w które można inwestować. Uszereguj poszczególne rynki giełdowe pod względem liczby notowanych na nich spółek (według danych na koniec 2009 roku, zawartych w tabeli 5.2.16). Pierwsze cztery rynki pod względem liczby notowanych na nich spółek to:

1. NYSE-Euronext 2. Londyn 3. Warszawa 4. Mediolan
1. Londyn 2. NYSE-Euronext 3. Mediolan 4. Warszawa
1. Londyn 2. NYSE-Euronext 3. Warszawa 4. Ateny
- 1. Londyn 2. NYSE-Euronext 3. Warszawa 4. Mediolan**

Załącznik

Wszystkie tabelle i wykresy pochodzą z raportu NBP: „Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2009 roku”, red. P. Sobolewski, D. Tymoczko, Warszawa 2010. (dostępny na stronie www.nbp.pl)

Tabela 5.2.1. Wielkość poszczególnych segmentów rynku kapitałowego w latach 2006-2009 (w mld zł)

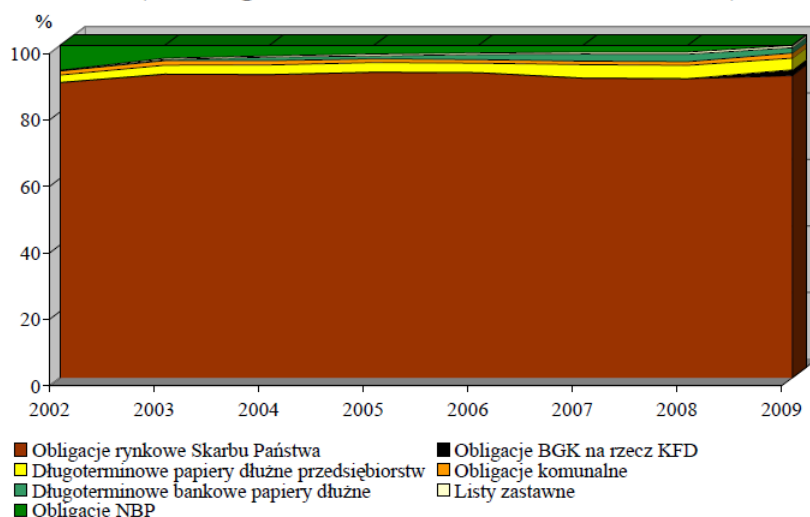
	2006	2007	2008	2009
Instrumenty dłużne	345,4	389,3	400,5	446,0
Obligacje rynkowe SP	317,0	350,9	360,8	405,4
Obligacje BGK na rzecz KFD	-	-	-	7,9
Długoterminowe papiery dłużne przedsiębiorstw	9,8	15,8	16,0	15,5
Obligacje komunalne	3,8	4,1	4,5	6,9
Długoterminowe bankowe papiery dłużne ¹	5,2	8,3	9,0	7,3
Listy zastawne	1,7	2,4	2,9	3,0
Obligacje NBP	7,8	7,8	7,8	0,0
Instrumenty udziałowe – akcje	635,9	1.080,3	465,1	715,8

Uwaga: dla instrumentów dłużnych wielkość poszczególnych segmentów rynku kapitałowego mierzona wartością tych instrumentów w obiegu, a dla instrumentów udziałowych kapitalizacją spółek krajowych i zagranicznych notowanych na głównym rynku GPW.

¹ Dane obejmują wyemitowane przez banki działające w Polsce obligacje i bankowe papiery wartościowe nominowane w złotych i w walutach obcych, obligacje Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz obligacje instytucji kredytowych z UE kierowane na rynek krajowy, nie obejmują natomiast obligacji BGK wyemitowanych na rzecz Krajowego Funduszu Drogowego.

Źródło: opracowanie NBP podstawie danych Ministerstwa Finansów, NBP, GPW, Fitch Polska.

Wykres 5.2.1. Struktura rynku długoterminowych papierów dłużnych w latach 2006-2009 (w %, wg stanów zadłużenia na koniec okresów)

Uwaga: kategoria długoterminowe bankowe papiery dłużne obejmuje wyemitowane przez banki działające w Polsce obligacje i bankowe papiery wartościowe nominowane w złotych i w walutach obcych, obligacje Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz obligacje instytucji kredytowych z UE kierowane na rynek krajowy, nie obejmują natomiast obligacji BGK wyemitowanych na rzecz Krajowego Funduszu Drogowego.

Źródło: opracowanie NBP podstawie danych Ministerstwa Finansów, NBP, GPW, Fitch Polska.

Tabela 5.2.15. Główny rynek akcji na GPW w latach 2006-2009

	2006	2007	2008	2009
Kapitalizacja GPW na koniec roku (w mld zł) ¹	635,9	1.080,3	465,1	715,8
- w tym spółek krajowych	437,7	509,9	267,4	421,2
Relacja kapitalizacji spółek krajowych do PKB (w %)	41,3	43,3	21,0	31,4
Liczba spółek	284	351	374	379
- w tym liczba spółek zagranicznych	12	23	25	25
Liczba IPO	38	81	33	13
Wartość IPO (w mld zł)	4,2	8,0 ²	3,9	7,0
Liczba spółek wycofanych z obrotu	9	14	10	8
Relacja wartości akcji w wolnym obrocie do kapitalizacji spółek krajowych (w %)	41,7	41,1	38,4	39,1
Indeks WIG (w pkt)				
- na koniec roku	50.411,9	55.648,5	27.228,6	39986,0
- minimalny w roku	36.020,7	49.264,4	24.853,0	21.274,8
- maksymalny w roku	52.370,8	67.568,5	55.522,0	40.852,94
Stopa zwrotu z indeksu WIG (w %)	41,6	10,4	-51,1	46,9
Liczba rachunków inwestycyjnych na koniec roku (w tys.)	909	997	1.029	1.133

¹ Kapitalizacja wszystkich spółek notowanych na GPW (zarówno krajowych, jak i zagranicznych).

² W przypadku globalnej oferty austriackiej spółki Immoeast uwzględniono jedynie wartość akcji sprzedanych za pośrednictwem GPW (463 mln zł). Całkowita wartość tej oferty wyniosła około 10,7 mld zł.

Źródło: Bloomberg, GUS, GPW, KDPW.

Tabela 5.2.16. Główne wskaźniki wybranych giełd europejskich w latach 2006-2009

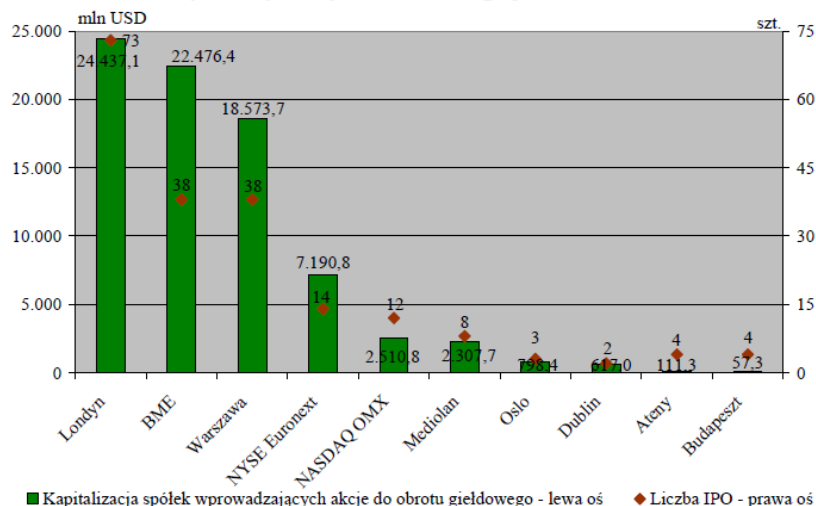
Giełda	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
	Liczba notowanych spółek ¹				Wskaźnik obrotu (w%) ²			
Ateny	290	283	292	288	53,9	67,5	120,6	64,6
Budapeszt	41	41	43	46	77,7	109,8	157,9	88,5
Dublin	68	73	68	64	52,2	101,2	158,3	62,3
NYSE Euronext	954	1.043	1.002	1.160	106,9	141,5	203,7	70,4
Frankfurt	760	866	832	783	174,3	218,3	404,4	138,0
Londyn	3.256	3.307	3.096	2.792	208,2	286,4	322,6	65,1
Mediolan	311	307	300	296	161,6	229,0	274,7	147,3
Praga	32	32	29	25	86,5	76,3	115,5	56,2
Warszawa	279	375	458	486	38,3	44,3	73,5	39,4
Wiedeń	113	119	118	115	44,4	58,4	131,2	45,8
	Kapitalizacja krajowych spółek (w mld euro)				Obroty netto (w mld euro)			
Ateny	157,9	181,2	64,7	78,5	85,1	122,4	78,0	50,7
Budapeszt	31,7	31,5	13,3	20,9	24,6	34,6	21,0	18,5
Dublin	123,8	98,4	35,5	42,7	64,6	99,6	56,2	26,6
NYSE Euronext	2.812,3	2.888,3	1.508,4	2.000,0	3.005,7	4.086,1	3.072,6	1.408,0
Frankfurt	1.242,0	1.440,0	797,1	900,8	2.164,8	3.144,2	3.223,5	1.243,4
Londyn	2.877,0	2.634,6	1.352,3	1.950,0	5.990,5	7.545,0	4.362,2	1.270,0
Mediolan	778,5	733,6	374,7	457,1	1.258,0	1.680,2	1.029,2	673,1
Praga	34,7	48,0	29,6	31,3	30,0	36,6	34,2	17,6
Warszawa	112,8	144,3	65,2	105,2	43,2	63,9	47,9	41,4
Wiedeń	146,2	161,7	54,8	79,5	64,9	94,5	71,9	36,4

¹ Liczba notowanych spółek obejmuje spółki krajowe i zagraniczne z wyłączeniem funduszy typu ETF notowanych na rynku głównym oraz na rynkach alternatywnych. W przypadku GPW w zestawieniu ujęto spółki notowane na rynku głównym (oprócz akcji NFI) oraz na platformie NewConnect.

² Wskaźnik obrotu liczony jako stosunek obrotów w danym roku do kapitalizacji na koniec roku.

Źródło: obliczenia NBP na podstawie danych FESE.

Wykres 5.2.26. IPO na wybranych rynkach europejskich w 2009 r.

Uwaga: BME (Bolsas y Mercados Españoles) to sojusz czterech hiszpańskich giełd w: Madrycie, Barcelonie, Walencji i Bilbao.

Źródło: World Federation of Exchanges.

Tabela 5.4.1. Średnie dzienne obroty netto na krajowym rynku instrumentów pochodnych w latach 2006-2009 (w mln zł)

	2006	2007	2008	2009
Pozagieldowe instrumenty pochodne	9.244,9	13.159,3	14.817,0	5.912,2
- procentowe instrumenty pochodne	7.397,4	10.227,4	11.373,4	3.954,0
- walutowe instrumenty pochodne	1.847,5	2.932,0	3.443,6	1.958,2
Gieldowe instrumenty pochodne	797,6	1.411,0	1.255,2	1.059,8
- procentowe instrumenty pochodne	5,3	0,8	-	-
- walutowe instrumenty pochodne	0,4	0,7	14,4	23,4
- instrumenty związane z rynkiem akcji	791,9	1.409,5	1.240,8	1.036,5
- w tym <i>futures</i> na WIG20	742,8	1.343,2	1.198,7	995,1

Uwaga: obroty dla rynku pozagieldowego wyliczono według wartości nominalnej, a dla rynku gieldowego według kwot rozliczenia transakcji. Rynek gieldowy obejmuje jedynie instrumenty notowane na GPW. Dla tego rynku uwzględniono transakcje sesyjne i pakietowe. Obrót gieldowymi instrumentami pochodnymi stopy procentowej na GPW był w latach 2008-2009 zawieszony. Kategoria „instrumenty walutowe” dla rynku pozagieldowego nie obejmuje transakcji *fx swap*. Dla rynku OTC wyeliminowano wpływ zmian w populacji banków pełniących funkcję DRP.

Źródło: opracowanie NBP na podstawie danych NBP pochodzących od DRP oraz danych GPW.

4. Równie ważna jak liczba spółek jest kapitalizacja (wartość rynkowa) wszystkich spółek notowanych na danym rynku. Które miejsce zajmuje pod tym względem (biorąc pod uwagę rynki europejski) giełda warszawska?

- Miejsce 7
- Miejsce 6
- [Miejsce 5](#)
- Miejsce 4

Załącznik

Wszystkie tabele i wykresy pochodzą z raportu NBP: „Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2009 roku”, red. P. Sobolewski, D. Tymoczko, Warszawa 2010. (dostępny na stronie www.nbp.pl)

Tabela 5.2.1. Wielkość poszczególnych segmentów rynku kapitałowego w latach 2006-2009 (w mld zł)

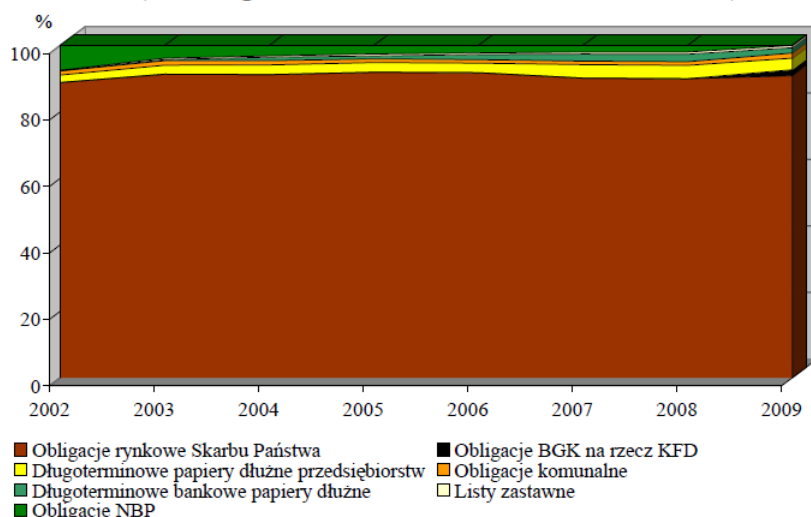
	2006	2007	2008	2009
Instrumenty dłużne	345,4	389,3	400,5	446,0
Obligacje rynkowe SP	317,0	350,9	360,8	405,4
Obligacje BGK na rzecz KFD	-	-	-	7,9
Długoterminowe papiery dłużne przedsiębiorstw	9,8	15,8	16,0	15,5
Obligacje komunalne	3,8	4,1	4,5	6,9
Długoterminowe bankowe papiery dłużne ¹	5,2	8,3	9,0	7,3
Listy zastawne	1,7	2,4	2,9	3,0
Obligacje NBP	7,8	7,8	7,8	0,0
Instrumenty udziałowe – akcje	635,9	1.080,3	465,1	715,8

Uwaga: dla instrumentów dłużnych wielkość poszczególnych segmentów rynku kapitałowego mierzona wartością tych instrumentów w obiegu, a dla instrumentów udziałowych kapitalizacją spółek krajowych i zagranicznych notowanych na głównym rynku GPW.

¹ Dane obejmują wyemitowane przez banki działające w Polsce obligacje i bankowe papiery wartościowe nominowane w złotych i w walutach obcych, obligacje Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz obligacje instytucji kredytowych z UE kierowane na rynek krajowy, nie obejmują natomiast obligacji BGK wyemitowanych na rzecz Krajowego Funduszu Drogowego.

Źródło: opracowanie NBP na podstawie danych Ministerstwa Finansów, NBP, GPW, Fitch Polska.

Wykres 5.2.1. Struktura rynku długoterminowych papierów dłużnych w latach 2006-2009 (w %, wg stanów zadłużenia na koniec okresów)

Uwaga: kategoria długoterminowe bankowe papiery dłużne obejmuje wyemitowane przez banki działające w Polsce obligacje i bankowe papiery wartościowe nominowane w złotych i w walutach obcych, obligacje Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz obligacje instytucji kredytowych z UE kierowane na rynek krajowy, nie obejmują natomiast obligacji BGK wyemitowanych na rzecz Krajowego Funduszu Drogowego.

Źródło: opracowanie NBP podstawie danych Ministerstwa Finansów, NBP, GPW, Fitch Polska.

Tabela 5.2.15. Główny rynek akcji na GPW w latach 2006-2009

	2006	2007	2008	2009
Kapitalizacja GPW na koniec roku (w mld zł) ¹	635,9	1.080,3	465,1	715,8
- w tym spółek krajowych	437,7	509,9	267,4	421,2
Relacja kapitalizacji spółek krajowych do PKB (w %)	41,3	43,3	21,0	31,4
Liczba spółek	284	351	374	379
- w tym liczba spółek zagranicznych	12	23	25	25
Liczba IPO	38	81	33	13
Wartość IPO (w mld zł)	4,2	8,0 ²	3,9	7,0
Liczba spółek wycofanych z obrotu	9	14	10	8
Relacja wartości akcji w wolnym obrocie do kapitalizacji spółek krajowych (w %)	41,7	41,1	38,4	39,1
Indeks WIG (w pkt)				
- na koniec roku	50.411,9	55.648,5	27.228,6	39986,0
- minimalny w roku	36.020,7	49.264,4	24.853,0	21.274,8
- maksymalny w roku	52.370,8	67.568,5	55.522,0	40.852,94
Stopa zwrotu z indeksu WIG (w %)	41,6	10,4	-51,1	46,9
Liczba rachunków inwestycyjnych na koniec roku (w tys.)	909	997	1.029	1.133

¹ Kapitalizacja wszystkich spółek notowanych na GPW (zarówno krajowych, jak i zagranicznych).

² W przypadku globalnej oferty austriackiej spółki Immoeast uwzględniono jedynie wartość akcji sprzedanych za pośrednictwem GPW (463 mln zł). Całkowita wartość tej oferty wyniosła około 10,7 mld zł.

Źródło: Bloomberg, GUS, GPW, KDPW.

Tabela 5.2.16. Główne wskaźniki wybranych giełd europejskich w latach 2006-2009

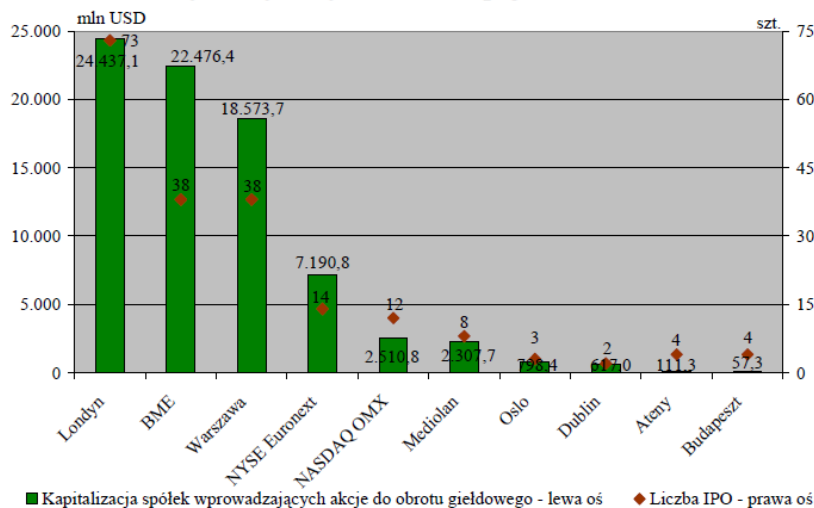
Giełda	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
	Liczba notowanych spółek ¹				Wskaźnik obrotu (w%) ²			
Ateny	290	283	292	288	53,9	67,5	120,6	64,6
Budapeszt	41	41	43	46	77,7	109,8	157,9	88,5
Dublin	68	73	68	64	52,2	101,2	158,3	62,3
NYSE Euronext	954	1.043	1.002	1.160	106,9	141,5	203,7	70,4
Frankfurt	760	866	832	783	174,3	218,3	404,4	138,0
Londyn	3.256	3.307	3.096	2.792	208,2	286,4	322,6	65,1
Mediolan	311	307	300	296	161,6	229,0	274,7	147,3
Praga	32	32	29	25	86,5	76,3	115,5	56,2
Warszawa	279	375	458	486	38,3	44,3	73,5	39,4
Wiedeń	113	119	118	115	44,4	58,4	131,2	45,8
	Kapitalizacja krajowych spółek (w mld euro)				Obroty netto (w mld euro)			
Ateny	157,9	181,2	64,7	78,5	85,1	122,4	78,0	50,7
Budapeszt	31,7	31,5	13,3	20,9	24,6	34,6	21,0	18,5
Dublin	123,8	98,4	35,5	42,7	64,6	99,6	56,2	26,6
NYSE Euronext	2.812,3	2.888,3	1.508,4	2.000,0	3.005,7	4.086,1	3.072,6	1.408,0
Frankfurt	1.242,0	1.440,0	797,1	900,8	2.164,8	3.144,2	3.223,5	1.243,4
Londyn	2.877,0	2.634,6	1.352,3	1.950,0	5.990,5	7.545,0	4.362,2	1.270,0
Mediolan	778,5	733,6	374,7	457,1	1.258,0	1.680,2	1.029,2	673,1
Praga	34,7	48,0	29,6	31,3	30,0	36,6	34,2	17,6
Warszawa	112,8	144,3	65,2	105,2	43,2	63,9	47,9	41,4
Wiedeń	146,2	161,7	54,8	79,5	64,9	94,5	71,9	36,4

¹ Liczba notowanych spółek obejmuje spółki krajowe i zagraniczne z wyłączeniem funduszy typu ETF notowanych na rynku głównym oraz na rynkach alternatywnych. W przypadku GPW w zestawieniu ujęto spółki notowane na rynku głównym (oprócz akcji NFI) oraz na platformie NewConnect.

² Wskaźnik obrotu liczony jako stosunek obrotów w danym roku do kapitalizacji na koniec roku.

Źródło: obliczenia NBP na podstawie danych FESE.

Wykres 5.2.26. IPO na wybranych rynkach europejskich w 2009 r.

Uwaga: BME (Bolsas y Mercados Españoles) to sojusz czterech hiszpańskich giełd w: Madrycie, Barcelonie, Walencji i Bilbao.

Źródło: World Federation of Exchanges.

Tabela 5.4.1. Średnie dzienne obroty netto na krajowym rynku instrumentów pochodnych w latach 2006-2009 (w mln zł)

	2006	2007	2008	2009
Pozagieldowe instrumenty pochodne	9.244,9	13.159,3	14.817,0	5.912,2
- procentowe instrumenty pochodne	7.397,4	10.227,4	11.373,4	3.954,0
- walutowe instrumenty pochodne	1.847,5	2.932,0	3.443,6	1.958,2
Gieldowe instrumenty pochodne	797,6	1.411,0	1.255,2	1.059,8
- procentowe instrumenty pochodne	5,3	0,8	-	-
- walutowe instrumenty pochodne	0,4	0,7	14,4	23,4
- instrumenty związane z rynkiem akcji	791,9	1.409,5	1.240,8	1.036,5
- w tym <i>futures</i> na WIG20	742,8	1.343,2	1.198,7	995,1

Uwaga: obroty dla rynku pozagieldowego wyliczono według wartości nominalnej, a dla rynku gieldowego według kwot rozliczenia transakcji. Rynek gieldowy obejmuje jedynie instrumenty notowane na GPW. Dla tego rynku uwzględniono transakcje sesyjne i pakietowe. Obrót gieldowymi instrumentami pochodnymi stopy procentowej na GPW był w latach 2008-2009 zawieszony. Kategoria „instrumenty walutowe” dla rynku pozagieldowego nie obejmuje transakcji *fx swap*. Dla rynku OTC wyeliminowano wpływ zmian w populacji banków pełniących funkcję DRP.

Źródło: opracowanie NBP na podstawie danych NBP pochodzących od DRP oraz danych GPW.

5. Które miejsce zajęła Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie w roku 2009, pod względem ilości IPO (pierwszych ofert na rynku publicznym) oraz wartości spółek wprowadzonych do obrotu gieldowego.

- Drugie miejsce (wspólnie z BME) pod względem liczby IPO, czwarte pod względem wartości
- Drugie miejsce (wspólnie z BME) pod względem liczby IPO, piąte pod względem wartości
- Drugie miejsce (wspólnie z BME) pod względem liczby IPO, trzecie pod względem wartości
- Czwarte miejsce pod względem liczby IPO, trzecie pod względem wartości

Załącznik 4 - Kejs 3 „Wybór źródła pozyskania kapitału”.

Rozwiązanie kesju „Wybór źródła pozyskania kapitału”

Firma Intelres sp. z o.o. planuje uruchomić produkcję nowego preparatu, który może być wykorzystywany w przemyśle kosmetycznym. Testy nowego produktu przebiegły pomyślnie, badania rynku wykazały, iż zapotrzebowania na ten wyrób powinno być wysokie. Aby uruchomić produkcję potrzebny jest kapitał w wysokości 1 miliona złotych. Obecnie firma jest mocno zadłużona, a dotychczasowi udziałowcy (Jan Kowalski i Irena Nowak) nie mają kapitału aby dokapitalizować swoją spółkę.

1. **W jaki sposób firma Intelres sp. z o.o. może zrealizować swój projekt inwestycyjny?**
 - a. Firma Intelres sp z o.o. powinna znaleźć odpowiedni podmiot, który mógłby zrealizować prace związane z nową inwestycją. Głównym kryterium wyboru powinna być cena.
 - b. Firma powinna pozyskać nowy kapitał. Jedynym racjonalnym rozwiązaniem będzie sprzedaż nowych udziałów firmy nowym inwestorom.
 - c. Firma Intelres powinna zwrócić się do banku o udzielenie kredytu na realizację inwestycji.
 - d. Dotychczasowi udziałowcy firmy powinni objąć nowe udziały zasilając ją w ten sposób kapitałem niezbędnym do realizacji inwestycji.
2. **Udziałowcy firmy chcieliby się znaleźć na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie lub na Rynku NewConnect. Jakie kroki powinni podjąć w tym celu?**
 - a. W pierwszej kolejności powinni podjąć kroki zmierzające do przekształcenia spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w spółkę akcyjną, ponieważ ona ma prawo emitować akcje.
 - b. Spółka powinna podjąć decyzję o emisji akcji i przystąpić do działań promujących nową emisję akcji.
 - c. Spółka powinna wystąpić o zgodę na notowanie swoich akcji do władz giełdy. Do czasu uzyskania zgody powinna zająć się promowaniem nowej emisji (informacje i ogłoszenia w mediach, spotkania z potencjalnymi inwestorami).
3. **Spółka Intelres powstała rok temu. Do tej pory nie uzyskiwała znaczących przychodów (przychody za ostatni rok to 1 milion złotych, spółka poniosła stratę netto w wysokości 100 tysięcy złotych). Który z rynków prowadzonych przez GPW będzie odpowiednim miejscem do notowania akcji takiego przedsiębiorstwa?**
 - a. Główny parkiet Giełdy Papierów Wartościowych.
 - b. Rynek NewConnect (Rynek NewConnect jest przeznaczony dla małych spółek, o krótkiej historii działania, często przynoszących straty)
 - c. Rynek Catalyst
4. **Do ilu osób (maksymalnie) może zostać skierowana emisja prywatna (private placement)?**

• Pytanie otwarte: 100

Podpowiedź1: W poprzedniej ustawie określono ilość osób, do których można skierować ofertę prywatną na 300. W obecnie obowiązującej ustawie jest to liczba istotnie mniejsza.

Podpowiedź2: Jest to liczba 100.

5. **Firma Intelres prognozuje, że w przyszłym roku uda się jej zrealizować zysk na poziomie 100 000 złotych. Po przekształceniu w spółkę akcyjną dotychczasowi właściciele będą posiadali 500 000 akcji, kolejne 500 000 akcji ma zostać zaoferowane nowym inwestorom w ramach emisji prywatnej. Aby przeprowadzić emisję prywatną spółka musi podpisać umowę z autoryzowanym doradcą. Firma otrzymała oferty przeprowadzenia emisji od trzech autoryzowanych doradców. Pomóż zdecydować, którą firmę wybrać.**
 - a. Intelres powinien wybrać ofertę firmy Fast Capital S.A.
 - b. Intelres powinien wybrać ofertę firmy A&A Doradztwo Finansowe.
 - c. Intelres powinien wybrać ofertę firmy Focus Advisers sp z o.o.

Podpowiedź1: Policz, w którym przypadku firma pozyska największy kapitał netto (po uwzględnieniu kosztów doradcy).

Podpowiedź2: Prognozowany zysk na jedną akcję firmy wyniesie 0,1 zł. Żeby policzyć cenę sprzedaży, którą gwarantują poszczególni doradcy trzeba przemnożyć zysk na jedną akcję przez współczynnik cena do zysku.

Załącznik

Twoja firma doradcza otrzymała oferty trzech autoryzowanych doradców, którzy zgodzili się podjąć prace związane z przygotowaniem i przeprowadzeniem oferty prywatnej spółki:

- Fast Capital S.A.
- Focus Advisers sp z o.o.
- A&A Doradztwo Finansowe

Firma Fast Capital S.A. po przeprowadzeniu wstępnego wywiadu wśród zainteresowanych inwestorów dała gwarancję sprzedaży 500.000 akcji przy wskaźniku cena do zysku (dla prognozowanych przyszłorocznych zysków) na poziomie 10.

Firma Focus Advisers sp z o.o. po przeprowadzeniu wstępnego wywiadu wśród zainteresowanych inwestorów dała gwarancję sprzedaży 500.000 akcji przy wskaźniku cena do zysku (dla prognozowanych przyszłorocznych zysków) na poziomie 11.

Firma A&A Doradztwo Finansowe po przeprowadzeniu wstępnego wywiadu wśród zainteresowanych inwestorów dała gwarancję sprzedaży 500.000 akcji przy wskaźniku cena do zysku (dla prognozowanych przyszłorocznych zysków) na poziomie 12

Proponowane ceny za przeprowadzenie całości prac niezbędnych do debiutu spółki na NewConnect zostały oszacowane przez doradców w następujący sposób.

- Fast Capital S.A. – 10% od wartości przeprowadzonej oferty
 - Focus Advisers sp z o.o. – 50.000 złotych +5% od wartości przeprowadzonej oferty
 - A&A Doradztwo Finansowe – 100.000 złotych
-

6. Jeśli inwestorzy kupią akcje Intelres po 1 złoty i 20 groszy i sprzedadzą je na pierwszej sesji na rynku NewConnect po 1,44 złotego, jaką osiągną stopę zwrotu ze swojej inwestycji? (pomiń w swoich obliczeniach prowizję zapłaconą od sprzedaży akcji).

- 20%**
- 10%
- 5%
- 25%

Lekcja 27. Inwestowanie na rynku finansowym

SCENARIUSZ LEKCJI 27

	Opis
TEMAT LEKCJI	INWESTOWANIE NA RYNKU FINANSOWYM
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Elementy wykładu, prezentacja, praca z materiałem źródłowym, komputer z dostępem do Internetu.
FORMY PRACY	Praca indywidualna Praca w grupie
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Karty z zadaniami do wykonania, z dostępem do Internetu projektor multimedialny, prezentacja multimedialna w MS Power Point, ekran, tablica.
CEL OGÓLNY:	Doskonalenie umiejętności kojarzenia poznanej teorii z rzeczywistością, kształtowanie postawy logicznego myślenia, wyciągania wniosków, rozwijanie umiejętności pracy w zespole, dbałość o poprawny język ekonomiczny, kształcenie umiejętności autoprezentacji i prezentacji pracy grupy
CELE SZCZEGÓŁOWE	Po zajęciach uczeń/uczennica powinien/powinna: <ul style="list-style-type: none">• Umieć wyjaśnić podstawowe pojęcia związane z inwestowaniem• Znać związek pomiędzy ryzykiem a potencjalną stopą zwrotu• Obliczać wartość przyszłych oszczędności
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none">• aktywność ucznia/uczennicy na lekcji,• poprawność wykonywania zadań,• aktywność pracy w grupie.

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	1. Przypomnienie wiadomości na temat funkcjonowania rynku finansowego	Pogadanka	
	2. Oglądanie filmu dotyczącego inwestowania i oszczędzania		Załącznik 1 Link do filmu ¹⁰
	3. Podsumowanie przez nauczyciela/nauczycielkę najważniejszych treści zawartych w materiale filmowym, dyskusja, zadawanie pytań dotyczących podstawowych pojęć związanych z inwestowaniem	Pogadanka	
	4. Wprowadzenie do tematyki obliczania wartości przyszłej inwestycji	Elementy wykładu, Prezentacja	Załącznik 2 Prezentacja multimedialna pt. „Wprowadzenie do tematyki obliczania wartości przyszłej inwestycji” ¹¹
	5. Praca w grupach – obliczanie wartości przyszłej inwestycji, można wykorzystać kalkulator wartości przyszłej i wartości przyszłej renty	Praca w grupach,	Załącznik 3 Kalkulator wartości przyszłej ¹² Załącznik 4 Kalkulator wartości przyszłej renty ¹³
	6. Dalsza część prezentacji poświęconej tematyce obliczania wartości przyszłej	Elementy wykładu, Prezentacja	Załącznik 2 Prezentacja multimedialna
II	1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcje i ocenia prace uczniów/uczennic na podstawie ich aktywności i pracy na lekcji.	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik 1 Link do filmu:

http://www.nbportal.pl/pl/np/animacje/filmy_animowane/pieniaz/oszczedz_i_inwestowanie

Załącznik 2 Prezentacja multimedialna – Prezentacja umieszczona w oddzielnym pliku

Załącznik 3 Kalkulator wartości przyszłej - arkusz Excel zamieszczony w oddzielnym pliku

Załącznik 4 Kalkulator wartości przyszłej renty - arkusz Excel zamieszczony w oddzielnym pliku

¹⁰Załącznik 1 Link do filmu

http://www.nbportal.pl/pl/np/animacje/filmy_animowane/pieniaz/oszczedz_i_inwestowanie

¹¹ Załącznik 2 Prezentacja multimedialna pt. „Wprowadzenie do tematyki obliczania wartości przyszłej inwestycji” umieszczona w oddzielnym pliku

¹² Załącznik 3 Kalkulator wartości przyszłej - arkusz Excel zamieszczony w oddzielnym pliku

¹³ Załącznik 4 Kalkulator wartości przyszłej renty - arkusz Excel zamieszczony w oddzielnym pliku

Lekcja 28. Inwestowanie na giełdzie papierów wartościowych w Warszawie. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca

SCENARIUSZ LEKCJI 28

	Opis
TEMAT LEKCJI	INWESTOWANIE NA GIEŁDZIE PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH W WARSZAWIE
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Pogadanka , prezentacja, pokaz, elementy wykładu, Praca z kejssem w ramach programu Wirtualny Doradca pod kierunkiem nauczyciela/nauczycielki
FORMY PRACY	Praca indywidualna Praca w grupie
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Karty z zadaniami do wykonania, projektor multimedialny, prezentacja multimedialna w MS Power Point, ekran, tablica, gra Wirtualny Doradca, laboratorium komputerowe z dostępem do Internetu, instrukcja do gry
CEL OGÓLNY:	Doskonalenie umiejętności kojarzenia poznanej teorii z rzeczywistością, kształtowanie postawy logicznego myślenia, wyciągania wniosków, rozwijanie umiejętności pracy w zespole, dbałość o poprawny język ekonomiczny, kształcenie umiejętności autoprezentacji i prezentacji pracy grupy
CELE SZCZEGÓŁOWE	Po zajęciach uczeń powinien: <ul style="list-style-type: none"> • Rozumieć istotę funkcjonowania giełd papierów wartościowych • Znać podstawowe rodzaje instrumentów notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie • Wyjaśnić pojęcie inwestowania i ryzyka inwestycyjnego
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none"> • poprawność wykonania zadania (punkty w grze) • aktywność pracy w grupie • poprawność wykonywania poleceń • zaangażowanie uczniów/uczennic podczas lekcji • sposób przedstawiania argumentowania stanowiska podczas lekcji

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	1. Przypomnienie wiadomości na temat obrotu instrumentami finansowymi, rynku pierwotnego i wtórnego.	Pogadanka	
	2. Oglądanie prezentacji poświęconej funkcjonowaniu GPW w Warszawie		Załącznik 1 Link do prezentacji ¹⁴
	3. Praca w grupach uczniowie/uczennice rozwiązują kejs: pt. „Początkujący inwestor”(Załącznik 2)	Praca z kejsami	Załącznik 2 Kejs 4 pt. „Początkujący inwestor”. (Gra WD – zakładka: Rynek finansowy w gospodarce – Początkujący inwestor)
	4. Praca w grupach uczniowie/uczennice rozwiązują kejs: pt. „Inwestycje”(Załącznik 3)	Praca z kejsami	Załącznik 3. Kejs 5 pt. „Inwestycje”. (Gra WD – zakładka: Rynek finansowy w gospodarce – Inwestycje)
	Rozszerzenie		
5. Praca w grupach uczniowie/uczennice rozwiązują kejs: pt. „Strategia inwestycyjna”(Załącznik 4)	Praca z kejsami	Załącznik 4. Kejs 6 pt. „Strategia inwestycyjna”. (Gra WD – zakładka: Rynek finansowy w gospodarce – Strategia inwestycyjna)	
6. Krótkie wprowadzenie przez nauczyciela do problematyki wskaźników rynkowych	Elementy wykładu		
7. Praca w grupach, analiza danych zawartych w podsumowaniu notowań giełdowych (dowolna gazeta z notowaniami giełdowymi lub analiza podsumowania sesji dostępnego na stronie www.gpw.pl)	Praca nad materiałem źródłowym		

¹⁴ Załącznik 1 Link do prezentacji

http://www.nbportal.pl/pl/np/animacje/prezentacje/rynek_kapitalowy/instrumenty-gpw

	8. Dyskusja, zadawanie przez nauczyciela pytań dotyczących danych rynkowych	Pogadanka	
II	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję, poprzez dyskusję i rozmowę z uczniami/uczennicami, co najbardziej ich zainteresowało, jakie elementy przeprowadzonej lekcji były najatrakcyjniejsze. 2. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje wyniki osiągnięte przez poszczególne zespoły w grze Wirtualny Doradca 	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik1 Link do prezentacji:

http://www.nbportal.pl/pl/np/animacje/prezentacje/rynek_kapitalowy/instrumenty-gpw

Załącznik 2 Kejs 4 pt. „Początkujący inwestor”.

Załącznik 3 Kejs 5 pt. „Inwestycje”.

Załącznik 4 Kejs 6 pt. „Strategia inwestycyjna”.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 2 - Kejs 4 „Początkujący inwestor”.

Rozwiązanie kejsu „Początkujący inwestor”

Anna wygrała w konkursie 10.000 złotych, zastanawia się nad sposobem ich zainwestowania. Chciałaby spróbować zacząć inwestować na rynku akcji, ale brakuje jej doświadczenia. Twoje zadanie to doradzenie jej w procesie podejmowania decyzji.

Rozwiązanie kejsu „Początkujący inwestor”:

1. Anna chciałaby zainwestować posiadane pieniądze na dłuższy okres czasu (kilka lat), akceptuje ryzyko znaczących zmian wartości portfela. Jak nazwałbyś/łabyś cel inwestycyjny Anny?

- Jest to cel inwestycyjny, który można określić jako bieżący dochód
- Jest to cel inwestycyjny, który określić można jako wzrost kapitału**
- Jest to cel inwestycyjny, który można określić jako zachowanie kapitału

2. Anna chciałaby wiedzieć na jakie zyski może liczyć inwestując na rynku akcji. Pomóż jej odpowiedzieć na takie pytania analizując statystyki Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie. Jakie były trzy najwyższe roczne stopy zysku jakie można było osiągnąć na rynku (mierzone zmianą wartości indeksu wszystkich spółek - WIG)?

- Najwyższa: 132%, druga: 46%, trzecia: 34%
- Najwyższa: 132%, druga: 100,69%, trzecia: 44,54%
- Najwyższa: 1095%, druga: 46.85%, trzecia: 44.92%**

Załącznik

Podstawowe statystyki GPW

stan na listopad 2010

Rok	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997	1996	1995	1994	1993	1992	1991
Kurs USD na koniec okresu	3,13	2,85	2,96	2,46	2,91	3,26	2,99	3,74	3,84	3,99	4,14	4,15	3,50	3,52	2,88	2,47	2,44	2,13	bd	bd
Kurs EURO na koniec okresu	4,07	4,11	4,17	3,61	3,83	3,86	4,08	4,72	4,02	3,52	3,85	4,17	4,09	3,89	3,57	3,16	2,97	2,39	bd	bd
Liczba sesji	231	252	251	249	251	251	255	251	249	250	250	249	250	249	250	249	188	152	100	36
Liczba rachunków inwestycyjnych (tys.)	—	1 133	1 029	997	909	853	851	947	1 016	1 085	1 236	1 158	1 262	1 181	894	808	831	281	76	54
Liczba notowanych instrumentów																				
Spółki	396	379	374	351	284	255	230	203	217	230	225	221	198	143	83	65	44	22	16	9
w tym zagraniczne	25	25	25	23	12	7	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
liczba debentur	27	13	33	81	38	35	36	5	6	9	13	28	57	62	18	21	22	6	7	9
liczba wycofań	10	8	10	14	9	10	9	19	4	9	5	2	2	0	0	0	0	0	0	0
Obligacje	50	51	51	57	65	76	81	70	61	53	48	47	44	44	42	33	20	10	5	—
w tym zagraniczne	3	3	3	4	4	4	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kontrakty terminowe	52	37	40	42	48	54	49	51	46	40	16	13	7	—	—	—	—	—	—	—
Opcje	102	110	138	98	154	122	18	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wartości indeksów																				
WIG20	2 611,60	2 388,72	1 789,73	3 456,05	3 285,49	2 654,95	1 960,57	1 574,04	1 175,64	1 208,34	1 816,19	1 788,60	1 241,20	1 487,20	1 441,80	791,90	732,00	—	—	—
mWIG40	2 693,65	2 346,14	1 511,27	4 028,37	3 733,26	2 207,74	1 730,10	1 269,34	950,24	1 020,49	1 004,68	1 114,80	787,40	1 000,00	—	—	—	—	—	—
sWIG80	11 730,92	11 090,93	6 852,79	15 917,92	12 716,59	5 471,33	4 738,62	2 740,68	1 365,62	1 763,73	2 748,62	2 085,90	1 674,50	3 284,50	2 661,70	1 007,40	1 000,00	—	—	—
WIG	45 361,07	39 985,99	27 228,64	55 648,54	50 411,82	35 600,79	26 636,19	20 820,07	14 366,65	13 922,16	17 847,55	18 083,60	12 795,60	14 668,00	14 342,80	7 585,90	7 473,10	12 439,00	1 040,70	919,10
TechWIG	—	—	—	1 052,13	1 201,50	844,41	666,26	571,86	356,07	590,21	1 456,91	1 000,00	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	104,30	97,96	58,71	59,76	59,01	59,80	61,10	66,10	124,00	—	—	—	—	—	—	—
WIG-PL	44 699,03	39 372,61	27 167,25	55 011,93	50 361,39	35 277,67	26 540,11	20 825,02	14 366,65	13 922,16	17 847,55	18 083,60	12 795,60	14 668,00	14 342,80	7 585,90	7 473,10	12 439,00	1 040,70	919,10
Stopy zwrotu indeksów																				
WIG20 (%)	9,33	33,47	-48,21	5,19	23,75	35,42	24,56	33,89	-2,70	-33,46	3,40	43,80	-16,20	1,10	82,10	8,20	—	—	—	—
mWIG40 (%)	14,81	55,24	-62,48	7,90	69,10	27,61	36,30	33,58	-6,88	1,57	-8,60	41,40	-22,30	—	—	—	—	—	—	—
sWIG80 (%)	5,77	61,85	-56,95	25,17	132,42	15,46	72,90	100,69	-22,57	-35,83	31,80	24,60	-49,00	23,40	164,20	0,70	—	—	—	—
WIG (%)	13,44	46,85	-51,07	10,39	41,60	33,66	27,94	44,92	3,19	-21,99	-1,30	41,30	-12,80	2,30	89,10	1,50	-39,90	1 095,30	13,20	-8,09
TechWIG (%)	—	—	—	-12,43	42,29	26,74	16,51	60,60	-39,67	-59,48	45,70	—	—	—	—	—	—	—	—	—
NIF (%)	—	—	—	—	—	6,47	66,85	-1,76	1,27	-1,32	-1,30	-7,60	-46,50	—	—	—	—	—	—	—
WIG-PL (%)	13,53	44,93	-50,62	9,23	42,76	32,92	27,44	44,95	3,19	-21,99	-1,30	41,30	-12,80	2,30	89,10	1,50	-39,90	1 095,30	13,20	—
Kapitalizacja																				
Spółki krajowe (mln zł)	520 598	421 178	267 359	509 887	437 719	308 418	214 313	140 001	110 565	103 370	130 085	123 411	72 442	43 766	24 000	11 271	7 450	5 845	351	161
Spółki zagraniczne (mln zł)	243 336	294 643	197 756	570 370	198 190	116 482	77 385	27 715	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Obligacje krajowe (mln zł)	476 510	406 112	362 704	349 184	324 087	286 982	226 541	181 785	149 961	99 041	74 103	58 559	51 686	32 625	26 458	12 922	5 129	2 417	0	—
Obligacje zagraniczne (mln zł)	586	586	586	719	720	1 129	796	806	511	229	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Akcje																						
Wartość obrotów ogółem (mln zł)	431 326	351 885	331 316	479 480	338 696	197 033	119 518	80 235	63 668	80 599	169 273	89 343	62 382	52 342	29 895	13 671	23 420	7 873	228	30		
Wartość obrotów sesyjnych (mln zł)	379 290	333 391	320 715	461 917	323 920	181 133	110 467	66 714	47 735	60 702	103 804	71 134	53 296	47 656	28 319	13 276	23 420	7 870	228	30		
Liczba transakcji na sesję	48 517	51 395	38 211	60 820	44 979	19 834	15 589	12 279	11 363	12 546	14 925	17 456	14 367	14 048	9 025	7 730	25 352	10 175	1 233	877		
Wartość obrotów w transakcjach pakietowych (mln zł)	52 036	18 494	10 601	17 563	14 776	15 900	9 051	13 521	15 933	19 897	65 469	18 210	9 085	4 686	1 575	395	—	3	—	—		
Liczba transakcji pakietowych	3 674	2 888	2 464	2 509	1 409	593	816	742	688	1 160	2 687	2 033	1 230	509	143	63	—	bd	—	—		
Wskaźniki akcji																						
C/Z*	18,40	14,30	11,00	17,70	10,10	15,50	24,40	79,00	70,30	15,90	28,50	36,20	16,30	13,20	12,40	7,80	16,40	13,30	3,40	4,10		
C/WK*	1,16	1,04	1,57	2,83	1,95	2,06	1,86	1,51	1,35	1,28	1,98	1,91	1,43	1,33	1,96	1,47	3,43	2,14	0,60	0,47		
Stopa dywidendy (%)*	2,40	3,60	3,10	2,83	1,95	1,80	1,50	1,60	1,30	1,30	0,80	0,60	0,90	1,30	1,20	2,30	0,40	0,40	5,50	0,00		
Wskaźnik obrotu (%)	46,20	58,30	44,20	22,40	23,50	22,30	18,60	20,10	18,90	24,20	42,90	46,10	58,20	69,40	77,20	67,50	128,70	194,60	49,10	18,50		
Obbligacje																						
Wartość obrotów ogółem (mln zł)	2 521	2 951	4 999	3 495	5 536	5 507	8 353	12 673	4 131	5 133	4 590	4 766	8 581	13 488	16 219	19 276	3 300	557	21	—		
Wartość obrotów sesyjnych (mln zł)	2 132	2 862	4 499	3 264	5 488	5 059	7 820	7 840	3 986	5 093	4 381	4 676	4 950	5 653	5 905	4 154	2 149	301	21	—		
Liczba transakcji na sesję	81	94	118	116	161	210	411	410	330	525	534	544	602	1 235	1 048	140	115	72	48	—		
Wartość obrotów w transakcjach pakietowych (mln zł)	389	89	500	231	48	448	533	4 833	145	40	209	91	3 632	7 835	10 314	15 122	1 151	256	—	—		
Liczba transakcji pakietowych	14	20	74	111	55	35	113	1 278	45	13	45	38	327	422	480	660	bd	bd	—	—		
Kontrakty terminowe																						
Wartość obrotów (mln zł)	625 037	517 366	613 495	674 132	380 939	238 025	125 494	116 201	77 334	98 646	58 612	6 368	602	—	—	—	—	—	—	—		
Wolumen obrotu na sesję	56 126	53 272	48 741	38 064	25 442	21 428	14 153	16 860	12 755	15 019	6 064	836	97	—	—	—	—	—	—	—		
Wskaźnik płynności dla kontraktów na WIG20 (%)	220,00	201,80	240,20	260,90	175,80	170,40	164,70	207,00	177,30	621,00	68,60	15,20	2,20	—	—	—	—	—	—	—		
Otwarte pozycje na koniec okresu	131 969	110 199	73 475	53 430	73 946	33 418	30 270	22 535	19 283	12 815	11 952	5 360	699	—	—	—	—	—	—	—		
Opcje																						
Wartość obrotów (mln zł)	30 100	16 781	16 590	28 511	19 453	11 556	2 786	636	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Wartość obrotów wg premii (mln zł)	386	402	465	468	307	146	50	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Wolumen obrotu na sesję	2 633	1 673	1 301	1 603	1 306	1 014	309	299	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Wskaźnik płynności dla opcji na WIG20 (%)	10,80	6,80	6,60	11,10	8,90	8,60	3,80	3,70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Otwarte pozycje na koniec okresu	85 510	20 850	6 925	11 181	4 509	6 845	4 775	847	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		

* wskaźnik średnioroczny dla wszystkich spółek

2. Jakie jest ryzyko związane z inwestycjami w akcje? Jaka była najwyższa roczna strata jaką można było zanotować inwestując na GPW w Warszawie (mierzona zmianą indeksu WIG)?

- 62,06%
- 58%
- 51,07%**

Załącznik – załącznik taki sam jak w pytaniu 1

3. Anna chciałaby wiedzieć, jakie zyski można było osiągnąć na rynku w ciągu ostatnich 10 lat. Gdyby 10 lat temu (w roku 2000) inwestor zakupił na rynku akcje największych spółek za kwotę 10.000 złotych (zakładamy skład portfela identyczny z indeksem WIG20), ile pieniędzy posiadałby dziś (koniec roku 2010)? Do obliczenia wykorzystaj dane w załączniku. (Nie uwzględniaj ewentualnego podatku związanego ze sprzedażą akcji).

- 12579 złotych
- 12987 złotych
- 13756 złotych
- 14379 złotych**

Podpowiedź: Sprawdź jaka była wartość indeksu WIG 20 w roku 2000 i na koniec 2010. Oblicz różnicę procentową.

Załącznik – załącznik taki sam jak w pytaniu 1

4. Zysk wynoszący 43,79% w skali 10 lat oznacza, że inwestycja w największe spółki przynosiła średniorocznie 3,7% zysku. Anna chciałaby wiedzieć, jaki kapitał uzyskałaby gdyby swoje 10.000 złotych zainwestowała przy założeniu takiego zysku na okres 40 lat. Kwota, którą by uzyskała wynosi:

- 35789 zł
- 39879 zł
- 42871 zł
- 42771 zł**

Podpowiedź: Aby znaleźć wartość kapitału Anny trzeba wykorzystać wzór na wartość przyszłą (FV).

5. Ile pieniędzy na koncie posiadałaby osoba, która regularnie każdego roku przez 40 lat inwestowała na rynku 2000 złotych (przy założeniu średniej rocznej stopy zwrotu na poziomie średniej z ostatnich 10 lat dla największych spółek z Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie - 3,7%)?

- a. 153 742 zł
- b. 177141 zł
- c. 189 536 zł
- d. 198 465 zł

Podpowiedź: Aby obliczyć wartość oszczędności Anny należy skorzystać ze wzoru na wartość przyszłą renty (FVA)

Załącznik 3 - Kejs 5 pt. „Inwestycje”.

Rozwiązanie kejsu „Inwestycje”

Firma doradztwa finansowego zleciła Twojej firmie opracowanie analizy zyskowności obligacji występujących na polskim rynku finansowym. Twoim zadaniem jest analiza danych statystycznych i sformułowanie wniosków dotyczących charakterystyki tych instrumentów.

Rozwiązanie kejsu „Inwestycje”:

1. **Na początku analizy powinna znajdować się krótka charakterystyka najważniejszych instrumentów finansowych. Zapoznaj się z krótkim dokumentem dotyczącym obligacji. Charakteryzując obligacje skarbowe w Twoim raporcie znajdzie się informacja, że są one:**
 - a. Emitowane przez banki komercyjne
 - b. Emitowane głównie w celu gromadzenia rezerw finansowych
 - c. Emitowane przez Skarb Państwa
 - d. Emitowane przez NBP

Załącznik

Artykuł pochodzi ze strony: www.nbpportal.pl

Cenny papier - obligacje!

Autor: Wojciech Majerkiewicz

Wydatki budżetowe są w wielu państwach wyższe od dochodów (głównie z podatków). Pojawia się więc deficyt, dziura, którą rząd "łata" przez zaciągnięcie długu - w postaci sprzedaży wyemitowanych przez skarbu państwa papierów skarbowych - bonów i obligacji. Tak więc to co dla inwestorów jest lokatą kapitału, dla państwa jest długiem. Jak to wszystko działa?

Załóżmy, że w państwo X ściągają do swej kasy 100 mln z podatków nakładanych na obywateli (płacą oni zarówno podatki np. od swoich wynagrodzeń jak i podatek VAT, którym obciążony jest rachunek za każdy towar i usługę). Środki te wydawane są na różne cele, o czym decyduje parlament i rząd tego państwa. Jeśli pieniędzy z podatków wystarcza na wszystkie cele wyznaczone przez polityków i urzędników (czyli wydatki budżetu są nie większe niż owe przykładowe sto milionów), mówimy, że budżet jest zrównoważony (jeśli wydatki są równe wpływom) lub występuje nadwyżka budżetowa (jeśli wydatki są mniejsze od wpływów).

Niestety, rzeczywistość jest taka, że większość państw od lat wydaje więcej niż "zarabia" na podatkach, co prowadzi do tego, że nie tylko co roku pojawia się dziura budżetowa (deficyt), ale przez lata narasta zadłużenie (dług) skarbu państwa, główny składnik długu publicznego. Państwo bowiem nie może spłacić szybko swoich długów powstałych przez emisję papierów skarbowych (obligacji i bonów), a co więcej - musi zaciągać nowe długi (czyli emitować nowe papiery), żeby spłacić stare zobowiązania - czyli wypłacić odsetki i wykupić papiery sprzedane wcześniej inwestorom. Jeśli przez wiele lat sytuacja się powtarza, to potrzeby pożyczkowe państwa stają się naprawdę dużym problemem. Może się zdarzyć nawet tak, że państwo nie będzie w stanie terminowo i w całości wywiązywać się ze swoich zobowiązań - stało się tak zupełnie niedawno (pod koniec lat 90-tych) np. w Rosji. W pułapkę zadłużenia wpadła także PRL - w latach 70-tych zaciągnięto tak wiele długów zagranicznych, że na początku lat 80-tych PRL była praktycznie bankrutem, niezdolnym do obsługi swego zadłużenia - nie tylko do spłaty kapitału, ale nawet do terminowej wypłaty odsetek. Niewypłacalność grozi każdemu krajowi, którego politycy i władze w sposób nieodpowiedzialny zwiększają dług.

Obligacje i bony skarbowe - to papiery emitowane i sprzedawane przez rząd w celu sfinansowania deficytu. Bony to papiery krótkoterminowe (emitowane na okres do roku), zaś obligacje - średnio- i długoterminowe (od roku do kilkudziesięciu lat). Emisji i rodzajów papierów jest bardzo wiele. Obligacje różnią się nie tylko "długością życia" (np. 5, 10 czy 20 lat), ale konstrukcją (ceną nominalną, ceną emisyjną, sposobem naliczania i wypłaty odsetek) oraz walutą, w jakiej obligacje te są denominowane (w przypadku Polski są to obligacje np. w złotych, euro, dolarach, a nawet jenach).

Obligacje i bony skarbowe kupują instytucje finansowe (banki), ale i inwestorzy indywidualni, czyli my wszyscy, którzy chcą w ten sposób lokować swoje oszczędności. Dla inwestorów indywidualnych przeznaczone są obligacje skarbowe 2-, 3-, 4- i 10-letnie (obligacje emerytalne). Ich obrót i kupno odbywa się na dwa sposoby.

Pierwszy to tzw. rynek pierwotny - Ministerstwo Finansów, które emituje obligacje naszego Państwa, wyznaczyło do ich sprzedaży agenta emisji i został nim jeden z banków (dlatego obligacje można kupić w sieci placówek PKO Bank Polski i Punkty Obsługi Klienta Bankowego Domu Maklerskiego PKO BP). Żeby jednak zacząć lokować oszczędności w obligacjach należy mieć o nich pewien zasób wiedzy: umieć rozszyfrować oznaczenie, rozumieć różnicę między ceną emisyjną a dzienną, wartość nominalną, jakie są rodzaje oprocentowania, co oznacza określenie rentowność, okres odsetkowy. Do zakupu niezbędne są podstawowe dokumenty i posiadanie konta bankowego.

Drugim sposobem zakupu jest tzw. rynek wtórny. Jest on związany z obrotem obligacjami na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie i wymaga już nie tylko tej wiedzy wcześniejszej, ale i pewnej wiedzy z zakresu rynku giełdowego. Poza tym, że jest to sposób wymagający założenia tzw. rachunku maklerskiego, to jest to również sposób obciążony ryzykiem giełdowym.

Inwestorzy indywidualni mogą również, korzystając z pośrednictwa niektórych banków komercyjnych, kupować bony skarbowe. Możliwość ich zakupu, w związku ich specyficzna konstrukcją, mają jedynie inwestorzy, którzy mogą zainwestować znaczne sumy pieniędzy.

2. Gdzie na rynku pierwotnym można kupić w Polsce obligacje skarbowe?

- [W sieci placówek banku PKO BP](#)
- W dowolnym domu maklerskim
- W bankach z większościovym udziałem Skarbu Państwa
- W placówkach Banku Gospodarstwa Krajowego

3. Gdzie na rynku wtórnym można kupić obligacje skarbowe?

- na rynku NewConnect
- na rynku Catalyst
- [na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie](#)

4. Przeanalizuj dołączony dokument. Zapoznaj się z pojęciem ratingu. Jeśli masz informację, że obligacja firmy ABC S.A. posiada rating BBB, a obligacja firmy XYZ S.A ma rating A-. Która z nich jest bardziej ryzykowna?

- Nie da się tego jednoznacznie określić
- Bardziej ryzykowna jest obligacja XYZ
- [Bardziej ryzykowna jest obligacja spółki ABC](#)

Załącznik

Artykuł pochodzi ze strony: www.nbportal.pl

Ratingi dla atrakcyjnych

Autor: Wojciech Majerkiewicz

Na międzynarodowym rynku finansowym o pieniądze inwestorów poprzez emisje dłużnych papierów wartościowych zabiega wiele podmiotów. Mają one różną sytuację finansową i oferują odmienne warunki spłaty zaciągniętych pożyczek. W efekcie inwestorom trudno jest zorientować się jak znaczne ryzyko ponoszą powierzając im swoje pieniądze, a co za tym idzie, czy proponowane wynagrodzenie jest odpowiednie. Aby przeanalizować niezbędne informacje musieliby dysponować odpowiednią wiedzą i czasem. Znacznym ułatwieniem i wskazówką są dla nich ratingi.

Rating to niezależna i obiektywna ocena ryzyka kredytowego podmiotu zaciągającego dług na rynku. Takie opinie o możliwości obsługi zobowiązań płatniczych przez dany podmiot wydają wyspecjalizowane agencje ratingowe. Są to specjalistyczne instytucje doradztwa inwestycyjnego, które przeprowadzają jakościową klasyfikację dłużnych papierów wartościowych pod kątem wiarygodności finansowej ich emitentów oraz warunków panujących na rynku, w tym np. sytuacji politycznej.

Fakt, iż analiza ratingowa znacznie wykracza zakresem poza tradycyjną analizę finansową, stanowi o tym, iż ocena ta jest ważnym elementem uwzględnianym przez inwestorów przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych. W rezultacie rentowność obligacji, czyli cena jaką trzeba zapłacić za pożyczane w ten sposób pieniądze, jest ściśle związana z oceną przyznaną im przez agencje ratingowe. Ponadto przepisy prawne w wielu krajach ograniczają możliwości inwestowania tylko w bezpieczne dłużne papiery wartościowe, a poziom bezpieczeństwa oceniany jest właśnie na podstawie ratingów.

Dlatego oceny agencji ratingowych ważne są nie tylko dla inwestorów, ale także dla pożyczających pieniądze na rynkach finansowych. Rating może być nadany: emisji papierów dłużnych: obligacji lub krótkoterminowych papierów dłużnych lub podmiotowi zaciągającemu zobowiązanie na rynku finansowym. Na równi z firmami badaniu wiarygodności finansowej poddawane są rządy państw, w tym Polski.

Nadany już rating jest monitorowany przez agencję do momentu wykupu przeprowadzonej emisji. Agencja ma prawo w każdej chwili do weryfikacji nadanego ratingu (zarówno w górę jak i w dół) w przypadku, gdy wystąpią okoliczności lub zdarzenia uzasadniające taką decyzję.

Rating wyrażany jest odpowiednim symbolem literowym według przyjętej przez daną agencję ratingową skali. Czołowe agencje ratingowe oceniające dług publiczny Polski to: Moody's, Standard&Poor's oraz Fitch Rating, które stosują następujące skale długookresowe:

Opis\Agencja	Moody's Investors Service	Standard&Poor's	Fitch Rating
Poziom inwestycyjny - dobra sytuacja finansowa podmiotu daje gwarancję terminowej spłaty rat kapitałowych i odsetek; niskie ryzyko kredytowe	Aaa	AAA	AAA
	Aa	AA	AA
	A	A	A
	Baa	BBB	BBB
Poziom spekulacyjny - gwarancja spłaty rat i odsetek nie jest wystarczająca	Ba	BB	BB
	B	B	B
Wysokie ryzyko niewypłacalności, raty i odsetki płacone ze zwłoką	Caa, Ca, C	CCC, CC, C	CCC, CC, C
Niewypłacalność - co najmniej raz odsetki nie zostały zapłacone	D	D	DDD, DD, D

Do niektórych ocen dodawane mogą być znaki "+" i "-", dla określenia różnic w ramach jednej kategorii.

Pomiędzy oceną przyznaną danemu państwu jako dłużnikowi, a klasyfikacją podmiotów mających siedzibę na jego terytorium istnieje ścisła zależność - wiarygodność finansowa firmy nie może być wyższa niż wiarygodność finansowa kraju, z którego pochodzi. W rezultacie obniżenie oceny wiarygodności kredytowej państwa może utrudnić dostęp do tańszej pożyczki nawet firmie w bardzo dobrej sytuacji finansowej.

Autor artykułu

Wojciech Majerkiewicz

5. Na GPW w Warszawie jednoroczna obligacja zerokuponowa Skarbu Państwa (nie przynosząca odsetek, po roku właściciel obligacji otrzymuje zwrot wartości nominalnej w tym przypadku 1000 złotych) kosztuje 950 złotych. Firma chciałaby się dowiedzieć czy warto kupić takie obligacje jeśli roczna lokata bankowa przynosi dochód w wysokości 5%.

a. Bardziej opłacalna jest lokata bankowa

b. Bardziej opłacalna jest inwestycja w obligacje skarbowe

6. Jaką stopę zwrotu uzyskasz inwestując w taką obligację (kupujesz ją za 950 złotych, zakładamy brak prowizji maklerskiej)?

a. 5,1%

b. 5,16%

c. 5,20%

d. 5,26%

7. Jak jest dokładna realna stopa zwrotu z inwestycji w jednoroczną obligację o oprocentowaniu 6%, jeśli w tym samym czasie inflacja wynosi 4%?

a. 2%

b. 1,96%

c. 1,92%

d. 1,90%

Podpowiedź 1: Zależność pomiędzy realną a nominalną stopą zwrotu opisuje nam równanie Fishera.

Podpowiedź 2: Równanie Fishera jest następujące: $1 + \text{nominalna stopa zwrotu} = (1 + \text{realna stopa zwrotu}) * (1 + \text{inflacja})$, czyli $1 + 0.06 = (1 + \text{realna stopa zwrotu}) * (1 + 0.04)$.

Załącznik 4 - Kejs 6 pt. „Strategia inwestycyjna”.

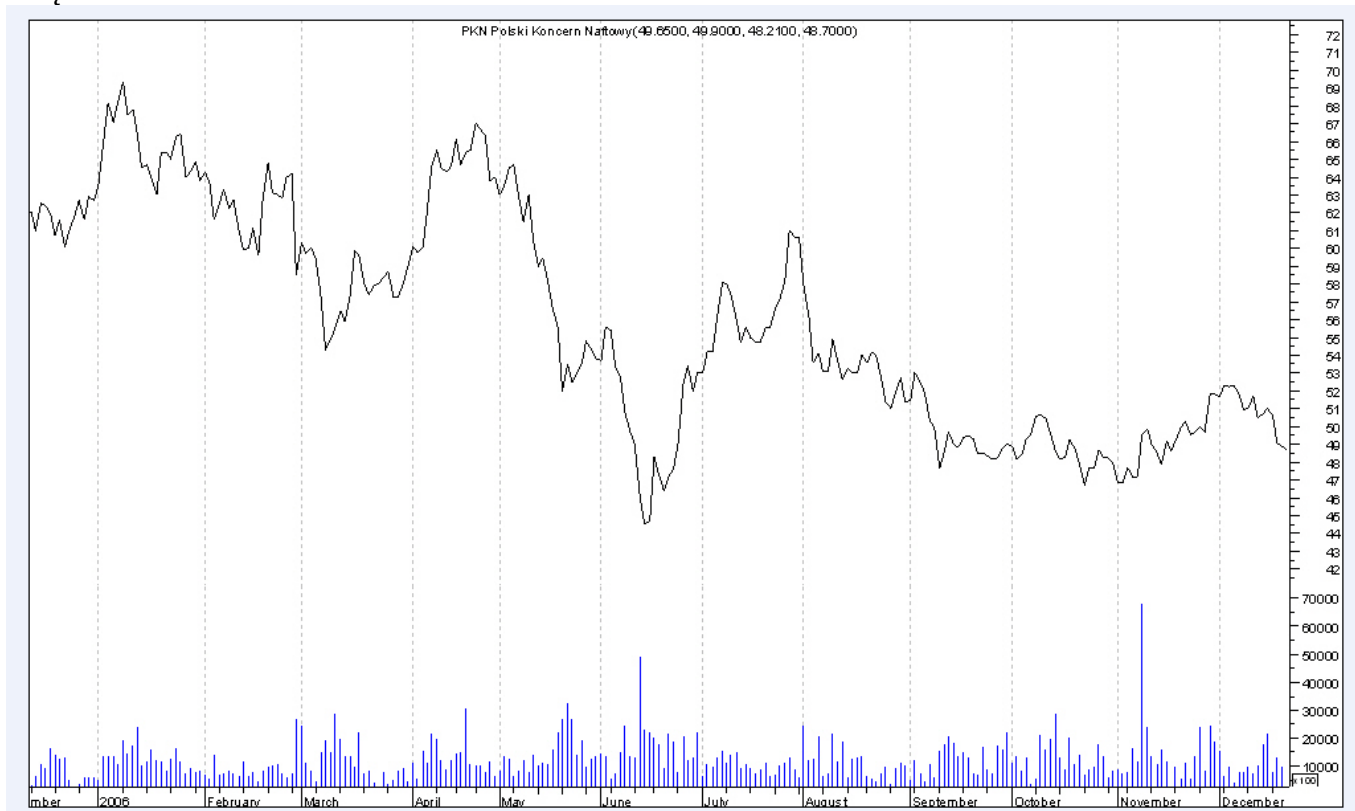
Rozwiązanie kejsu „Strategia inwestycyjna”

Andrzej jest początkującym inwestorem, zwrócił się do Twojej firmy o przeprowadzenie szkolenia dotyczącego narzędzi wspomagających proces podejmowania decyzji inwestycyjnych.

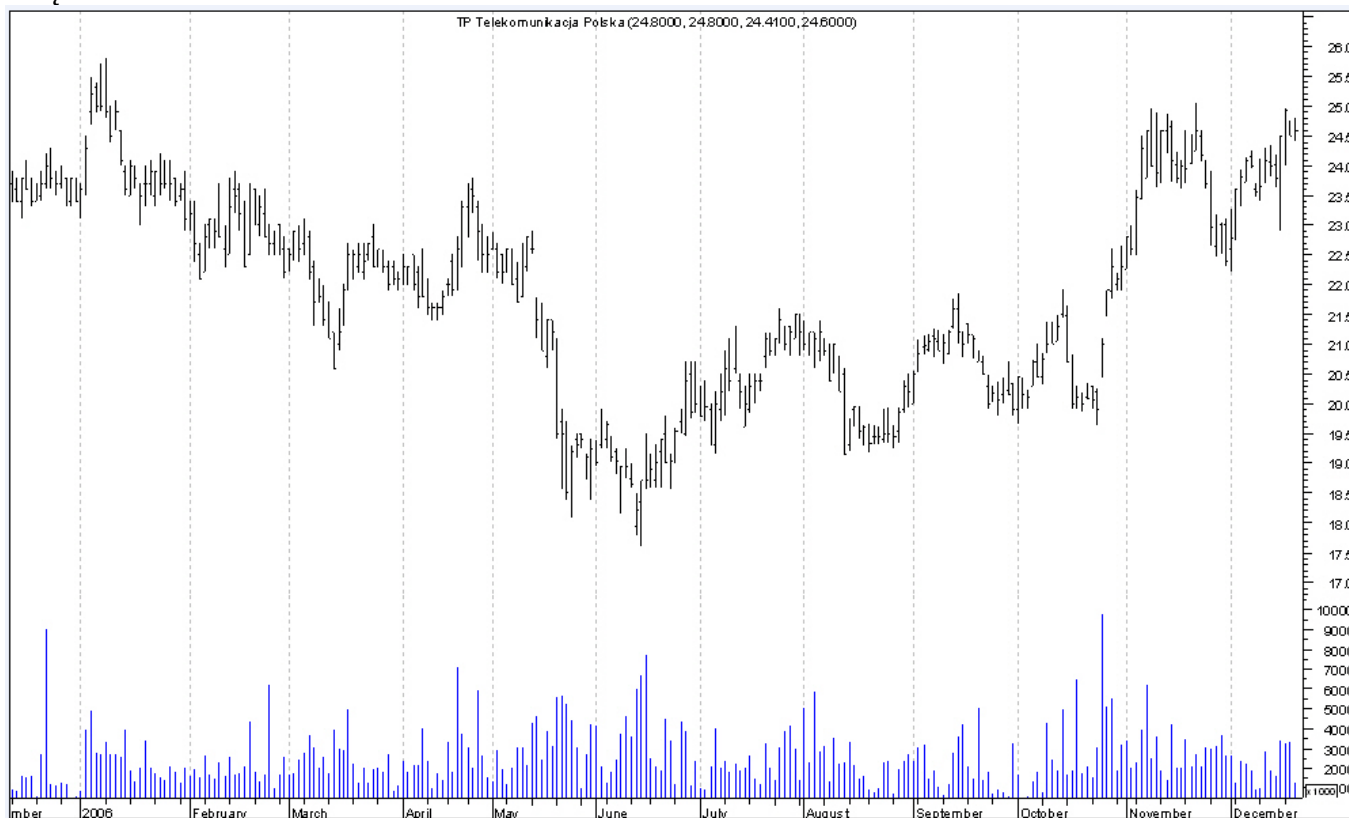
Rozwiązanie kejsu „Strategia inwestycyjna”:

- Jakimi rodzajami analiz posługują się zazwyczaj inwestorzy próbując wybrać instrument finansowy, który kupić?**
 - Analizą SWOT
 - Analizą dyskryminacyjną
 - Analizą pięciu sił Portera
 - Analizą techniczną**
- Andrzej chciałby wiedzieć czego dotyczy analiza techniczna, jakiego typu informacje są wykorzystywane do podejmowanie decyzji o kupnie lub sprzedaży instrumentów finansowych. Zaznacz, które informacje nie są przedmiotem zainteresowania analizy technicznej (w przypadku inwestycji w akcje spółki).**
 - Wykresy kursów
 - Wartość obrotów na danym instrumencie finansowym
 - Wskaźniki giełdowe
 - Dane finansowe**
- Przyjrzyj się dokładnie zamieszczonym w załączniku wykresom, są tam przedstawione trzy rodzaje wykresów wykorzystywanych w analizie technicznej wykres - liniowy, słupkowy i świecowy. Która forma przedstawienia danych dotyczących notowań instrumentów finansowych jest najbardziej popularna?**
 - Wykres liniowy (diagram 25)
 - Wykres słupkowy (diagram 27)
 - Wykres świecowy (diagram 32)**

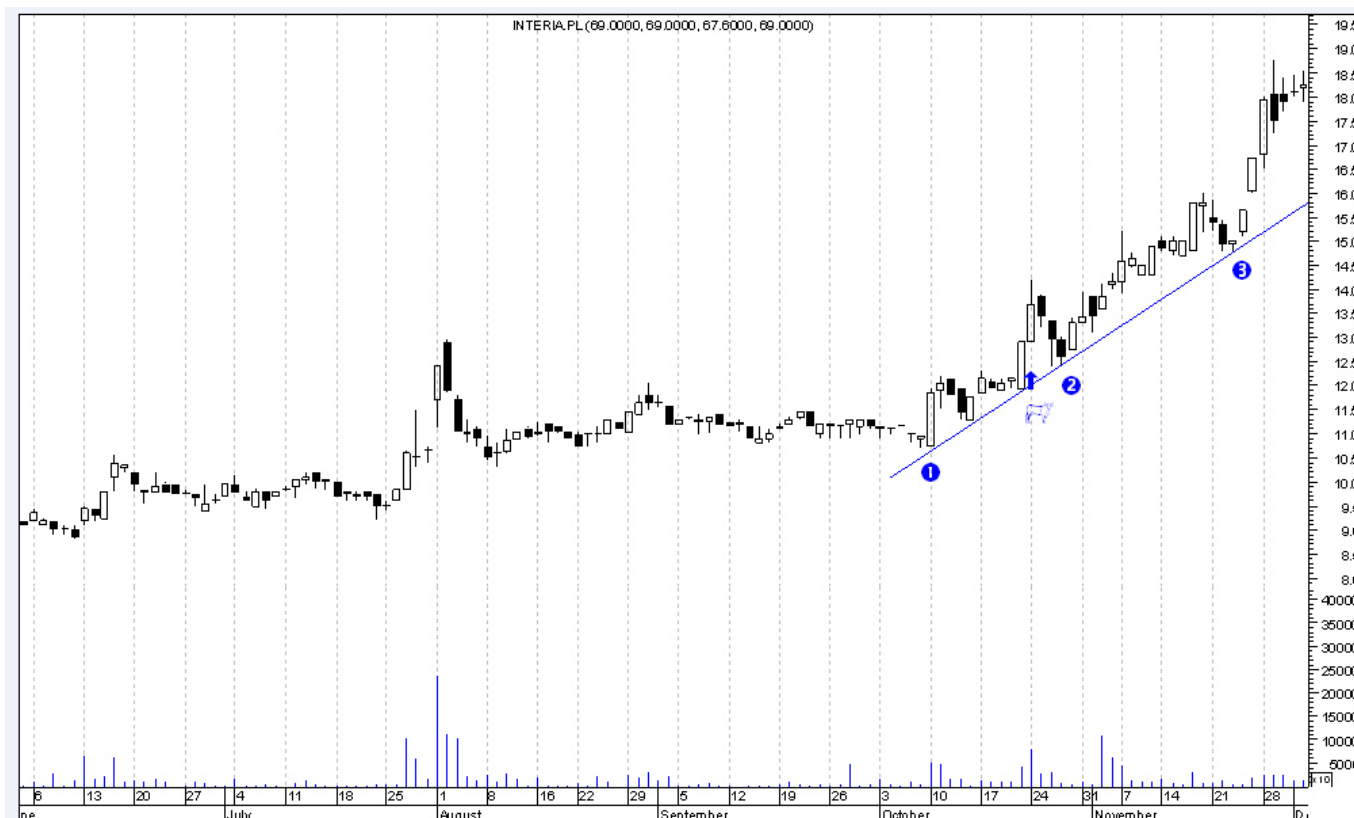
Załącznik 1

Załącznik 2

Załącznik 3

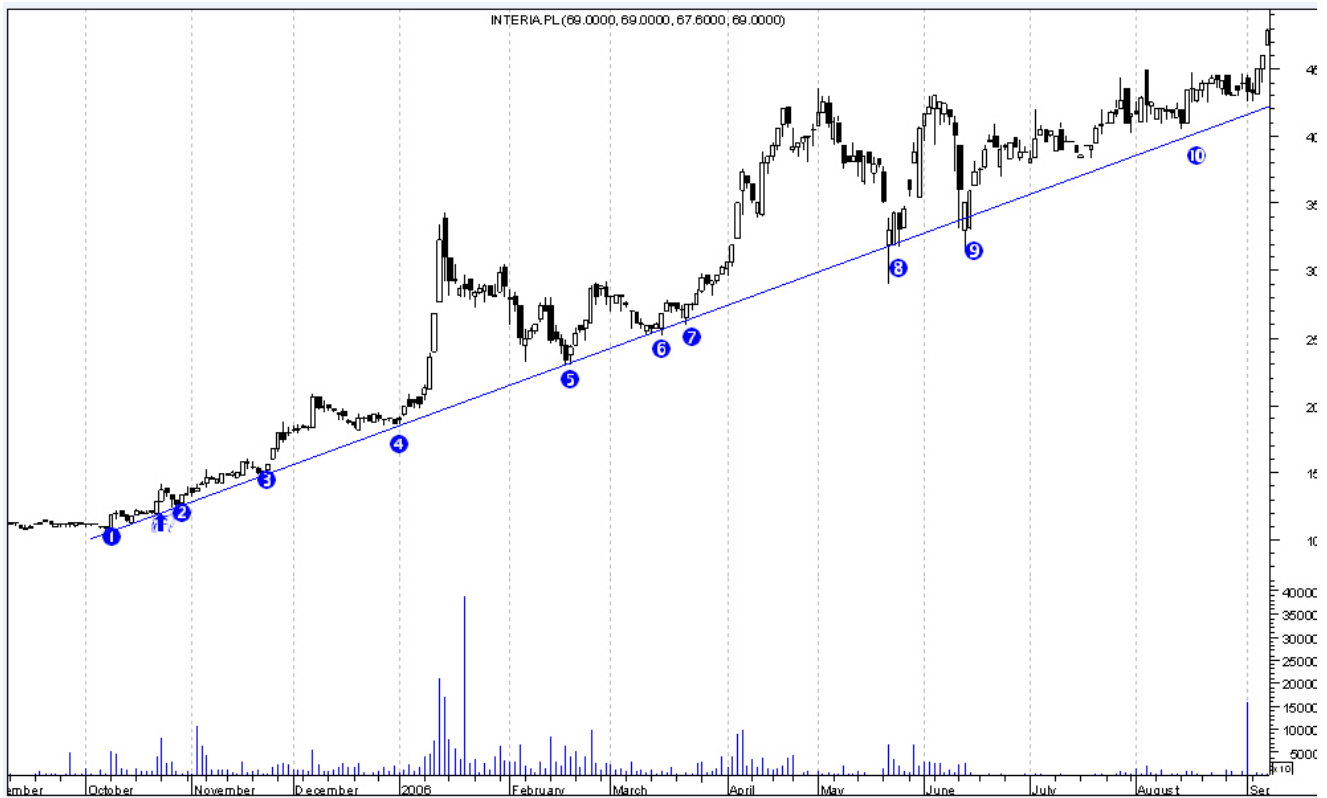

4. W załączonych plikach znajdują się przykłady spółek znajdujących się w wyraźnych trendach rynkowych: wzrostowym, spadkowym i horyzontalnym. W przypadku zidentyfikowania na rynku trendu jakie są zalecenia analizy technicznej?

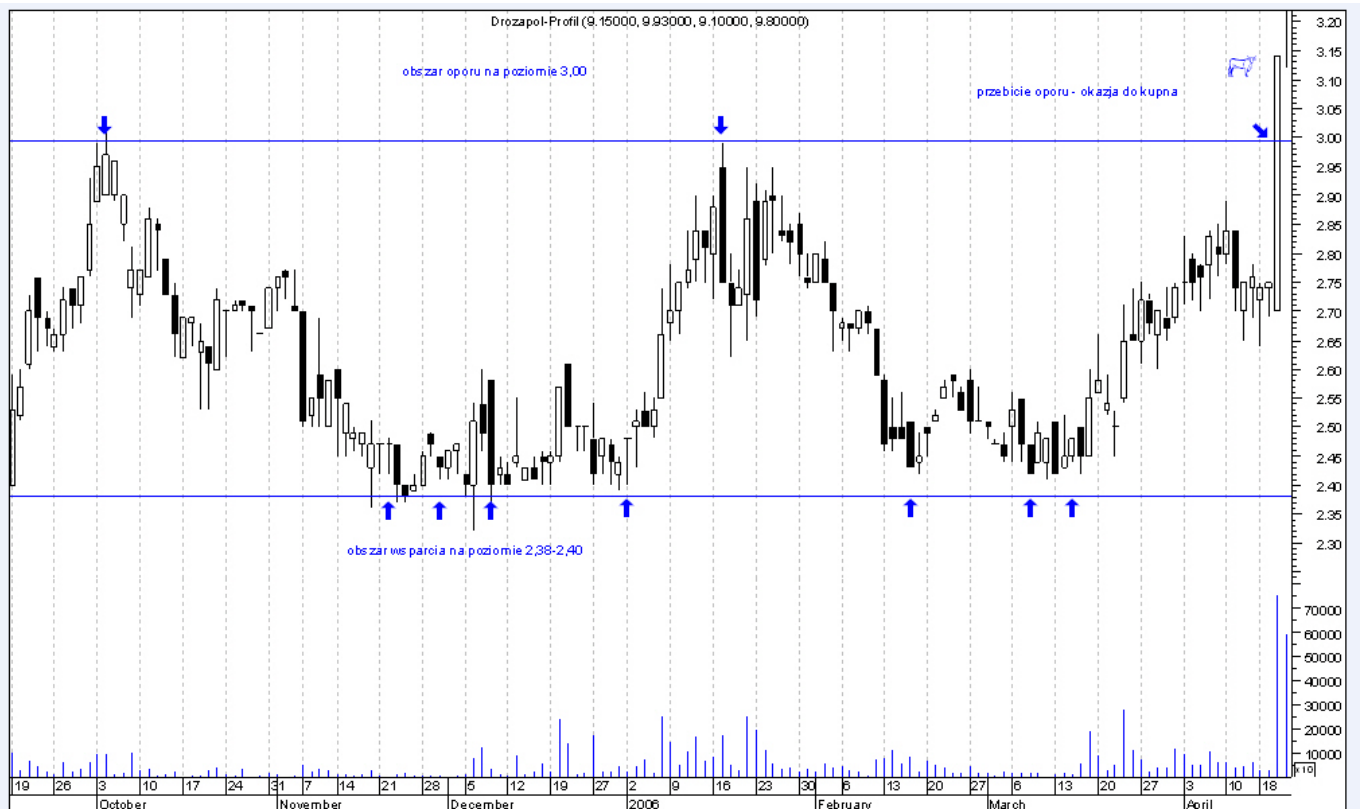
a. Należy dokonywać transakcji zgodnie z trendem rynkowym

- b. Należy próbować odgadnąć moment zmiany trendu, inwestujemy, więc przeciwnie do kierunku trendu
- c. Należy zbadać sytuację finansową przedsiębiorstwa w akcje, którego inwestujemy

Załącznik 1

Załącznik 2

Załącznik 3

Uwaga ! W dalszej części kejsu nie można jednoznacznie wskazać poprawnych i błędnych odpowiedzi. Różne decyzje inwestycyjne podjęte przez uczniów będą skutkowały różnym poziomem osiągniętego zysku. Celem kejsu jest pokazanie procesu podejmowania decyzji inwestycyjnych oraz wskazania jak duże mogą być trudności związane z prognozowaniem przyszłych kursów. Poprzez wytluszczenie zaznaczono ścieżkę decyzyjną, która w tej konkretnej sytuacji przynosi najwyższe zyski (nie oznacza to, że inne decyzje podjęte przez uczniów należy uznać za błędne).

5. Przyjrzyj się sytuacji na zamieszczonym w załączniku diagramie przedstawiającym autentyczne notowania spółki Gant. Jeśli posługiwałbyś/posługiwałabyś się analizą techniczną dobrym momentem na kupno jest zmiana trendu horyzontalnego na wzrostowy. Moment kupna sugeruje niebieska strzałka na wykresie. Załóżmy, że dokonano zakupu zgodnie z sugestią analizy technicznej. Dokonano inwestycji w spółkę Gant za kwotę 10.000 złotych. Kupiłeś/kupiłaś akcje spółki Gant po 10 zł. Po kilku dniach cena akcji wzrasta do 14 złotych. Twój zysk wynosi 4000 złotych. Na kolejnych sesjach kurs spada osiągając 12,5 złotego (odpowiada to zyskowi 2500 złotych). Czy decydujesz się na sprzedaż tych akcji ?
- Tak sprzedaje te akcję bojąc się, że będą spadały dalej
 - Sprzedam akcje jak ponownie będą kosztowały 14 złotych
 - Nie sprzedaję akcji**

Załącznik

6. Na kolejnych sesjach akcje spółki Gant spadają na jednej z sesji osiągają nawet cenę Twojego kupna. Co robisz trzymasz akcje dalej - ryzykując poniesienie strat, licząc na przyszły wzrost cen czy sprzedajesz je aby tego uniknąć?

a. Nie sprzedaję akcji

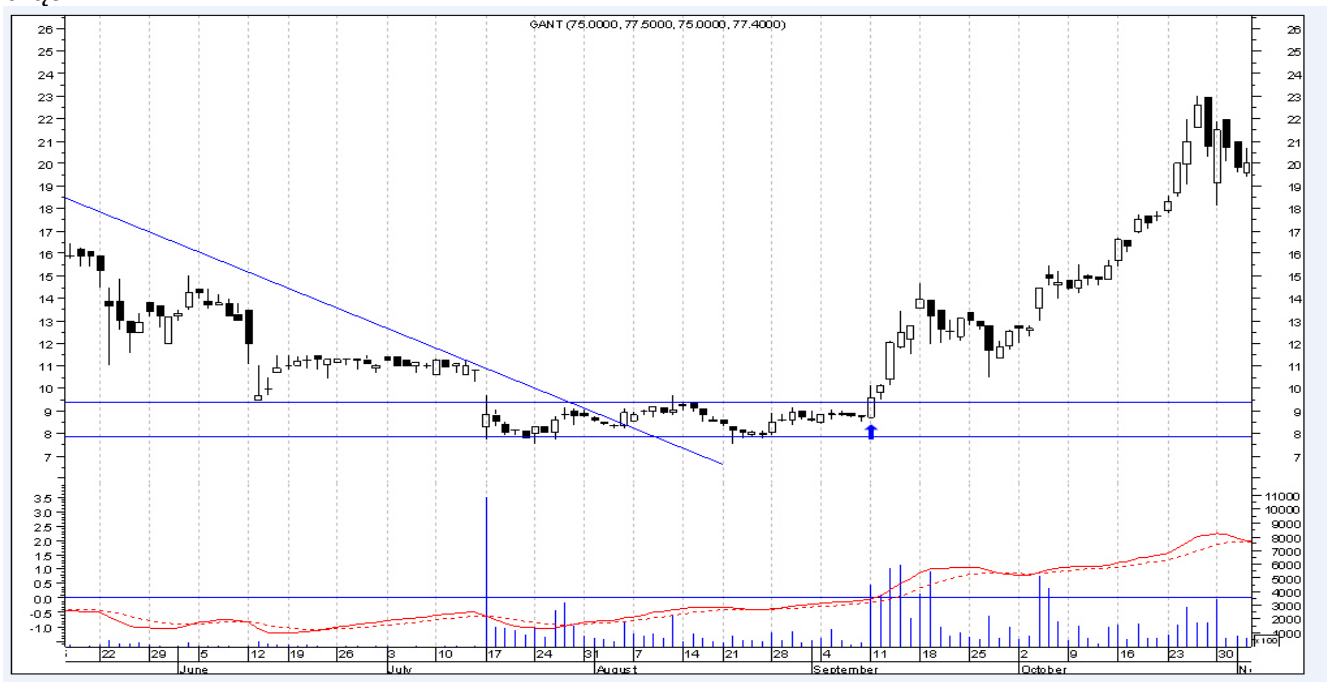
b. Sprzedaję akcje

7. Po kilku tygodniach sytuacja na akcjach spółki Gant wygląda tak jak na załączonym rysunku (diagram 17). Akcje kosztują teraz 20 złotych co oznacza dla Ciebie 100% zysk. Czy decydujesz się na sprzedaż tych akcji?

a. Tak

b. Nie

Załącznik

8. Diagram 18 pokazuje wykres spółki Gant po kilku miesiącach. Jak widać po kilku miesiącach akcje spółki kosztowały około 85 złotych, co oznaczałoby, że inwestor, który by ich nie sprzedał mógł zarobić nawet 75 000 złotych! Dlatego też znany gracz giełdowy, zwolennik analizy technicznej J. Livermore zwykł mawiać: „Akcje nigdy nie są za drogie, aby zacząć je kupować, ani zbyt tanie, by się ich pozbyć”. Kiedy akcje kupują zwolennicy analizy fundamentalnej?
- a. Kiedy wartość teoretyczna akcji jest znacząco wyższa od ich wartości rynkowej (w tym pytaniu to jest jedyna poprawna odpowiedź)
 - b. Kiedy akcje znajdują się w trendzie wzrostowym

PODSUMOWANIE WIADOMOŚCI

Lekcja 29. Podsumowanie wiadomości dot. rynku finansowego w gospodarce. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca

SCENARIUSZ LEKCJI 29

	Opis
TEMAT LEKCJI	ANALIZA OFERT FUNDUSZY INWESTYCYJNYCH - GRY
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Dyskusja, praca z kejsami w ramach programu Wirtualny Doradca pod kierunkiem nauczyciela/nauczycielki
FORMY PRACY	Praca w grupie, praca indywidualna
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Arkusze papieru, pisaki, gra Wirtualny Doradca, laboratorium komputerowe z dostępem do Internetu, instrukcja do gry
CEL OGÓLNY:	Przećwiczenie na grach symulacyjnych treści teoretycznych związanych z analizą ofert funduszy inwestycyjnych.
CELE SZCZEGÓŁOWE	<ul style="list-style-type: none"> • Uczeń/uczennica zna rodzaje działających na polskim rynku finansowym funduszy inwestycyjnych, • Uczeń/uczennica zna podstawową terminologię związaną z funduszami inwestycyjnymi, • Uczeń/uczennica zna zasady inwestowania w funduszach inwestycyjnych, • Uczeń/uczennica wie co należy wziąć pod uwagę oceniając ofertę funduszu inwestycyjnego,
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none"> • poprawność wykonania zadania (punkty w grze) • aktywność pracy w grupie • poprawność wykonywania poleceń • zaangażowanie uczniów/uczennic podczas lekcji • sposób przedstawiania argumentowania stanowiska podczas lekcji

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uczennice/uczniowie rozwiązują kejs pt.: „Fundusze” (Załącznik 1). Kejs obejmuje zagadnienia związane z lokowaniem środków w fundusze inwestycyjne. Podczas gry uczniowie tłumaczą swojemu klientowi specyfikę lokowania środków w fundusze inwestycyjne. Tłumaczą mu podstawowe zagadnienia i pojęcia. 2. Nauczyciel/ nauczycielka podsumowuje grę. 	Praca z kejssem, Dyskusja	<p>Załącznik 1. Kejs 7 „Fundusze”.</p> <p>(Gra WD – zakładka: Rynek finansowy w gospodarce – Fundusze)</p>
	<ol style="list-style-type: none"> 3. Uczennice/uczniowie rozwiązują kejs pt.: „Analiza profilu inwestycyjnego” (Załącznik 2), w której na konkretnym przykładzie uczniowie będą mogli dokonać wyboru najwłaściwszego funduszu inwestycyjnego. 4. Nauczyciel/ nauczycielka podsumowuje grę. 	Praca z kejssem, Dyskusja	<p>Załącznik 2. Kejs 8 „Analiza profilu inwestycyjnego”.</p> <p>(Gra WD – zakładka: Rynek finansowy w gospodarce – Analiza profilu inwestycyjnego)</p>
Rozszerzenie			
	<ol style="list-style-type: none"> 5. Uczennice/uczniowie rozwiązują kejs pt.: „Inwestycje w akcje i obligacje” (Załącznik 3), w której uczniowie/uczennice wraz z młodą osobą analizują zmieniającą się sytuację majątkową tej osoby w czasie. 6. Nauczyciel/ nauczycielka podsumowuje grę. 	Praca z kejssem, Dyskusja	<p>Załącznik 3. Kejs 9 pt. „Inwestycje w akcje i obligacje”.</p> <p>(Gra WD – zakładka: Rynek finansowy w gospodarce – Inwestycje w akcje i obligacje)</p>
	<ol style="list-style-type: none"> 7. Uczennice/uczniowie rozwiązują kejs pt.: „Emisja akcji” (Załącznik 4), w której uczniowie/uczennice wraz z młodą osobą analizują zmieniającą się sytuację majątkową tej osoby w czasie. 8. Nauczyciel/ nauczycielka podsumowuje grę. 	Praca z kejssem, Dyskusja	<p>Załącznik 4. Kejs 10 „Emisja akcji”.</p> <p>(Gra WD – zakładka: Rynek finansowy w gospodarce – Emisja akcji)</p>

	9. Na zakończenie lekcji nauczyciel/nauczycielka może rozdać uczniom/uczennicom testy sprawdzające z części dotyczącej rynku finansowego w gospodarce (Załącznik 5) .	Test	Załącznik 5 Baza pytań dotycząca części: Rynek finansowy w gospodarce
II	1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję, poprzez dyskusję i rozmowę z uczniami/uczennicami, co najbardziej ich zainteresowało, jakie elementy przeprowadzonej lekcji były najatrakcyjniejsze. 2. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje wyniki osiągnięte przez poszczególne zespoły w grze Wirtualny Doradca	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik 1. Kejs 7 „Fundusze”.

Załącznik 2. Kejs 8 „Analiza profilu inwestycyjnego”.

Załącznik 3. Kejs 9 „Inwestycje w akcje i obligacje”.

Załącznik 4. Kejs 10 „Emisja akcji”.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1 - Kejs 7 pt. „Fundusze”. (Załączniki do tego kesju znajdują się w odrębnym pliku)

Treść gry: „Fundusze”

W ramach działalności doradczej zaproponowano Ci pomoc w wyborze właściwego funduszu inwestycyjnego dla kilku osób.

1. **Zapoznaj się z charakterystyką kilku funduszy zarządzanych przez TFI Skarbiec. Zwróć uwagę na ryzyko i potencjalne stopy zwrotu oferowane przez poszczególne fundusze. Twoja wiedza na temat tych funduszy pomoże Ci doradzić, który z funduszy byłby najlepszy dla Twoich klientów.' Pierwszym Twoim klientem jest Magda (lat 55), oto jak charakteryzuje swoje cele inwestycyjne: "Chciałabym aby moje pieniądze były bezpieczne. Nie chcę ryzykować poniesienia żadnych strat. Ważna jest dla mnie możliwość sobodnego dysponowania pieniędzmi (nigdy nie wiem w którym momencie będę musiała wypłacić część pieniędzy".
Który z funduszy polecisz swojej klientce?**
 - a. [Skarbiec depozytowy.](#)
 - b. Skarbiec III filar.
 - c. Skarbiec gotówkowy.
 - d. Skarbiec kasa.
 - e. Skarbiec waga.
 - f. Skarbiec rynków surowcowych.
 - g. Skarbiec Akcja
2. **Drugi Twój klient Marek (lat 25) tak opisuje swoje cele inwestycyjne: "Lubię ryzyko. Inwestuję długoterminowo. Chciałbym uzyskać jak najwyższe zyski. Jestem gotowy na to, że okresowo moje inwestycje mogą przynosić straty". Który z funduszy scharkateryzowanych poprzednio byłby odpowiedni dla Marka?.**
 - a. Skarbiec rynków surowcowych.
 - b. [Skarbiec Akcja](#)
 - c. Skarbiec gotówkowy.
 - d. Skarbiec III filar.
 - e. Skarbiec kasa.
 - f. Skarbiec depozytowy.
 - g. Skarbiec waga.
3. **Twoja trzecia klientka Anna tak opisuje swoje cele inwestycyjne: "Chciałabym aby moje inwestycje przynosiły mi zyski wyższe niż lokata bankowa, jestem przygotowana na podjęcie rozsądnego poziomu ryzyka. Inwestuję swoje pieniądze na kilka lat". Który z funduszy scharkateryzowanych poprzednio byłby odpowiedni dla Anny?**
 - a. Skarbiec kasa.
 - b. Skarbiec III filar.
 - c. Skarbiec depozytowy.
 - d. Skarbiec gotówkowy.
 - e. Skarbiec rynków surowcowych.
 - f. [Skarbiec waga.](#)
 - g. Skarbiec akcja.
4. **Twoi klienci mają do Ciebie jeszcze jedno pytanie. Wyższe ryzyko poszczególnych funduszy jest związane z posiadaniem przez nie w portfelu większej ilości:10987,23**
 - a. Instrumentów rynku pieniężnego.
 - b. Obligacji skarbowych
 - c. [Akcji](#)

Załącznik 2. Kejs 8 „Analiza profilu inwestycyjnego”.

Treść gry pt.: „Analiza profilu inwestycyjnego”

Do Twojego biura wchodzi młody człowiek. Zaczynacie rozmawiać i klient informuje Cię, że posiada pewną kwotę pieniędzy i chciałby je zainwestować. Prosi Cie byś polecił mu odpowiedni fundusz inwestycyjny. Do wyboru masz trzy fundusze: akcji, papierów dłużnych oraz hybrydowy. Na podstawie informacji uzyskanych od klienta powinieneś wiedzieć, który z tych funduszy mu polecić.

Załącznik do kejsu

Najczęściej dzieli się te fundusze w zależności od ryzyka i przewidywanej stopy zwrotu na:

- **fundusze papierów dłużnych, zwane też funduszami obligacji, rynku pieniężnego, stabilnego wzrostu, ochrony kapitału** - w głównej mierze środki tych funduszy przechowywane są w najbezpieczniejszych papierach wartościowych gwarantujących bezpieczny i stabilny, aczkolwiek niezbyt duży wzrost wartości oraz w gotówce,
- **fundusze akcji** - środki funduszy inwestowane są w różnego rodzaju papiery właścicielskie, czyli akcje, w zależności od rodzaju funduszu mogą to być akcje małych, średnich czy dużych przedsiębiorstw działających na różnych rynkach – krajowym lub zagranicznym, fundusze te nastawione są na osiągnięcie sporego zysku, ale ten zysk obarczony jest stosunkowo dużym ryzykiem, nie zawsze w funduszach tych środki finansowane są tylko w akcje, zdarza się, iż jakaś część (najczęściej niewielka) środków lokowana jest dla zwiększenia bezpieczeństwa w papierach dłużnych czy gotówce,
- **fundusze mieszane, hybrydowe** - struktura inwestycji tego typu funduszy to mniej więcej pół na pół akcji i papierów dłużnych, kumulują one zalety i wady dwóch poprzednich rodzajów funduszy, dają możliwość osiągnięcia średnich zysków przy zachowaniu średniego poziomu ryzyka.

1. **Pytasz swojego klienta, czy kiedykolwiek inwestowałeś w fundusze inwestycyjne? Po co zadajesz mu takie pytanie?**
 - a. Żeby określić, czy orientuje się w ofercie instytucji finansowych.
 - b. **Żeby określić, czy ma świadomość ryzyka, z którym wiąże się inwestycja w fundusze.**
 - c. Żeby określić, jak dużą ilością gotówki dysponuje.
 - d. Żeby określić, zainteresowania i hobby klienta.
2. **Następna kwestia do rozstrzygnięcia to płeć klienta. Bez żadnych wątpliwości rozpoznajesz w kliencie mężczyznę. Który z funduszy inwestycyjnych polecałbyś mężczyźnie?**
 - a. **akcji. Mężczyźni z reguły są bardziej skłonni do ryzyka niż kobiety.**
 - b. papierów dłużnych - Mężczyźni z reguły są bardziej skłonni do ryzyka niż kobiety więc dla niego na początku powinieneś wyjść od propozycji w fundusz akcji.
 - c. Hybrydowy - Mężczyźni z reguły są bardziej skłonni do ryzyka niż kobiety, więc dla niego na początku powinieneś wyjść od propozycji w fundusz akcji.
3. **Następnie interesuje Cię wiek klienta. Człowiek siedzący przed Tobą informuje Cię, że ma trzydzieści lat. Który z funduszy inwestycyjnych polecałbyś młodemu mężczyźnie?**
 - a. **akcji.**
 - b. papierów dłużnych
 - c. Hybrydowy
4. **Płeć i wiek pozycjonują klienta w określonych ogólnych grupach ryzyka, jednakże powinieneś określić jego indywidualne nastawienie do ryzyka. Pytasz klienta wprost na czym mu szczególnie zależy dokonując inwestycji. Jeśli odpowie, że na jak najwyższej stopie zysku to proponujesz mu fundusz:**
 - a. **Akcji.**
 - b. Papierów dłużnych,
 - c. Hybrydowy.
5. **Jeśli klient jest nastawiony na zachowanie zainwestowanego kapitału proponujesz mu fundusz:**

- a. Akcji,
 - b. Papierów dłużnych,
 - c. Hybrydowy.
6. **Jeśli klient jest nastawiony na wysoką stopę zysku przy możliwie niskim ryzyku proponujesz mu fundusz:**
- a. Akcji,
 - b. Papierów dłużnych.
 - c. Hybrydowy.
7. **Pytasz klienta na jak długo planuje zainwestować pieniądze? Jeśli wskaże długi okres czasu to proponujesz mu fundusz:**
- a. Akcji,
 - b. Papierów dłużnych,
 - c. Hybrydowy.
8. **Pytasz również o sytuację rodzinną. Mężczyzna jest żonaty i ma dwoje małych dzieci. Proponujesz mu fundusz:**
- a. Akcji, Fundusz akcji może być dla niego zbyt ryzykowny.
 - b. Hybrydowy.
 - c. Papierów dłużnych.

Załącznik 3. Kejs 9 „Inwestycje w akcje i obligacje”.

Kejs do gry pt. „Inwestycje w akcje i obligacje”

Do Twojego biura późnym wieczorem wchodzi czworo ludzi. Są bardzo podekscytowani i żywo dyskutują na temat inwestycji w papiery wartościowe. Dwoje z nich jest gorącymi zwolennikami inwestycji w papiery dłużne, a dwoje poleca inwestycje w akcje. Wciągają Cię w dyskusję na temat papierów wartościowych.

1. **Najpierw swoje racje przedstawiają zwolennicy obligacji. Dla nich najlepsze obligacje to obligacje emitowane przez Skarb Państwa. Według nich największą zaletą tych papierów wartościowych jest fakt, iż:**
 - b. Zabezpieczają one przed ryzykiem walutowym
 - c. Przynoszą one dochód niezależnie od koniunktury na rynkach finansowych.
 - d. Oznaczają prawo do współwłasności części instytucji, która je wyemitowała.

5. **Rozwinął się również spór na temat rodzajów obligacji. Jedna osoba preferuje obligacje o stałym oprocentowaniu, druga o zmiennym oprocentowaniu. Pytają Cie, które są lepsze. Tłumaczysz im, że oba rozwiązania są dobre w określonych warunkach. Obligacje o stałym oprocentowaniu powinno kupować się kiedy:**
 - a. Na rynku finansowym panuje bessa.
 - b. Na rynku finansowym panuje hossa.
 - c. W gospodarce spadają stopy procentowe.
 - d. W gospodarce rosną stopy procentowe.

6. **Tłumaczysz im dalej, że obligacje o zmiennym oprocentowaniu powinno się kupować, gdy:**
 - a. W gospodarce rosną stopy procentowe.
 - b. Na rynku finansowym panuje hossa
 - c. Na rynku finansowym panuje bessa.
 - d. W gospodarce spadają stopy procentowe.

7. **Zwolennicy akcji natomiast przekonują, że warto inwestować w te papiery wartościowe ponieważ:**
 - a. Są to papiery bezpieczniejsze od obligacji.
 - b. Dają możliwość osiągnięcia wyższego zysku od obligacji.
 - c. W określonym czasie emitent akcji zobowiązuje się do odkupienia tych papierów po cenie zakupu plus określony zysk.

8. **Po tej krótkiej dyskusji i i wstępnych wyjaśnieniach młodzi ludzie zdradzają Ci właściwy powód wizyty. Okazuje się, że nie mogą między sobą dojść do porozumienia w kwestii kto z nich lepiej ulokował pieniądze. Prawie rok temu każda z osób ulokowała w papierach wartościowych po 10000 zł. Pierwsza dwójka wykupiła roczne obligacje oprocentowane stałą stopą procentową w wysokości 5%. Za pięć dni Skarb Państwa odkupi od nich obligacje. Jaka kwotę uzyskają od Skarbu Państwa? (przyjmij, że nie ma żadnych kosztów dodatkowych). (Odpowiedź wpisz z dokładnością do jednego złotego nie wpisując jednostki pieniężnej, np. 5341)**
 - Pytanie otwarte: 10500

9. **Druga dwójka ma właśnie w posiadaniu 625 akcji, których wartość na koniec dzisiejszych notowań wynosiła 16,96 zł. Jakiej kwoty ze sprzedaży akcji mogą się spodziewać te osoby (przyjmij, że nie ma żadnych kosztów dodatkowych). (Odpowiedź wpisz z dokładnością do jednego złotego nie wpisując jednostki pieniężnej, np. 5341)**
 - Pytanie otwarte: 10600

10. **Zadają Ci zasadnicze pytanie, kto z nich lepiej zainwestował pieniądze? Kto osiągnął wyższe zyski?**
 - a. Inwestujący w akcje.
 - b. Nie da się odpowiedzieć na to pytanie.
 - c. Inwestujący w obligacje.

Załącznik 4. Kejs 10 „Emisja akcji”.

Kejs do gry pt. „Emisja akcji”

Do Twojego biura zgłosiła się firma, która rozważa zakup akcji spółki Tesgas SA. Twoim zadaniem jest analiza materiałów informacyjnych dotyczących tej spółki.

1. Na podstawie materiału informacyjnego (**materiał znajduje się w grze WD**) o spółce pomóż w podjęciu decyzji o ewentualnej inwestycji w akcje tej spółki. Na potrzeby analizy zakładamy, że dziś jest 10.06.2010. Czy w obecnej chwili akcje spółki Tesgas są notowane na rynku?
 - a. **Tak**
 - b. Nie
2. Na jakim rynku są notowane akcje spółki Tesgas?
 - a. Na rynku głównym GPW w Warszawie
 - b. Na rynku Catalyst.
 - c. **Na rynku NewConnect**
3. Obecnie przeprowadzana emisja jest związana z planami przejścia spółki na rynek główny GPW w Warszawie. Jakiego typu emisję spółka chce przeprowadzić?
 - b. Emisję prywatną (private placement).
 - c. **Emisję publiczną**
4. Jaka była cena sprzedaży akcji poprzedniej emisji (emisji, którą spółka zrobiła w trybie oferty prywatnej, przed wejściem na rynek NewConnect)?
 - a. 12 złotych
 - b. **7 złotych**
 - c. 8 złotych
 - d. 10 złotych
5. Jaka jest obecna cena akcji?
 - a. Około 12 złotych
 - b. Około 14 złotych
 - c. **Około 16 złotych**
 - d. Około 10 złotych
6. Zakładając, że spółce uda się sprzedać wszystkie oferowane akcje, oblicz jaki będzie zysk przypadający na jedną akcję na koniec 2010 roku (przy założeniu realizacji prognoz prezentowanych przez zarząd)?
 - a. Około 1,2 złotego na jedną akcję
 - b. Około 1,06 złotego na jedną akcję
 - c. **Około 1,26 złotego na jedną akcję**
 - d. Około 1,1 złotego na jedną akcję

Podpowiedź:

7. Na koniec 2009 roku średni współczynnik Cena/zysk na GPW w Warszawie wynosił 14,30. Zakładając, że spółka Tesgas powinna mieć podobny współczynnik C/Z jaka powinna być cena akcji w nowej emisji?
 - a. **18 złotych**
 - b. 16 złotych
 - c. 14 złotych
 - d. 17 złotych

Załącznik 5. Baza pytań dotycząca części: Rynek finansowy w gospodarce

1. Rynek pieniężny to rynek instrumentów o terminach zapadalności:
 - a. **Od 0 do 12 miesięcy**
 - b. Od 0 do 3 miesięcy
 - c. Od 0 do 6 miesięcy
 - d. Od 0 do 24 miesięcy
2. Krótkoterminowe papiery dłużne przedsiębiorstw to instrument:
 - a. rynku kapitałowego
 - b. **rynku pieniężnego**
 - c. rynku walutowego
 - d. rynku instrumentów pochodnych
3. Bony pieniężne są emitowane przez:
 - a. **Narodowy Bank Polski**
 - b. Ministerstwo Finansów
 - c. Banki komercyjne
 - d. Przedsiębiorstwa
4. Papierami wartościowymi są m.in:
 - a. **Akcje, obligacje, listy zastawne**
 - b. Akcje, obligacje, opcje
 - c. Akcje, obligacje, kontrakty forward
 - d. Akcje, obligacje, listy zastawne, swapy
5. Rynek NewConnect rozpoczął funkcjonowanie w roku:
 - a. 1991
 - b. **2007**
 - c. 1995
 - d. 2009
6. Giełda Papierów Wartościowych działa jako:
 - a. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
 - b. **Spółka akcyjna**
 - c. Spółka jawna domów maklerskich
 - d. Spółka jawna domów maklerskich i banków komercyjnych
7. Średnie oprocentowanie kredytów w złotówkach na rynku międzybankowym określone jest stawką:
 - a. WIBID
 - b. LIBOR
 - c. **WIBOR**
 - d. LIBID
8. Rynek NewConnect jest rynkiem przeznaczonym przede wszystkim dla:
 - a. **Akcji małych przedsiębiorstw**
 - b. Obligacji skarbowych
 - c. Obligacji komunalnych i korporacyjnych
 - d. Akcji dużych przedsiębiorstw
9. Wartość nominalna bonu skarbowego to:
 - a. 5 000 PLN
 - b. **10 000 PLN**
 - c. 100 000 PLN
 - d. 1 000 PLN
10. Emitentem bonów pieniężnych jest/są:
 - a. **Ministerstwo Finansów**
 - b. Narodowy Bank Polski
 - c. Banki komercyjne
 - d. Towarzystwa ubezpieczeniowe
11. Który z wymienionych instrumentów nie jest instrumentem rynku kapitałowego:
 - a. **Bon skarbowy**
 - b. Akcja

- c. Obligacja 5-letnia
 - d. Certyfikat inwestycyjny
12. Emitentami krótkoterminowych papierów dłużnych są zazwyczaj:
- a. **Duże przedsiębiorstwa**
 - b. Małe przedsiębiorstwa
 - c. Banki komercyjne
 - d. Skarb Państwa
13. Jeśli nominalna stopa zwrotu z inwestycji wynosi 5%, a inflacja 3%. To przybliżona wartość realnej stopy zwrotu z inwestycji wynosi:
- a. 5%
 - b. 4%
 - c. 3%
 - d. **2%**
14. Średnie oprocentowanie depozytów w złotych na rynku międzybankowym określone jest stawką:
- a. **WIBID**
 - b. WIBOR
 - c. LIBOR
 - d. LIBID
15. W zleceniu kupna z limitem ceny określamy:
- a. Minimalną cenę, po której gotowi jesteśmy kupić dany instrument finansowy
 - b. Zakres cen po jakich jesteśmy gotowi kupić dany instrument finansowy
 - c. **Maksymalną cenę po której jesteśmy gotowi kupić dany instrument finansowy**
 - d. Żadna z powyższych odpowiedzi nie jest poprawna
16. Wtórny rynek obrotu bonami skarbowymi organizowany jest przez:
- a. Rynek NewConnect
 - b. **Banki Komercyjne**
 - c. Narodowy Bank Polski
 - d. Giełdę Papierów Wartościowych
17. Obecnie przeprowadzana emisja jest związana z planami przejścia spółki na rynek główny GPW w Warszawie. Jakiego typu emisję spółka chce przeprowadzić?
- a. Emisję prywatną (private placement).
 - b. **Emisję publiczną**
20. Posiadanie opcji call oznacza posiadanie:
- a. Obowiązku kupna określonego instrumentu bazowego
 - b. Prawa do sprzedaży określonego instrumentu bazowego
 - c. **Prawa do kupna określonego instrumentu bazowego**
 - d. Obowiązku sprzedaży określonego instrumentu bazowego
21. Który z wymienionych indeksów giełdowych opisuje zmiany cen najliczniejszej grupy akcji:
- a. WIG20
 - b. mWIG40
 - c. **WIG**
 - d. 2007sWIG80
22. Zlecenie kupna z limitem aktywacji staje się aktywne:
- a. po upływie określonego w zleceniu czasu
 - b. **po przekroczeniu przez cenę określonego poziomu**
 - c. po przekroczeniu przez indeks WIG20 określonej wartości
 - d. żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa
23. Indeks WIG20 obrazuje zmiany cen:
- a. **Akcji 20 największych i najbardziej płynnych akcji notowanych na GPW w Warszawie**
 - b. Akcji 20 przedsiębiorstw najdłużej notowanych na GPW w Warszawie
 - c. Akcji 20 najbardziej płynnych przedsiębiorstw na GPW w Warszawie
 - d. Akcji 20 największych przedsiębiorstw notowanych na GPW w Warszawie
24. Najmniej ryzykowną grupą funduszy są:
- a. **Fundusze rynku pieniężnego**
 - b. Fundusze stabilnego wzrostu

- c. Fundusze zrównoważone
 - d. Fundusze akcji
25. Świadczenie wynikające z obligacji może mieć charakter:
- a. Pieniężny
 - b. Pieniężny lub niepieniężny**
 - c. Niepieniężny
 - d. Żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa
26. Jeśli ilość wszystkich akcji przedsiębiorstwa wynosi 1 milion, zysk netto za ostatnie 4 kwartały wynosi 4 miliony złotych, a cena akcji przedsiębiorstwa wynosi 40 zł. Współczynnik P/E wynosi:
- a. 5
 - b. 10**
 - c. 15
 - d. 20
27. Cena akcji wynosi 40 złotych, wartość księgowa na jedną akcję 10 złotych. Współczynnik P/BV dla tej spółki wynosi:
- a. 0,25
 - b. 1
 - c. 2
 - d. 4**

Lekcja 30. Podsumowanie wiadomości dot. pieniądza, instytucji finansowych i systemu emerytalnego. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca

SCENARIUSZ LEKCJI 30

	Opis
TEMAT LEKCJI	ANALIZA OFERT INSTYTUCJI UBEZPIECZENIOWYCH- GRY
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna - 45 minut
METODY PRACY	Dyskusja, praca z kejssem w ramach programu Wirtualny Doradca pod kierunkiem nauczyciela/nauczycielki
FORMY PRACY	<ul style="list-style-type: none"> • praca w grupie • praca indywidualna
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	gra Wirtualny Doradca, laboratorium komputerowe z dostępem do Internetu, instrukcja do gry, arkusze papieru
CEL OGÓLNY:	Przećwiczenie na grach symulacyjnych treści teoretycznych związanych z analizą ofert zakładów ubezpieczeń oraz zmianą wartości pieniądza w czasie.
CELE SZCZEGÓŁOWE	<ul style="list-style-type: none"> • Uczeń/uczennica zna zasady wyboru zakładu ubezpieczeń, • Uczeń/uczennica zna podstawową terminologię związaną z ubezpieczeniami gospodarczymi, • uczeń/uczennica wie co należy wziąć pod uwagę oceniając ofertę zakładu ubezpieczeń
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none"> • poprawność wykonania zadania (punkty w grze) • aktywność pracy w grupie • poprawność wykonywania poleceń • zaangażowanie uczniów/uczennic podczas lekcji • sposób przedstawiania argumentowania stanowiska podczas lekcji

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uczennice/uczniowie rozwiązują kejs pt.: „Analiza warunków ubezpieczenia AutoCasco” (Załącznik 1). 2. Uczniowie/uczennice doradzają załodze samochodu rajdowego co powinni zrobić, aby skutecznie zabezpieczyć się przed skutkami wypadków podczas wyścigów samochodowych. 3. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje grę. 	Praca z kejssem, Dyskusja	<p>Załącznik 1. Kejs 13 pt. „Analiza warunków ubezpieczenia AutoCasco”.</p> <p>(Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Analiza warunków ubezpieczenia AutoCasco)</p>
	<ol style="list-style-type: none"> 4. Uczennice/uczniowie rozwiązują kejs pt.: „Analiza sytuacji ubezpieczeniowej młodego małżeństwa” (Załącznik 2). Uczniowie doradzają młodemu małżeństwu z dwójką dzieci na jakiego rodzaju polisy ubezpieczeniowe powinni w szczególności zwrócić uwagę. Na wypadek czego powinni się ubezpieczyć w pierwszej kolejności. 5. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje grę. 	Praca z kejssem, Dyskusja	<p>Załącznik 2. Kejs 14 pt. „Analiza sytuacji ubezpieczeniowej młodego małżeństwa”.</p> <p>(Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – Analiza sytuacji ubezpieczeniowej młodego małżeństwa)</p>
	Rozszerzenie		
	<ol style="list-style-type: none"> 6. Uczennice/uczniowie rozwiązują kejs pt.: „Uczennice/uczniowie rozwiązują kejs pt.: „Analiza rynku OFE” (Załącznik 3), w którym uczniowie/uczennice podejmują decyzję wyboru właściwego funduszu inwestycyjnego. 7. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje grę. 		<p>Załącznik 3. Kejs 15 pt. „Analiza rynku OFE”.</p> <p>(Gra WD – zakładka Instytucje rynkowe, Pieniądz, instytucje finansowe i system emerytalny – „Analiza rynku OFE”)</p>

	8. Na zakończenie lekcji nauczyciel/nauczycielka może rozdać uczniom/uczennicom testy sprawdzające z części dotyczącej pieniądza, instytucji finansowych i systemu emerytalnego (Załącznik 4) .		Załącznik 4 Baza pytań dot. pieniądza, instytucji finansowych i systemu emerytalnego
II	1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję, poprzez dyskusję i rozmowę z uczniami/uczennicami, co najbardziej ich zainteresowało, jakie elementy przeprowadzonej lekcji były najatrakcyjniejsze. 2. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje wyniki osiągnięte przez poszczególne zespoły w grze Wirtualny Doradca	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik 1. Kejs 13 „Analiza warunków ubezpieczenia AutoCasco”.

Załącznik 2. Kejs 14 „Analiza sytuacji ubezpieczeniowej młodego małżeństwa”.

Załącznik 3. Kejs 15 „Analiza rynku OFE”.

Załącznik 4. Baza pytań dot. pieniądza, instytucji finansowych i systemu emerytalnego

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1. Kejs 13 pt. „Analiza warunków ubezpieczenia AutoCasco”.

Treść gry pt.: „Analiza warunków ubezpieczenia AutoCasco”

Jesteś fanem sportów motorowych, oprócz formuły pierwszej, którą oglądasz w telewizji uczestniczysz jako widz na żywo w wybranych rajdach samochodowych. Jak co roku wybrałeś się do miejscowości Mikołajki na Rajd Polski jedną z rund samochodowych mistrzostw Polski. Wspaniałe przeżycie, oglądasz szybką i perfekcyjną jazdę najszybszych samochodów szosowych. Przemierzając się z trasy jednego odcinka specjalnego na drugi przechodzisz przez parking gdzie zaparkowane są samochody zawodników. Między innymi widzisz pokiereszowany samochód. Już na pierwszy rzut oka widać, że załoga raczej nie będzie kontynuować ścigania. Podchodzisz bliżej, przyglądasz się i widzisz, że samochód uderzył w coś tylną prawą stroną. Ma wyrwaną tylną maskę z przymocowanym do niej aerodynamicznym skrzydłem spojlera z dyndającymi z niego kablami zasilającymi w prąd przymocowane przed wypadkiem do spojlera silnymi światłami halogenowymi. Obok samochodu z twarzą schowaną w dłoniach siedzi załoga samochodu. Widać, że są załamani zaistniałą sytuacją. Po krótkiej rozmowie z nimi orientujesz się, że nie tylko przytłacza ich fakt, że nie ukończą rajdu, ale i to pewno przede wszystkim to, że zniszczyli samochód, który nie nadaje się do dalszego ścigania bez remontu. Przedstawiasz się jako specjalista od spraw ubezpieczeń i oferujesz im pomoc, w końcu trzeba wykorzystywać każdą sytuację na zdobycie nowego klienta, a że nie ma możliwości żeby przyjechali do Ciebie do biura i potrzebna im jest natychmiastowa pomoc postanawiasz doradzić im na miejscu. Z radością przystają na Twoją propozycję ponieważ żaden z nich nie czuje się mocny w tych sprawach.

1. Czy startujący w rajdach powinni mieć wykupioną polisę auto casco?

- a. **Tak**
- b. Nie – Ryzyko wystąpienia wypadku jest tak duże, że załogi powinny wykupić taką polisę. Gdyby załogi nie zabezpieczyły na ewentualność zniszczenia samochodu to naprawy musiałyby pokryć w własnych środkach.

Wniosek: Gdyby nie mieli polisy auto casco nie mógłbyś im pomóc, nie zabezpieczyli się na ewentualność zniszczenia samochodu, więc naprawę musieli by pokryć w własnych środkach. Mają polisę AC, więc prosisz aby przedstawili Ci przyczyny wypadku. Okazało się, iż wypadli z ostrego zakrętu i uderzyli spojlerem w przydrożne drzewo. Uderzenie było tak silne, że spojler wyrwał jeden z zawiasów przytrzymujących tylną maskę. Pilot pojazdu wybiegł po wypadku i oderwał maskę całkowicie, ponieważ myślał, że będą mogli kontynuować jazdę, lecz niestety to się nie udało. Załoga sama projektowała spojler, sama osadzała go i światła na tylnej masce, co dzięki ich profesjonalizmowi dało im przewagę nad konkurencją. Prosisz ich o polisę ubezpieczeniową i ogólne warunki ubezpieczenia. Studiujesz dokładnie przedstawione Ci dokumenty i niestety według Ciebie nie przysługuje im odszkodowanie. Przyczyn jest kilka.

2. **Pierwsza kwestia to przedmiot ubezpieczenia. Załoga posiada polisę w wariancie podstawowym, czyli (zobacz na podstawie dołączonych w załączniku OWU Hestia):**

- a. Przedmiotem ubezpieczenia objęty jest sam pojazd
- b. **Przedmiotem ubezpieczenia objęty jest pojazd wraz z wyposażeniem podstawowym.**
- c. Przedmiotem ubezpieczenia objęty jest pojazd wraz z wyposażeniem dodatkowym.

Załącznik do zadania:

OGÓLNE WARUNKI UBEZPIECZENIA POJAZDÓW MECHANICZNYCH OD UTRATY, ZNISZCZENIA LUB USZKODZENIA (AUTOCASCO) ORAZ KOSZTÓW UDZIELENIA NATYCHMIASTOWEJ POMOCY „HESTIA CAR ASSISTANCE” – fragment załącznika w grze, w którym znajduje się odpowiedź – odpowiedź str. 4 dokumnetu

PRZEDMIOT UBEZPIECZENIA

§ 4

1. Przedmiotem ubezpieczenia są określone w umowie pojazdy wraz z wyposażeniem podstawowym.
2. Za opłatą dodatkowej składki ochroną ubezpieczeniową może zostać objęte wyposażenie dodatkowe pojazdu.

ZAKRES UBEZPIECZENIA

§ 5

Pojazdy określone w umowie ubezpieczenia objęte są ochroną ubezpieczeniową od szkód powstałych wskutek następujących zdarzeń:

- 1) zderzenia się pojazdów,
- 2) zderzenia się pojazdu z osobami, zwierzętami lub przedmiotami z zewnątrz pojazdu,
- 3) uszkodzenia pojazdu przez osoby trzecie,
- 4) pożaru, wybuchu, zatopienia oraz nagłego działania innych sił przyrody, niezależnie od miejsca ich powstania,
- 5) nagłego działania czynnika termicznego lub chemicznego z zewnątrz pojazdu.

ZABEZPIECZENIA POJAZDU

§ 8

1. Samochody osobowe, ciężarowe o ładowności do 2,5 tony, ciężarowo-osobowe, ciężarowo-universalne, terenowe i mikrobusy mogą zostać objęte ochroną ubezpieczeniową w zakresie określonym w § 7, o ile posiadają one co najmniej:

- 1) jedno urządzenie zabezpieczające przed kradzieżą - dla samochodów o wartości rynkowej na dzień zawarcia umowy ubezpieczenia do 50 000 PLN (brutto),
- 2) dwa urządzenia zabezpieczające przed kradzieżą - dla samochodów o wartości rynkowej na dzień zawarcia umowy ubezpieczenia powyżej 50 000 PLN (brutto),
- 3) trzy urządzenia zabezpieczające przed kradzieżą - dla samochodów o wartości rynkowej na dzień zawarcia umowy ubezpieczenia powyżej 150 000 PLN (brutto),
- 4) trzy urządzenia zabezpieczające przed kradzieżą, z tym że jednym z zabezpieczeń musi być satelitarny system lokalizacji i powiadamiania o zasięgu działania nie mniejszym niż przyjęty w ubezpieczeniu Autocasco

Definicje pomocen nauczycielowi/nauczycielce:

Przedmiot ubezpieczenia nazywamy przedmiot objęty ochroną ubezpieczeniową. Ze względu na przedmiot, ubezpieczenia dzielimy na majątkowe i osobowe.

Wyposażenie dodatkowe pojazdu - urządzenia, które nie są montowane standardowo przez producenta w warunkach montażu fabrycznego lub generalnego importera pojazdu do Rzeczypospolitej Polskiej ze względu na przepisy dotyczące zasad homologacji dla danej marki, typu, modelu w szczególności: sprzęt audiofoniczny i audiowizualny oraz sprzęt łączności telefonicznej (z wyłączeniem telefonów mobilnych) i radiotelefonicznej wraz z głośnikami i antenami, a także taksometry, bagażniki zewnętrzne, haki holownicze, spojler i nakładki, napisy i naklejki reklamowe, tarcze kół ze stopów lekkich, a także foteliki służące do przewozu dzieci pod warunkiem, że foteliki przymocowane są pasami samochodowymi do foteli pojazdu lub zamontowane za pomocą isofiksów.

Wyposażenie podstawowe pojazdu - urządzenia, które są montowane standardowo przez producenta w warunkach montażu fabrycznego lub generalnego importera pojazdu do Rzeczypospolitej Polskiej, ze względu na przepisy dotyczące zasad homologacji dla danej marki, typu, modelu oraz dodatkowo zabezpieczenia przeciwkradzieżowe, instalacja zasilania gazem i instalacja hybrydowa.

3. Druga przyczyna to wąski zakres ubezpieczenia. Wprawdzie zderzenia są objęte ubezpieczeniem, ale w ich przypadku (przeczytaj wyłączenia odpowiedzialności w OWU Allianz dostępnych w załączniku):

- a. Zakres odpowiedzialności nie obejmuje szkód powstałych podczas udziału w wyścigach samochodowych, konkursach, rajdach, treningach, podczas jazd próbnych do wyścigów, rajdów, a także podczas prób szybkościowych;
- b. Zakres odpowiedzialności nie obejmuje szkód powstałych podczas używania pojazdu przez Ubezpieczonego jako narzędzia przestępstwa
- c. Zakres odpowiedzialności nie obejmuje szkód powstałych z przyczyn eksploatacyjnych, wskutek wykonywania napraw, konserwacji pojazdu, niewłaściwego załadowania pojazdu, wyładowania pojazdu, transportowania ładunku w pojeździe lub bagażu.

Załącznik

Ogólnewarunki ubezpieczenia autocasco – fragment dokumentu z załącznika do gry – odpowiedź znajduje się na stronie 7 dokumnetu (Paragraf 4, podpunkt 13)

§ 4

Wyłączenia odpowiedzialności

1.

Zakres odpowiedzialności nie obejmuje szkód:

- 13) powstałych podczas udziału w wyścigach samochodowych, konkursach, rajdach, treningach, podczas jazd próbnych do wyścigów, rajdów, a także podczas prób szybkościowych;

4. Skoro mają tak niekorzystnie podpisaną polisę, czy możliwe jest wypowiedzenie przez klienta umowy ubezpieczenia autocasco przed terminem?

- a. Tak
- b. Nie w większości przypadków klient nie ma możliwości wcześniejszego wypowiedzenia umowy.

Zobacz na stronę www Rzecznika Ubezpieczonych <http://rzu.gov.pl/czesto-zadawane-pytania/ubezpieczenia-majatkowe-pojazdow-autocasco-ac>

5. Kierowca samochodu pyta, czy to, że to on i jego błąd był przyczyną szkody może skutkować odmową wypłaty odszkodowania?

- a. Tak
- b. Nie
- c. Zawsze zmniejsza wysokość wypłacanego odszkodowania.

6. W jaki sposób kierowca i pilot mogą zabezpieczyć się przed podobnymi sytuacjami skoro do końca ubezpieczenia pozostało jeszcze 6 miesięcy, a oni planują wziąć udział w tym czasie w jeszcze jednym rajdzie? Nie mogą rozwiązać obecnej niekorzystnej dla nich umowy? Co im pozostaje?

- a. Liczyć, że w kolejnym rajdzie obejdzie się bez wypadku.
- b. Zrezygnować ze startu w kolejnym rajdzie.
- c. Rozszerzyć zakres i przedmiot obecnej polisy u dotychczasowego ubezpieczyciela.

7. Przechodzący opodal kibic zwrócił uwagę, że coś wisi pod samochodem. Zapewne w wyniku wypadku zostały uszkodzone elementy w podwoziu samochodu. Nie było tego widać na pierwszy rzut oka. Co teraz ma zrobić załoga?

- a. Zgłosić szkodę w zakładzie ubezpieczeń.
- b. Naprawić podwozie we własnym zakresie.
- c. Odholować samochód do najbliższego warsztatu naprawczego i tam go naprawić.

8. W jakim terminie musi być zgłoszona tego typu szkoda (posłuż się OWU CIGNA STU umieszczonymi w załączniku).

- a. Powiadomić niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu pięciu dni od daty powstania szkody lub powzięcia informacji o powstaniu szkody.
- b. Powiadomić niezwłocznie, jednak nie później niż w ciągu najbliższego dnia roboczego od daty powstania szkody lub powzięcia informacji o powstaniu szkody.
- c. Powiadomić niezwłocznie, jednak nie później niż w ciągu trzech dni roboczych od daty powstania szkody lub powzięcia informacji o powstaniu szkody.

Załącznik:

OGÓLNE WARUNKI UBEZPIECZENIA AUTOCASCO – fragment dokumentu z załącznika do gry – odpowiedź znajduje się na stronie 5 dokumnetu (Paragraf 18, podpunkt 4)

Zwrot składki

§ 15

1. Jeżeli umowa ubezpieczenia uległa rozwiązaniu przed końcem okresu ubezpieczenia określonego w polisie, CIGNA STU S.A. zwraca składkę za niewykorzystany okres ubezpieczenia, o ile nie zaistniała szkoda objęta odpowiedzialnością CIGNA STU S.A..
 2. Niewykorzystany okres ubezpieczenia liczony jest od następnego dnia po rozwiązaniu umowy ubezpieczenia.
 3. Składkę za niewykorzystany okres ubezpieczenia ustala się jako różnicę pomiędzy składką zainkasowaną i składką należną za okres udzielonej ochrony ubezpieczeniowej.
 4. Zwracaną składkę pomniejsza się o 15% tytułem kosztów manipulacyjnych, za wyjątkiem przypadku odstąpienia od umowy ubezpieczenia na warunkach określonych w § 11 ust. 1.
 5. Potrącenia o którym mowa w ust. 4 nie stosuje się jeżeli składka podlegająca zwrotowi zostaje zaliczona na poczet innej umowy ubezpieczenia zawieranej w CIGNA STU S.A.
 6. Zwrot składki dokonywany jest na wniosek ubezpieczającego. W razie zbycia pojazdu, wniosek o zwrot składki, wymaga udokumentowania przeniesienia własności pojazdu.
- 3) nie dokonywać w uszkodzonym pojeździe żadnych zmian nie uzasadnionych koniecznością kontynuowania dalszej bezpiecznej jazdy i nie dokonywać naprawy bez uprzedniego przeprowadzenia oględzin przez CIGNA STU S.A. lub jej przedstawiciela, chyba że nie przeprowadzono oględzin w ciągu 5 dni od daty otrzymania zawiadomienia o szkodzie, albo w ciągu 14 dni jeżeli w okresie 5 dni od zgłoszenia szkody uzgodniono, że w celu dokonania oględzin niezbędne jest powołanie biegłych rzeczoznawców,
 - 4) powiadomić CIGNA STU S.A. o szkodzie powstałej na terytorium RP niezwłocznie, jednak nie później niż w ciągu najbliższego dnia roboczego w przypadku kradzieży, a w pozostałych przypadkach w ciągu **pięciu dni** od daty powstania szkody lub powzięcia informacji o powstaniu szkody,
 - 5) powiadomić CIGNA STU S.A. o szkodzie powstałej za granicą RP nie później niż w ciągu trzech dni od daty powrotnego przekroczenia granicy,
 - 6) odnotować, w razie kolizji z innym pojazdem, dane dotyczące pojazdu, osoby kierującej tym pojazdem, a także nr polisy, nazwę i adres zakładu ubezpieczeń z którym została

9. Czy załoga poniesie jakiegokolwiek finansowe konsekwencje w przypadku zgłoszenia i wypłacenie odszkodowania?

- a. Nie poniesie żadnych finansowych konsekwencji.
- b. **Poniesie konsekwencje w postaci podniesionej ceny następnej polisy ubezpieczeniowej autocasco (utrata zniżek za bezszkodową jazdę lub/i podwyżka wysokości składki).**
- c. Będzie musiała zapłacić mandat karny za spowodowanie kolizji z drzewem.

10. W jakim czasie od zgłoszenia szkody można spodziewać się wypłaty odszkodowania?

- a. **Jak tylko zlikwidowana zostanie szkoda, czyli gdy skończy się procedura opisu zdarzenia, opisu fotografii, wyliczenia wysokości odszkodowania w zakładzie ubezpieczeń.**
- b. Gdy zostanie naprawiony pojazd.
- c. **Zakład ubezpieczeń obowiązany jest wypłacić odszkodowanie w terminie trzydziestu dni od daty otrzymania zawiadomienia o wypadku. Gdyby wyjaśnienie w powyższym terminie okoliczności koniecznych do ustalenia odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń albo wysokości świadczenia okazało się niemożliwe, świadczenie powinno być spełnione w ciągu 14 dni od dnia, w którym przy zachowaniu należytej staranności wyjaśnienie tych okoliczności było możliwe. Jednakże bezsporną część świadczenia zakład ubezpieczeń powinien spełnić w terminie trzydziestu dni od daty otrzymania zawiadomienia o wypadku.**

Załoga jest uspokojona. Zapisali sobie Twoje uwagi dotyczące przedmiotu ubezpieczenia oraz rozszerzenia jego zakresu. Zapamiętali inne ciekawe kwestie, które były poruszane podczas waszej rozmowy. Dziękują Ci za pomoc i idziesz dalej podziwiać zmagania sportowców.

Załącznik 2. Kejs14 „Analiza sytuacji ubezpieczeniowej młodego małżeństwa”.

Treść gry pt.: „Analiza sytuacji ubezpieczeniowej młodego małżeństwa”

Jesteś pośrednikiem ubezpieczeniowym. Zostałeś zaproszony przez rodzinę w celu omówienia jej sytuacji ubezpieczeniowej. Podczas wizyty dowiedziałeś się, że masz do czynienia z małżeństwem z dwójką dzieci. Rodzic A w październiku 2010 r. skończył 33 lata, rodzic B jest młodszy o 3 lata. Posiadają dwójkę dzieci (Syn skończył 7 lat, a Córka 2 lata). Od 4 lat mieszkają na dziesiątym piętrze w dziesięciopiętrowym bloku w nowym 60 metrowym mieszkaniu w nowo oddanym bloku (mieszkanie jest warte około 350.000 PLN). Razem z mieszkaniem kupili również garaż (za który zapłacili dodatkowe 60.000 PLN), gdzie parkują swoje czteroletnie Renault Megane (wartość na chwilę obecną 25.000 PLN). Trzy pokojowe mieszkanie mają już w pełni wyposażone (szacunkowa wartość wyposażenia to 40.000 PLN). Mieszkanie i garaż kupili na kredyt, który spłacają w ratach, wartość kapitału pozostałego do spłaty to 300.000 zł.

Rodzic A pracuje jako stomatolog prowadząc prywatną praktykę. Nie ma swojego gabinetu, wynajmuje gabinet wraz ze sprzętem. Rodzic B pracuje na cały etat jako nauczyciel w gimnazjum.

Rodzic A miesięcznie zarabia netto około 4.500 PLN, Rodzic B zarabia 2.500 PLN netto. Po odliczeniu wszelkich wydatków „na życie” są w stanie miesięcznie zaoszczędzić 2.500 PLN.

Rodzice dojrżeli już do podjęcia decyzji o zapewnieniu sobie i swej rodzinie poczucia bezpieczeństwa. Zastanawiają się nad ubezpieczeniami. Oprócz ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych nie mają żadnej innej polisy.

- 1. Jakiego rodzaju ubezpieczenie powinieneś im polecić w pierwszej kolejności?**
 - a. mieszkania wraz z garażem od pożaru i innych zdarzeń losowych
 - b. autocasco samochodu
 - c. na życie dla rodziców odpowiedzialności cywilnej
 - d. posagowe dla dzieci
 - e. odpowiedzialności cywilnej z tytułu wykonywania działalności gospodarczej
 - 2. Kogo z rodziny w pierwszej kolejności rekomendowałbyś do zawarcia polisy na życie?**
 - a. Rodzic A Rodzic B
 - b. Syn
 - c. Córka
 - 3. Jak wysoką powinieneś zalecić minimalną sumę ubezpieczenia w polisie na życie Rodzica A.**
 - a. trzymiesięczne dochody Rodzica A
 - b. sześciomiesięczne dochody Rodzica A
 - c. roczne dochody Rodzica A
 - d. minimum pozostała do spłaty kwota kredytu.
 - 4. Jaki powinien być podstawowy zakres ubezpieczenia w polisie na życie Rodzica A?**
 - a. śmierć, poważne zachorowanie, utrata możliwości zarobkowania spowodowana wypadkiem, bądź chorobą
 - b. śmierć spowodowana wypadkiem komunikacyjnym
 - c. poważne zachorowanie, nieszczęśliwy wypadek
 - d. inwestycje na przyszłość
- Podpowiedź:** Zakres ubezpieczenia określa od jakich zdarzeń ubezpieczony jest przedmiot ubezpieczenia, określa możliwe do wystąpienia ryzyka, które podlegają ochronie ubezpieczeniowej, za które zakład ubezpieczeń ponosi odpowiedzialność.
- 5. Kto powinien być osobą uposażoną, czyli tą która będzie uprawniona do odebrania świadczenia w razie śmierci Rodzica A?**
 - a. Rodzic B - Takie rozwiązanie ułatwi szybkie korzystanie ze środków, które przekaże zakład ubezpieczeń w razie wystąpienia wypadku ubezpieczeniowego.
 - b. syn
 - c. córka
 - d. wspólnie oboje dzieci

Podpowiedź: Umowa ubezpieczeniowa ustala następujące osoby:

Ubezpieczający: osoba zawierająca z zakładem ubezpieczeń umowę ubezpieczenia, na której ciąży obowiązek uiszczania składek

Ubezpieczony: Osoba, której zagraża określone zdarzenie losowe i której mienie lub zdrowie jest przedmiotem ubezpieczenia.

Upozosona, uprawniony lub beneficjent: osoba, która jest uprawniona do pobrania sumy ubezpieczenia w razie zaistnienia wypadku.

Ubezpieczyciel: zakład ubezpieczeń.

6. Któremu z rodziców powinno bardziej zależeć na dodatkowym ubezpieczeniu emerytalnym? Możesz skorzystać z poradnika emerytalnego przygotowanego przez Komisję Nadzoru Finansowego - poradnik w załączniku?

a. mężczyźnie

b. kobiecie - Wysokość emerytury zależy od wysokości środków zaoszczędzonych w okresie pracy oraz długości trwania życia. Kobiety mają prawo do przechodzenia na emeryturę o 5 lat szybciej niż mężczyźni w związku z czym krócej oszczędzają (stąd niższa zaoszczędzona kwota oszczędności) i dłużej pobierają świadczenia.

Podpowiedź1: Dla ułatwienia możesz skorzystać z kalkulatorów emerytalnych dostępnych na stronach internetowych, np. na stronie Komisji Nadzoru Finansowego.

<http://kalkulator.knf.gov.pl/kemeryt.nsf/webstart?readform>

Podpowiedź2: Wysokość emerytury zależy od wysokości środków zaoszczędzonych w okresie pracy oraz długości trwania życia. Kobiety mają prawo do przechodzenia na emeryturę o 5 lat szybciej niż mężczyźni w związku z czym krócej oszczędzają (stąd niższa zaoszczędzona kwota oszczędności) i dłużej pobierają świadczenia.

Załącznik:

26 listopada 2010 r.

Cztery kroki do wyższej emerytury

Starzenie się społeczeństwa ma znaczący wpływ na system emerytalny.

Zgodnie z prognozami demograficznymi Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS)¹, udział osób w wieku poprodukcyjnym w społeczeństwie wzrośnie z obecnych 16,8% do 29% w 2040 r., a następnie do 37,3% w 2060 r.²

W 2007 r. na 1000 osób w wieku produkcyjnym przypadają 553 osoby w wieku nieprodukcyjnym³. W 2060 r. na 1000 osób w wieku produkcyjnym będzie przypadać – zgodnie z prognozą demograficzną – 1070 osób w wieku nieprodukcyjnym. Oznacza to, że coraz mniej pracujących będzie finansować świadczenia emerytalne zwiększającej się grupy osób w wieku emerytalnym.

Potwierdzają to prognozy Unii Europejskiej⁴, według których w Polsce w 2060 r. może być więcej nieaktywnych zawodowo osób starszych niż osób pracujących, a stosunek przeciętnej emerytury do średniej pensji w gospodarce może spaść z 56% w 2007 r. do 31% w 2060 r. Szacuje się⁵, że emerytura wypłacana z dwóch obowiązkowych filarów (ZUS i OFE) będzie za ok. 35 lat o ponad połowę niższa od ostatniego miesięcznego wynagrodzenia osoby przechodzącej na emeryturę – stopa zastąpienia brutto⁶ może spaść z 63,2% w 2006 r. do 47,5% w 2046 r.

Jak w tej sytuacji można zadbać o wyższą emeryturę?

Można podwyższyć stopę życiową po zakończeniu aktywności zawodowej samodzielnie oszczędzając na emeryturę. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego (UKNF) proponuje cztery kroki:

Krok 1. Sprawdzić na jaką emeryturę można liczyć z dwóch obowiązkowych filarów (ZUS i OFE).

Pomocny może być [kalkulator emerytalny KNF](#).

Krok 2. Regularnie (np. raz na kwartał) sprawdzać wyniki inwestycyjne OFE.

To nieprawda, że wszystkie OFE osiągają takie same stopy zwrotu z inwestycji. Dlatego warto śledzić wyniki inwestycyjne osiągane przez poszczególne fundusze w długim terminie i stabilność wyników. Źródłem informacji mogą być publikowane przez KNF dwa razy w roku, na początku kwietnia i października, [zestawienia trzyletnich stóp zwrotu funduszy](#). Stopy zwrotu OFE za inne okresy można wyliczyć na podstawie [dziennych wartości jednostek rozrachunkowych funduszy](#). Trzeba jednak pamiętać, że są to wyłącznie dane historyczne i nie ma gwarancji powtórzenia się ich w przyszłości. Zmiana OFE raz na dwa lata jest bezpłatna.

Szczególnie ostrożnie trzeba podchodzić do informacji przekazywanych przez akwizytorów OFE, bo za pozyskanie klienta akwizytor otrzymuje prowizję.

[Najczęstsze nieprawidłowości przy akwizycji do OFE](#)

Krok 3. Założyć indywidualne konto emerytalne (IKE).

IKE działa podobnie do długoterminowej lokaty, chociaż zysk może być wyższy niż na lokacie. Zyski są zwolnione z podatku od dochodów kapitałowych (tzw. „podatku Belki”⁷) w przypadku wypłaty środków po 60. roku życia. Każdy, kto chce korzystać ze zwolnienia od podatku może posiadać jedno IKE, ale wolno je przekształcać w inną formę już po roku bez żadnych opłat oraz wpłacać dowolne kwoty w różnych odstępach czasu. Aby stać się uczestnikiem IKE wystarczy mieć ukończone 16 lat.

IKE daje możliwość wyboru sposobu oszczędzania, który należy dopasować do swoich oczekiwań oraz wiedzy z zakresu finansów. Umowa o prowadzenie IKE zawierana jest pomiędzy oszczędzającym a: bankiem, funduszem inwestycyjnym, zakładem ubezpieczeń (ubezpieczenie na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym) lub podmiotem prowadzącym działalność maklerską⁸.

[Informacje statystyczne o IKE w I półroczu 2010 r.](#)

Krok 4. Spróbować przekonać pracodawcę do założenia w firmie pracowniczego programu emerytalnego (PPE).

Pracodawca może utworzyć dla swoich pracowników program umożliwiający gromadzenie dodatkowych środków na przyszłą emeryturę, w ramach którego do wybranej instytucji finansowej odprowadzane są składki uczestników programu (składka może wynosić do 7% wynagrodzenia pracownika). Podstawą funkcjonowania PPE jest umowa zakładowa (zawierana przez pracodawcę z reprezentacją pracowników) oraz umowa z instytucją finansową.

Jak utworzyć PPE - poradnik pracodawcy.

Tworząc PPE pracodawca może skorzystać z ulgi w świadczeniach na ubezpieczenia społeczne, bo wartość finansowanej przez niego składki nie jest wliczana do wynagrodzenia pracownika stanowiącego podstawę ustalenia obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

Z punktu widzenia pracownika wpłaty do PPE są opodatkowane PIT (jako przychód pracownika), więc zyski kapitałowe osiągnięte przez uczestników w związku z inwestowaniem składek oraz wypłacane świadczenia są wolne od podatku dochodowego od osób fizycznych.

Informacje statystyczne o PPE w 2009 r.

Wnioski

- O wyższą emeryturę trzeba zadbać odpowiednio wcześniej – ile sami odłożymy, tyle będziemy mieli „na starość”.
- Im wcześniej zaczniemy oszczędzać na emeryturę, tym większy kapitał mamy szansę zgromadzić. Dodatkowe oszczędzanie na emeryturę jest szczególnie opłacalne dla osób młodych – dzięki procentowi składanemu regularne odkładanie nawet niewielkich kwot, nie obciążających nadmiernie budżetu domowego, może pozwolić uzyskać znacząco wyższą emeryturę, przy ograniczonym ryzyku.
- Przykładowo, regularne odkładanie przez 40 lat co miesiąc 90 zł (czyli ok. 3 zł dziennie), przy założeniu rocznej stopy zwrotu z inwestycji na poziomie 7%, przyniosłoby ok. 230 tys. zł dodatkowego kapitału emerytalnego.

7. Któremu z rodziców powinno bardziej zależeć na dodatkowym ubezpieczeniu emerytalnym, ponieważ dostanie w przyszłości niższą emeryturę?

- a. zarabiającemu więcej
- b. zarabiającemu mniej

Uzasadnienie: Z punktu widzenia przyjętego kryterium jest to prawidłowa odpowiedź ponieważ Rodzic mniej zarabiający otrzyma w przyszłości niższe świadczenie emerytalne, gdyż mniej odłoży ze swojej niższej pensji. Jednakże obydwójgu powinno zależeć na dodatkowym ubezpieczeniu emerytalnym ponieważ w przypadku Rodzica więcej zarabiającego, różnica pomiędzy wysokością emerytury, a ostatnią pensją będzie znacząco większa niż w przypadku Rodzica A, ale i tak świadczenie emerytalne Rodzica A będzie wyższe niż Rodzica B z uwagi na to, że Rodzic B mniej zarabia i mniej odkłada do obowiązkowego systemu.

8. W przypadku ubezpieczeń majątku co w pierwszej kolejności powinni ubezpieczyć? Zastanów się, co przedstawia dla nich największą wartość? Strata którego składnika majątku byłaby dla nich największym obciążeniem finansowym?

- a. mieszkanie
- b. wyposażenie mieszkania
- c. samochód

Podpowiedź 1: Zastanów się co przedstawia dla nich największą wartość? Strata, którego składnika majątku byłaby dla nich największym obciążeniem finansowym?

9. Który z poniższych zakres ubezpieczenia mieszkania powinieś im polecić?

- a. od pożaru, uderzenia pioruna, wybuchu, huraganu, gradu, zapadania się ziemi, powodzi - Zła odpowiedź, spróbuj jeszcze raz. Powódź na 10 piętrze im nie grozi, tak samo kradzież całego mieszkania, więc nie ma sensu się od tych ryzyk ubezpieczać.
- b. od pożaru, uderzenia pioruna, wybuchu, huraganu, gradu, zapadania się ziemi, zalania
- c. od dewastacji - Za wąski zakres ubezpieczenia, są ryzyka, na wypadek których warto się zabezpieczyć.

Załącznik 3. Kejs 15 „Analiza rynku OFE”.

Treść gry pt.: „Analiza rynku OFE”

Jest październik 2025 r. Jesteś doradcą inwestycyjnym. Do Twojego biura przychodzi młody człowiek, który właśnie zaczął pracę i ma obowiązek wybrać otwarty fundusz emerytalny. Nie ma zielonego pojęcia jaki fundusz wybrać. Postanawiasz razem z nim przeanalizować sytuację na rynku OFE i doradzić mu wybór najlepszej strategii inwestycyjnej.

Na rynku funkcjonuje 8 Otwartych Funduszy Emerytalnych. W tabeli przedstawione są wartości jednostek rozrachunkowych tych funduszy na koniec określonych okresów czasu, oraz półroczna stopa wzrostu indeksu giełdowego giełdy, na której lokują środki przyszłych emerytów Otwarte Fundusze Emerytalne.

Indeks	Na początku	I kwartał 2020	III kwartał 2020	I kwartał 2021	III kwartał 2021	I kwartał 2022	III kwartał 2022	I kwartał 2023	III kwartał 2023	I kwartał 2024	III kwartał 2024	I kwartał 2025	III kwartał 2025
	-	2 %	3 %	1 %	4 %	5 %	6 %	2 %	-2 %	-5 %	-7 %	2 %	3 %
OFE 1	10	10,50	11,03	11,58	12,16	12,51	13,13	13,51	13,38	13,24	11,79	12,38	13,00
OFE 2	10	10,23	10,47	10,71	10,95	10,96	11,22	11,23	10,84	10,83	10,06	10,19	10,42
OFE 3	10	10,12	10,41	10,72	10,96	11,51	12,09	12,69	12,32	11,96	11,62	11,95	12,10
OFE 4	10	10,34	10,35	10,70	10,83	11,08	11,33	11,60	11,26	10,93	10,71	11,25	11,81
OFE 5	10	10,29	10,59	10,90	11,15	11,40	11,97	12,12	11,87	11,53	11,41	11,68	11,95
OFE 6	10	10,01	10,02	10,36	10,49	10,61	10,85	10,87	10,43	10,13	10,12	10,62	10,75
OFE 7	10	10,12	10,41	10,72	11,03	11,16	10,83	11,08	10,76	10,66	10,35	10,65	10,95
OFE 8	10	10,21	10,42	10,64	10,87	11,10	10,77	10,90	10,59	10,58	10,57	10,79	11,01

1. W pierwszej kolejności sprawdzacie, który OFE wypracował najwyższą trzyletnią stopę zwrotu dla swoich członków w okresie III kwartał 2022 do III kwartał 2025. Pozwoli to odpowiedzieć na pytanie, który z nich najlepiej inwestował środki swoich członków w ostatnim trzyletnim okresie. Po wyliczeniach wskaż swojemu klientowi odpowiedni OFE. Wpisz nazwę OFE (np. OFE 9).

- **Pytanie otwarte: OFE 4**

Podpowiedź: Odejmij od siebie wartość jednostki rozrachunkowej w III kwartale 2025 r. oraz wartość jednostki rozrachunkowej w III kwartale 2022 r. a następnie podziel przez wartość jednostki rozrachunkowej w III kwartale 2022 r.

2. Kolejny krok, który podejmujesz to sprawdzenie, który OFE wypracował najwyższą trzyletnią stopę zwrotu dla swoich członków w okresie I kwartału 2020 I kwartału 2023? Wskaż swojemu klientowi ten OFE. Wpisz nazwę OFE (np. OFE 9).

- **Pytanie otwarte: OFE 1**

3. Kolejny krok, którym się zajmujesz to określenie, który OFE najlepiej inwestował środki członków w okresie wzrostów na giełdzie (przyjmujesz, że okres wzrostów trwa od III kwartału 2021 do I kwartału 2023)? Wpisz nazwę OFE (np. OFE 9).

- **Pytanie otwarte: OFE 3**

4. Następnie interesuje Cie, który OFE najlepiej inwestował środki członków w okresie spadków na giełdzie (przyjmujesz, że okres spadków trwa od I kwartał 2023 do III kwartał 2024)? Wskaż ten OFE. Wpisz nazwę OFE (np. OFE 9).

- **Pytanie otwarte: OFE 8**

5. Teraz przeprowadzasz analizę możliwości inwestycyjnych dla swojego klienta. W przypadku gdyby prognozowano w najbliższych latach stały wzrost gospodarczy kraju, w którym działają podawane w tym zadaniu 8 OFE, który z nich powinno się wybrać jako najlepszy? Wpisz nazwę OFE (np. OFE 9)

- **Pytanie otwarte: OFE 3**

Podpowiedź : W momencie kiedy prognozowany jest wzrost gospodarczy powinno się wybierać te instytucje, które najlepiej radziły sobie w okresach wzrostów na giełdzie.

6. **Gdybyś decydował się na bezpieczną strategię inwestycyjną, który OFE powinieneś wybrać?**

Wpisz nazwę OFE (np. OFE 9)

- **Pytanie otwarte: OFE 3**

Podpowiedź: Powinieneś wybrać taki OFE, który najlepiej radził sobie w okresach zarówno wzrostów jak i spadków na giełdzie. Weź pod uwagę okres czasu od III kwartał 2021 do III kwartał 2024, okres ten obejmuje zarówno wzrost jak i spadek koniunktury. OFE najlepiej radzący sobie w tym okresie powinien zapewnić najbezpieczniejsze inwestycje.

7. **Teraz robisz analizę skłonności Twojego klienta do ryzyka. Okazuje się, że nie interesuje go strategia ani ryzykowna, ani przesadnie bezpieczna, ale zainteresowany jest długoterminowym oszczędzaniem, w związku z czym decydujesz zaproponować mu rozwiązanie dostosowane do jego postawy. Wyliczasz, który OFE wypracował najwyższą stopę zwrotu dla swoich członków w całym prezentowanym okresie? Który OFE wskażesz mu jako ten, który powinien wybrać? Wpisz nazwę OFE (np. OFE 9)**

- **Pytanie otwarte: OFE 1**

8. **Korzystając z danych dotyczących wielkości aktywów w zarządzaniu i rzeczywistych dla Polski wysokości opłat za zarządzanie wylicz, który OFE pobiera miesięcznie od swoich członków najniższą procentową opłatę za zarządzanie. Wpisz nazwę OFE (np. OFE 9)**

- **Pytanie otwarte: OFE 7**

Podpowiedź 1: Wylicz jaką kwotę miesięcznie pobiera dany OFE w formie opłaty za zarządzanie, a następnie podziel tę kwotę przez wysokość aktywów w zarządzaniu.

Podpowiedź 2: Im większy OFE tym mniejszy udział opłat

1. Popyt na pieniądź:

a) całkowita wartość znajdujących się w obiegu zasobów pieniądza, traktowanego jako środek wymiany

b) zapotrzebowanie na pieniądź w formie gotówki

c) ilość pieniądza zapewniająca równowagę na rynku pieniądza

2. Podaż pieniądza to:

a. całkowita wartość znajdujących się w obiegu zasobów pieniądza, traktowanego jako środek wymiany

b. zapotrzebowanie na pieniądź w formie gotówki

c. ilość pieniądza zapewniająca równowagę na rynku pieniądza

3. Spekulacyjny motyw trzymania pieniądza polega na tym, iż:

a. posiadanie pieniędzy oszczędza nasz czas i wysiłek związany z przeprowadzaniem transakcji

b. pieniądze służą pokryciu niespodziewanych, niemożliwych do przewidzenia wydatków

c. chodzi o dywersyfikację portfela inwestycyjnego w celu zmniejszenia ryzyka straty

4. Wymiana barterowa to wymiana:

a. za pośrednictwem pieniądza

b. towaru za reprezentatywny pieniądź towarowy

c. towar za towar

5. Pieniądź realizując funkcję jednostki rozrachunkowej rozumiany jest jako:

a. środek pośredniczący w dokonywanych transakcjach kupna sprzedaży

b. środek za pomocą którego możemy podać wartość poszczególnych dóbr

c. środek służący za majątek

6. Operacje otwartego rynku polegają na:

a. transakcjach kupna – sprzedaży dokonywanych na giełdach towarowych

b. transakcjach kupna – sprzedaży papierów wartościowych emitowanych przez bank centralny

c. możliwości importu i eksportu papierów wartościowych

7. Wzrost stopy rezerw obowiązkowych:

a. zwiększa podaż pieniądza

b. zmniejsza podaż pieniądza

c. zwiększa popyt na pieniądza

8. Majątek przekazywany przez osoby do otwartego funduszu inwestycyjnego przeliczany jest na:

a. jednostki uczestnictwa

b. certyfikaty inwestycyjne

c. akcje

9. Zakres ubezpieczenia informuje klienta o tym:

a. kto lub co jest ubezpieczone

b. od jakich ryzyk jest ubezpieczenie

c. za spełnienie jakich warunków klienci otrzymują zniżki, a za co wyższe w składce

10. System bonusów i malusów informuje klienta o tym:

a. kto lub co jest ubezpieczone

b. od jakich ryzyk jest ubezpieczenie

c. za spełnienie jakich warunków klienci otrzymują zniżki, a za co wyższe w składce

11. Klient założył w banku 6 miesięczną lokatę w wysokości 40.000 zł, roczne oprocentowanie równa się 7 %. Jaką kwotę odbierze klient po zakończeniu trwania lokaty?

a. 2800 zł

b. 1400 zł

c. 700 zł

12. Wysokość pobieranej przez PTE opłaty za zarządzanie zależy bezpośrednio od:

a. posiadanych przez fundusz aktywów w zarządzaniu

b. ilości członków funduszu

c. PTE samo ustala jej wysokość

13. Prowizja przygotowawcza ponoszona przy zaciąganiu kredytu jest opłatą za:

a. czynności związane z udzieleniem kredytu

b. niewykorzystaną kwotą kredytu

c. wcześniejszą spłatę kredytu

14. Stary system emerytalny funkcjonujący w Polsce to system:

a. połączenie repartycyjnego i kapitałowego

b. repartycyjny

c. kapitałowy

15. Nowy system emerytalny obowiązkowo objął osoby urodzone po:

a. 31 grudnia 1958 r.

b. 31 grudnia 1964 r.

c. 31 grudnia 1968 r.

16. Największy wpływ na efektywność kapitałowego systemu emerytalnego mają:

a. zmiany demograficzne

b. zmiany na rynku finansowym

c. zmiany wielkości produkcji przemysłowej

17. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX wieku, w starym systemie emerytalnym wysokość składki na ubezpieczenia społeczne wynosiła:

a. 38 %

b. 45 %

c. 54 %

18. Do najważniejszych zalet repartycyjnego systemu emerytalnego można zaliczyć to, iż jest on odporny na:

a. niekorzystne zmiany zachodzące na rynkach finansowych

b. niekorzystne zmiany demograficzne

c. niekorzystne zmiany w strukturze produkcji kraju

19. Do najważniejszych zalet kapitałowego systemu emerytalnego można zaliczyć to, iż jest on odporny na:

a. niekorzystne zmiany zachodzące na rynkach finansowych

a. niekorzystne zmiany demograficzne

b. niekorzystne zmiany w strukturze produkcji kraju

20. Wysokość starej emerytury nie zależy od:

a. stażu pracy

b. przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce

c. koniunktury na rynkach finansowych

21. Część emerytury uzależnioną od liczby lat składkowych wylicza się w następujący sposób:

a. 24 % razy kwota bazowa

b. liczba lat składkowych razy 1,3 % razy podstawa wymiaru emerytury razy kwota bazowa

c. liczba lat składkowych razy 0,7 % razy podstawa wymiaru emerytury razy kwota bazowa

22. Okresy nieskładkowe to:

a. to okresy braku aktywności zawodowej, za które została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne

b. okresy opłacania składek na ubezpieczenie społeczne

c. to okresy braku aktywności zawodowej, za które nie została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne

23. Okres pobierania renty są traktowane przy wyliczaniu emerytury jako okresy:

a. nieskładkowe

b. składkowe

c. nie bierze się ich pod uwagę wyliczając wysokość emerytury

24. Kapitał początkowy obliczany jest?

a. wszystkim osobom, które w przyszłości pobierać będą nową emeryturę

b. wszystkim osobom, które w przyszłości pobierać będą starą emeryturę

c. osobom, które przystąpiły do nowego systemu ubezpieczeń społecznych, a które przez 6 miesięcy i jeden dzień opłacały składki na to ubezpieczenie przed 1 stycznia 1999 r.

25. Kto jest zobowiązany do opłacania i wyliczania wysokości składek na ubezpieczenie zdrowotne:

a. ubezpieczony

b. Skarb Państwa

c. płatnicy składek

26. Podstawę wymiaru emerytury wylicz asie jako:

- a. średnią z 30 najkorzystniejszych lat kalendarzowych, wybranych z całego okresu aktywności zawodowej
 - b. średnią z 20 najkorzystniejszych lat kalendarzowych, wybranych z całego okresu aktywności zawodowej**
 - c. średnią z 10 najkorzystniejszych lat kalendarzowych, wybranych z całego okresu aktywności zawodowej
- 27. Pewna osoba zgromadziła kapitał emerytalny w wysokości 270000 zł, przeciętny wiek śmierci to 75 lat. Ile wyniesie jej emerytura jeżeli osoba ta zdecyduje się na przejście na emeryturę w wieku 60 lat?**
- a. 1500 zł**
 - b. 2250 zł
 - c. 4500 zł
- 28. Obniżenie poziomu rezerw obowiązkowych bankom komercyjnym przez bank centralny oznacza:**
- a. wzrost podaży pieniądza**
 - b. spadek podaży pieniądza
 - c. nie wpływa na podaż pieniądza
- 29. Wielkość spekulacyjnego popytu na pieniądz zależy od poziomu:**
- a. oszczędności
 - b. dochodu
 - c. stopy procentowej**
- 30. Najbezpieczniejsze z punktu widzenia ryzyka i przewidywanej stopy zwrotu są fundusze:**
- a. akcji
 - b. hybrydowe
 - c. papierów dłużnych**
- 31. Nowy system emerytalny w Polsce oparty jest na:**
- a. jednym filarze
 - b. dwóch filarach
 - c. trzech filarach**
- 32. I filar nowego systemu emerytalnego jest:**
- a. kapitałowy
 - b. dobrowolny
 - c. obowiązkowy**
- 33. III filar nowego systemu emerytalnego jest:**
- a. kapitałowy**
 - b. repartycyjny
 - c. obowiązkowy
- 34. Fundusz inwestycyjny to:**
- a. instytucja finansowa udzielająca kredytów z pieniędzy pozyskanych z wkładów pieniężnych ludności i przedsiębiorstw
 - b. instytucja finansowa wykonywanie czynności związane z oferowaniem i udzielaniem ochrony na wypadek ryzyka wystąpienia skutków zdarzeń losowych
 - c. instytucja finansowa, której przedmiotem działalności jest lokowanie środków pieniężnych zebranych w drodze publicznego lub niepublicznego proponowania nabycia jednostek uczestnictwa albo certyfikatów inwestycyjnych, w określone w ustawie papiery wartościowe, instrumenty rynku pieniężnego i inne prawa majątkowe**
- 35. Bank komercyjny to:**
- a. Bank zajmujący się głównie udzielaniem kredytów obrotowych, gromadzeniem wkładów pieniężnych i prowadzeniem oraz obsługą rachunków przedsiębiorstw i gospodarstw domowych**
 - b. bank, który jest uprawniony do wykonywania wszystkich czynności bankowych, podejmujący również samodzielną i równoprawną z innymi podmiotami aktywność na rynku kapitałowym.
 - c. bank skoncentrowany na wybranych kierunkach działalności, a jednocześnie na posiadaniu doświadczeń w innych kierunkach
- 36. Operację, podczas której klient banku zobowiązuje się do wpłacenia na określone konto bankowe określonej kwoty środków finansowych, na określony czas nazywamy:**
- a. lokatą bankową**
 - b. kredytem bankowym
 - c. otwarciem rachunku inwestycyjnego
- 37. Najmniej bezpieczne z punktu widzenia ryzyka i przewidywanej stopy zwrotu są fundusze:**

- a. **akcji**
- b. hybrydowe
- c. papierów dłużnych

38. Kredyt bankowy:

- a. może być przeznaczony na dowolny cel
- b. spłacony w dowolnym nawet długim terminie
- c. **kosztuje, a ceną kredytu jest oprocentowanie**

39. Zdolność kredytowa to:

- a. zdolność banku do udzielania kredytów
- b. zdolność banku do ściągania zaległych kredytów
- c. **zdolność do spłaty zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami w terminach określonych w umowie**

40. Kredyt to:

- a. **operacja, podczas której bank zobowiązuje się udostępnić określoną sumę pieniędzy na określony cel**
- b. umowa zawierana z bankiem, gdzie założyciel zobowiązuje się do wpłacenia na określone konto bankowe określonej kwoty środków finansowych
- c. operacja, podczas której bank zobowiązuje się udostępnić określoną sumę pieniędzy na dowolny cel

41. Lokata bankowa to:

- a. operacja, podczas której bank zobowiązuje się udostępnić określoną sumę pieniędzy na określony cel
- b. **umowa zawierana z bankiem, gdzie założyciel zobowiązuje się do wpłacenia na określone konto bankowe określonej kwoty środków finansowych**
- c. operacja, podczas której bank zobowiązuje się udostępnić określoną sumę pieniędzy na dowolny cel